

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Diplomová práce

Bc. Alena Hercubová

2007

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu

Jindřichův Hradec

Diplomová práce

Bc. Alena Hercubová

2007

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Katedra managementu veřejného sektoru

**Analýza nezaměstnanosti
ve vybraných zemích Evropské unie**

Vypracovala:

Bc. Alena Hercubová

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Martin Musil

Praha, duben 2007

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma
»Analýza nezaměstnanosti ve vybraných zemích Evropské unie«
jsem vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály
uvádím v příloženém seznamu literatury.

Praha, duben 2007

podpis studenta

Anotace

Analýza nezaměstnanosti ve vybraných zemích Evropské unie

Cílem práce je analýza nezaměstnanosti dvou členských zemí Evropské unie, Irska a Polska.

Práce se zaměří na vývoj v Irsku od vstupu do Evropské unie po současnost

a na současný vývoj nezaměstnanosti v Polsku

a s tím související možnosti podpory Evropské unie v této oblasti.

duben 2007

Poděkování

Za cenné rady, náměty a inspiraci

bych chtěla poděkovat

Ing. Martinu Musilovi

z Vysoké školy ekonomické v Praze,

Fakulty managementu v Jindřichově Hradci.

Obsah

ÚVOD.....	1
METODIKA PRÁCE.....	2
1 HISTORIE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ	3
1.1 OBDOBÍ PŘED PRVNÍM ROPNÝM ŠOKEM.....	4
1.2 OBDOBÍ OD PRVNÍHO ROPNÉHO ŠOKU DO POLOVINY 80. LET	5
1.3 DRUHÁ POLOVINA 80. LET	6
1.4 OBDOBÍ POMALÉHO RŮSTU ČI RECESE.....	7
2 POVAHA A ROZSAH NEZAMĚSTNANOSTI.....	13
2.1 CYKlická, STRUKTURÁLNÍ A TECHNOLOGICKÁ NEZAMĚSTNANOST	14
2.2 NÍZKÁ MÍRA ZAMĚSTNANOSTI	14
2.3 PROBLÉMOVÉ SKUPINY.....	15
3 BÍLÁ KNIHA "RŮST, KONKURENCESCHOPNOST A ZAMĚSTNANOST".....	16
3.1 NÁVRHY POSTUPŮ	17
3.2 NÁVRH KONKRÉTNÍCH OPATŘENÍ	18
4 INTEGROVANÁ STRATEGIE ZAMĚSTNANOSTI A PAKT DŮVĚRY	21
5 AMSTERODAMSKÁ SMLOUVA	22
5.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI EU	23
5.2 HLAVNÍ SMĚRY POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI PRO ROK 2000	24
5.3 HODNOCENÍ POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI V JEDNOTLIVÝCH ČLENSKÝCH STÁTECH	24
6 LISABONSKÁ STRATEGIE.....	26
6.1 SOCIÁLNÍ PILÍŘ LISABONSKÉ STRATEGIE	27
6.1.1 <i>Aktivní politika zaměstnanosti</i>	27
6.1.2 <i>Modernizace evropského sociálního modelu</i>	27
6.2 NEÚSPĚCH PŘI REALIZACI LISABONSKÉ STRATEGIE.....	29
6.3 NOVÁ STRATEGIE EU PRO ROZVOJ HOSPODÁŘSKÉHO RŮSTU A ZAMĚSTNANOSTI.....	31
6.3.1 <i>Hlavní směry zaměstnanosti (2005-2008)</i>	32
6.3.2 <i>Národní programy reforem</i>	33
6.3.3 <i>Cíle pro rok 2007</i>	33
7 REGIONÁLNÍ A STRUKTURÁLNÍ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE.....	35
7.1 NÁSTROJE REGIONÁLNÍ POLITIKY (2000 - 2006)	37
7.1.1 <i>Finanční nástroje</i>	38
7.1.2 <i>Programovací dokumenty</i>	39
7.1.3 <i>Cíle v období 2000 - 2006</i>	40
7.2 OBDOBÍ 2007 - 2013	41

8	IRSKO	42
8.1	IRSKO PŘED VSTUPEM DO ES	42
8.2	IRSKO PO VSTUPU DO ES	44
8.2.1	<i>Období let 1973 – 1986</i>	45
8.2.2	<i>Období od roku 1987</i>	46
8.3	KLÍČOVÉ FAKTORY ÚSPĚCHU	47
8.3.1	<i>Rozvoj lidských zdrojů</i>	48
8.3.2	<i>Plánování pracovních sil</i>	49
8.3.3	<i>Využití strukturálních fondů ES/EU</i>	51
8.3.4	<i>Daňová opatření</i>	57
8.3.5	<i>Jazyková vybavenost</i>	58
8.3.6	<i>Emigrace a návrat emigrantů</i>	58
8.3.7	<i>Přímé zahraniční investice</i>	59
9	POLSKO	62
9.1	POLSKO PŘED VSTUPEM DO EU	63
9.1.1	<i>Přímé zahraniční investice</i>	66
9.2	POLSKO PO VSTUPU DO EU	66
9.2.1	<i>Národní program reform</i>	79
9.2.2	<i>Operační program Rozvoj lidských zdrojů</i>	84
9.3	ANALÝZA SOUČASNÉ SITUACE POLSKA A SROVNÁNÍ S IRSKEM	86
9.3.1	<i>Rozvoj lidských zdrojů</i>	86
9.3.2	<i>Plánování pracovních sil</i>	89
9.3.3	<i>Využití strukturálních fondů EU</i>	89
9.3.4	<i>Daňová opatření</i>	91
9.3.5	<i>Jazyková vybavenost</i>	92
9.3.6	<i>Pracovní migrace</i>	93
9.3.7	<i>Přímé zahraniční investice</i>	94
10	SOUHRN	98
11	ZÁVĚR	103
	LITERATURA	105
	PŘÍLOHY	110

Úvod

Cílem této diplomové práce je analýza nezaměstnanosti dvou členských zemí Evropské unie - Irsko a Polsko. Jedná se o státy charakteristické vysokou mírou nezaměstnanosti, které v různých obdobích svého vývoje dosáhly.

Vzhledem k tomu, že členství v EU je považováno za významný faktor ovlivňující (nejen) politiku zaměstnanosti, bude první část této práce věnována problematice nezaměstnanosti na úrovni Evropské unie jako celku. V návaznosti na stručnou historii ES/EU¹ (hlavní historické mezníky a vývoj nezaměstnanosti) a základní charakteristiku problému nezaměstnanosti v zemích EU bude významná část práce věnována popisu hlavních dokumentů, programů, politik a nástrojů zaměřených na boj s nezaměstnaností na unijní úrovni.

Druhá část diplomové práce bude zaměřena na vybrané státy – Irsko a Polsko. Irsko je státem, který se po vstupu do ES v roce 1973 stal nejméně rozvinutou zemí Společenství s vysokým podílem zemědělského sektoru na celkové produkci. Míra nezaměstnanosti po vstupu do ES postupně rostla (z 5,7 % v roce 1973 až na historicky nejvyšší hodnotu 16,3 % v roce 1988). Irsko ji však dokázalo radikálně snížit - na 4 % v roce 2001. Během 90. let dosáhlo Irsko mnohých dalších ekonomických úspěchů a výkon irské ekonomiky byl označován za hospodářský zázrak. Novými členskými státy je tato země považována za vzor a příklad toho, jak efektivně je možné členství v EU k rozvoji země využít.

Polsko mělo v době svého vstupu do EU v roce 2004 nejvyšší míru nezaměstnanosti ze všech členských států (19 %).

Tato diplomová práce si klade za cíl vymezit, v porovnání s vývojem Irska, určité předpoklady a faktory, které by mohly vývoj nezaměstnanosti v Polsku pozitivně ovlivnit a zároveň určit, jak může členství v EU ovlivnit politiku zaměstnanosti na národní úrovni.

¹ Název "Evropská společenství" se původně vztahoval na Evropské společenství uhlí a oceli, Evropské společenství pro atomovou energii a Evropské hospodářské společenství, které byly založeny v 50. letech. "Evropská unie" byla založena Maastrichtskou smlouvou v roce 1993.

Metodika práce

Při tvorbě diplomové práce jsem použila metodu deskripce, analýzy a komparace.

Deskriptivní metoda byla použita zejména v první části práce, kde byly popsány hlavní dokumenty, programy, politiky a nástroje zaměřené na boj s nezaměstnaností na úrovni Evropské unie. V kapitolách týkajících se vybraných států, Irsko a Polsko, byla pomocí této metody charakterizována jednotlivá období vývoje nezaměstnanosti, dokumenty z oblasti politiky zaměstnanosti a základní faktory, které mohou nezaměstnanost ovlivnit.

V kapitole zaměřené na Irsko byla deskriptivní metoda doplněna metodou analýzy. Dostupná literatura týkající se vývoje v Irsku se věnuje výhradně úspěchu irské ekonomiky obecně, nikoliv konkrétnímu snížení nezaměstnanosti. Získané informace bylo proto nutné třídít a hodnotit pouze ve vztahu k nezaměstnanosti. Tímto způsobem jsem dospěla k faktorům, které vývoj nezaměstnanosti v Irsku zásadně ovlivnily a je možné je považovat za klíčové.

V kapitole zabývající se vývojem v Polsku byla deskriptivní metoda doplněna metodou analýzy a komparace. Vývoj zaměstnanosti i nezaměstnanosti byl hodnocen a interpretován ve vztahu k jednotlivých kategoriím osob a zároveň bylo hodnoceno plnění cílů stanovených Národním programem reforem a Národním rozvojovým plánem. Podle klíčových faktorů úspěchu Irsko byla provedena analýza současné situace Polska, jeho aktivit a úsilí v oblasti politiky zaměstnanosti a následně provedeno srovnání těchto dvou států.

Při tvorbě diplomové práce jsem vycházela jak z knižních publikací, tak z elektronických zdrojů. Knižní publikace však tvořily spíše teoretický základ pro uplatnění zdrojů elektronických, neboť na internetu je možné získat z oblasti politiky zaměstnanosti a vývoje nezaměstnanosti mnohem větší počet dokumentů. Tato snadná dostupnost informací však byla při tvorbě práce i nevýhodou – mnoho dokumentů na internetu neobsahuje potřebnou legendu a údaje se často liší. Při zpracování diplomové práce jsem proto využívala zejména statistické ročenky jednotlivých států a další oficiální údaje jejich statistických úřadů.

1 Historie Evropských společenstvíⁱⁱ

Myšlenka určité formy sjednocení evropských států se začala objevovat už po první světové válce - tehdy jako snaha zabránit další válečné katastrofě. Reálnou podobu myšlenka ekonomické a politické integrace získává až po druhé světové válce.

Na počátku evropské integrace stojí prohlášení francouzské vlády ze dne 9. května 1950, označované jako **Schumanova deklarace**ⁱⁱⁱ, s návrhem "*podřídít celou francouzsko-německou výrobu uhlí a oceli společnému Vysokému úřadu, jako organizaci otevřené účasti jiných evropských zemí*".^{iv} Navrhovaná organizace tak měla koordinovat a dohlížet na uhelný a ocelářský průmysl namísto jednotlivých členských států. Prvními zúčastněnými zeměmi měly být Francie a Německo, jako dva státy důležité pro stabilitu celé Evropy, zároveň se však počítalo s připojením dalších zemí.

Návrh francouzské vlády se setkal s kladnou odezvou a 18. dubna 1951 byla podepsána smlouva o založení **Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO)**, která vstoupila v platnost 27. července 1952. Smlouva byla nakonec podepsána celkem šesti evropskými státy – Belgií, Francií, Itálií, Lucemburskem, Nizozemím a Spolkovou republikou Německo.

Hlavním cílem ESUO bylo přispívat k hospodářskému rozvoji a zvyšování životní úrovně v členských státech, racionalizaci výroby a růstu zaměstnanosti – a to pomocí společného trhu bez jakýchkoliv diskriminačních omezení členských států. Úkolem ESUO byla i kontrola (především německých) průmyslových odvětví, důležitých pro válečné hospodářství.

Pokusem o prohloubení spolupráce členských států ESUO byl návrh Smlouvy o Evropském obranném společenství. Smlouva byla podepsána v Paříži dne 27. května 1952, v roce 1954 ji

ⁱⁱ KÖNIG, P.; LACINA, L.; PŘENOSIL, J. *Učebnice evropské integrace*. [3]

Euroskop. *Stručná historie EU*. [22]

Evropská komise. *Bílá kniha: Růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost – Výzvy a cesty vpřed do 21. století*. [24]

Ústav mezinárodních vztahů. Evropská témata Centra evropských analýz. *Evropská unie a politika podpory zaměstnanosti a boje s nezaměstnaností*. [48]

Zastoupení Evropské komise v ČR. *Slovník pojmů: Zaměstnanost*. [56]

ⁱⁱⁱ podle tehdejšího francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana

však francouzský parlament odmítl ratifikovat a její roli poté částečně převzala Západoevropská unie.

Odezvou na tento neúspěch bylo předložení memoranda s návrhy na další rozvoj hospodářské integrace zeměmi Beneluxu v květnu 1955. Na základě následných mezivládních jednání byly nakonec přijaty dvě tzv. Římské smlouvy zakládající **Evropské hospodářské společenství (EHS)** a **Evropské společenství atomové energie (Euratom)**. Obě smlouvy byly členskými státy ESUO podepsány 25. března 1957 a v platnost vstoupily 1. ledna 1958.

Hlavním cílem EHS byla podpora hospodářského růstu a vytvoření společného trhu pomocí postupného sbližování hospodářské politiky jednotlivých členských států. Cílem Euratomu byla podpora atomového výzkumu, zvýšení bezpečnosti jaderných zařízení a zejména nadnárodní kontrola nad štěpným materiálem.

Všechna tři společenství (ESUO, EHS a Euratom) měla stejnou členskou základnu a v podstatě i stejný účel (společný trh a vzájemná nadnárodní spolupráce), proto začala být postupně vnímána jako celek a označována termínem **Evropská společenství (ES)**.

V souvislosti s vývojem nezaměstnanosti rozlišuje Evropská komise v Bílé knize z roku 1993 čtyři hlavní etapy a to období před prvním ropným šokem (do roku 1973), období od prvního ropného šoku do poloviny 80. let, druhou polovinu 80. let a poté období pomalého růstu či recese.

1.1 *Období před prvním ropným šokem*

V 60. letech se začínají objevovat další tendence vývoje Evropských společenství, a to možnost teritoriálního rozšíření a rozšíření spolupráce nad původní programový rámec. K realizaci nakonec nedošlo, určitý posun v oblasti zahraničních vztahů však nastal (např. dohoda o přidružení s Řeckem v r. 1961).

Jedním z dalších kroků k naplnění cílů EHS bylo vytvoření celní unie. K 1. červenci 1968 byla mezi členskými státy zrušena cla na dovoz průmyslových výrobků a během dalších

^{iv} Francie. Vláda. Prohlášení francouzské vlády ze dne 9. května 1950 - Schumanova deklarace. [26]

18 měsíců byla zrušena i cla na zemědělské produkty. Zároveň byl přijat jednotný celní sazebník pro obchodování se státy mimo ES.

Od roku 1970 získává Společenství do svého rozpočtu samostatné příjmy z jednotlivých členských států. Zdrojem jsou zejména celní dávky a část daně z přidané hodnoty. Jedná se o výrazný posun oproti dosavadní praxi, kdy příjmy Společenství pocházely z příspěvků členských států a záleželo na vůli států je poskytovat.

V červnu 1970 byla zahájena přístupová jednání s dalšími čtyřmi státy – Dánskem, Irskem, Norskem a Velkou Británií. K prvnímu rozšíření ES došlo v lednu 1973. Novými členskými státy se stalo pouze Dánsko, Irsko a Velká Británie (Norsko tehdy poprvé odmítlo plánované členství v referendu).

Období let 1960 – 1973 je charakterizováno vysokou mírou růstu HDP (4,8 % ročně) a **relativně stabilní mírou nezaměstnanosti (průměrná úroveň 2,6 %)**. Míra vytváření nových pracovních příležitostí byla sice nízká (0,3 % ročně), odpovídala však růstu nabídky pracovních sil (také 0,3 % ročně). Před prvním ropným šokem byla nezaměstnanost nízká i ve srovnání s USA a Japonskem, hlavními konkurenty ES.

1.2 *Období od prvního ropného šoku do poloviny 80. let*

První ropná krize ukončila období výrazného hospodářského růstu trvajícím v západoevropských zemích od padesátých let. V této době se již ukázala některá slabá místa západoevropského trhu práce, zejména určitá (s ohledem na nízkou nezaměstnanost zatím nezávažná) míra nepružnosti, která se však v dalších letech dále prohlubovala.

Druhá polovina 70. let je obdobím harmonizace jednotlivých ekonomických odvětví v důsledku rozšíření ES a ekonomické stabilizace po ropné krizi. Dochází k vytvoření **Evropského měnového systému (EMS)**, který je založen na Mechanismu směnných kurzů (ERM) a společné Evropské měnové jednotce (ECU). Systém byl spuštěn v březnu 1979.

V roce 1981 se desátým členským státem ES stalo Řecko.

Změny, ke kterým v 70. letech došlo, mohly další integrační proces ohrozit. Ropné šoky a vývoj světové ekonomiky i ekonomiky ES (především rozdílnost úrovně a ekonomické struktury členských států) negativně ovlivnily proces rozhodování a hospodářské spolupráce v rámci Společenství. Nakonec se však tyto problémy staly podnětem k dalšímu prohloubení integračních tendencí v druhé polovině 80. let.

V tomto období dochází k výraznému poklesu míry růstu HDP (na 2 % ročně) a zároveň ke stálému a prudkému růstu míry nezaměstnanosti. Pokles míry zaměstnanosti v soukromé sféře byl sice vyvážen růstem nových pracovních míst v sektoru veřejném, ale jedná se zároveň o období, kdy počet pracovních sil vlivem demografických faktorů rychle narůstal (o 0,7 % ročně). Výsledným efektem je růst míry nezaměstnanosti **z hodnoty méně než 3 % v roce 1974 na 5,5 % v roce 1979 a 10,8 % v roce 1985.**

Na nepříznivý vývoj se členské státy snaží reagovat přizpůsobováním struktury průmyslu novým příležitostem na trhu. Při řešení strukturálních problémů (včetně nedostatečné flexibility pracovních trhů) se členské státy ES drží zásad západoevropského sociálního modelu^v.

1.3 Druhá polovina 80. let

V roce 1986 se novými členskými státy ES staly Španělsko a Portugalsko a zároveň byly přijaty dva důležité dokumenty týkající se dobudování jednotného vnitřního trhu: „Bílá kniha o opatřeních k dokončení vnitřního trhu do roku 1992“ a tzv. „Program 1992“.

Na přelomu 80. a 90. let dochází k zásadním politickým a ekonomickým změnám v zemích střední a východní Evropy, což se odráží i na postoji ES k těmto státům. V roce 1990 byla založena Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD), která měla transformujícím se zemím střední a východní Evropy poskytovat finanční pomoc.

^v Určitou výjimkou byla Velká Británie, kde během 80. let proběhla deregulace ve všech odvětvích ekonomiky, včetně pracovně-právních vztahů a zásad mzdového vyjednávání. Nárůstu nezaměstnanosti se však Velká Británie v tomto období nevyhnula, byla však nižší než průměr ES.

V tomto období dochází k výraznému hospodářskému oživení, ke kterému přispělo příznivé vnější prostředí, perspektiva jednotného trhu a strukturální přizpůsobování průmyslu členských států. ES dosahuje vyšší míry růstu (3,2 % ročně) a bylo vytvořeno zhruba 10 milionů nových pracovních míst. **Míra zaměstnanosti v tomto období rostla o 1,3 % ročně a míra nezaměstnanosti poklesla na 8,3 % v roce 1990 (z 10,8 % v roce 1985).**

Po téměř pětiletém období hospodářského růstu tak dosáhla nezaměstnanost na konci 80. let nejnižší úrovně za uplynulé desetiletí. I tak se ale jednalo o 12 milionů osob bez práce a zaměstnáno bylo pouze 60 % lidí v produktivním věku. Z 10 milionů pracovních míst vytvořených v tomto období připadly pouze 3 miliony tzv. vykazovaným nezaměstnaným, zbytek osobám vstupujícím na trh práce poprvé.

1.4 *Období pomalého růstu či recese*

Na podzim roku 1990 dochází ke sjednocení Spolkové republiky Německo s Německou demokratickou republikou. Německo se tak stává jednou z vůdčích evropských mocností. Společenství je zároveň nuceno bez předchozí přípravy čelit úkolům spojeným s transformací ekonomiky založené na centrálním plánování, restrukturalizací podnikového sektoru atd. Nutnost financovat východní část státu vede německou vládu ke snaze prosadit restriktce v hospodaření ES.

Od roku 1991 dochází ke zpomalování růstu HDP, v roce 1993 byla míra růstu poprvé od roku 1973 záporná. Po období ekonomického růstu přichází období stagnace, v některých zemích dochází až k poklesu. **V letech 1990-1992 byl zaznamenán významný nárůst nezaměstnanosti.** Nezaměstnanost vykazovaná dosahuje počtu téměř 16 milionů osob, což představuje zhruba **10,5 %** registrovaných pracovních sil. Nezaměstnaností jsou postiženy všechny členské státy, i když se ve výši míry nezaměstnanosti jednotlivé země značně liší.

S ohledem na nepříznivý ekonomický vývoj a zejména rostoucí nezaměstnanost byla v roce 1993 Evropskou komisí zpracována **Bílá kniha^{vi} o střednědobé strategii v oblasti růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti**. Jedná se o jeden ze zásadních unijních dokumentů věnovaným boji s nezaměstnaností, proto mu bude, stejně jako dalším strategiím EU v této oblasti, věnována samostatná kapitola.

Od 1. ledna 1993 začíná fungovat jednotný vnitřní trh. Mezi členskými státy je tak umožněn volný pohyb osob s právem usadit se, pracovat a žít v jakékoliv zemi EU, volný pohyb zboží, služeb a kapitálu. 1. ledna 1994 vstupuje v platnost dohoda o založení Evropského hospodářského prostoru - zóny volného obchodu se zeměmi ESVO^{vii}. Zároveň byl založen Evropský měnový institut (EMI), jako součást druhé fáze vzniku Hospodářské měnové unie (EMU).^{viii} Úkolem EMI bylo zejména posílení spolupráce centrálních bank členských zemí a koordinace měnové politiky.

Na zasedání Evropské rady v prosinci roku 1994 byla vyhlášena tzv. **Integrovaná strategie zaměstnanosti**, která navazuje na Bílou knihu Komise z roku 1993. Jedná se o další důležitý dokument politiky zaměstnanosti EU, který stanovil hlavní okruh aktivit v této oblasti.

V roce 1995 se novými členy EU stalo Finsko, Rakousko a Švédsko. Norsko v referendu opět členství odmítlo.

V roce 1995 bylo na zasedání Evropské rady rozhodnuto o zavedení jednotné měny euro (na světové trhy byla měna ve formě bankovních účtů a bezhotovostních převodů uvedena 1. ledna 1999, první bankovky a mince eura byly uvedeny do oběhu na začátku roku 2002 a bankovky a mince národních měn byly plně nahrazeny od července 2002).

^{vi} Bílé knihy Komise jsou dokumenty upravující určitou oblast činnosti Společenství. Obsahují návrhy řešení problémů a v případě schválení Radou se z nich stává akční program.

^{vii} Oficiální portál pro podnikání a export – BusinessInfo.cz. *Slovník pojmů EU: Evropské sdružení volného obchodu*. [38]

ESVO - Evropské sdružení volného obchodu - je společenství států založené v roce 1960 jako alternativa pro státy, které se nepřipojily k ES. Zakládajícími členskými státy bylo Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie a později se připojilo Finsko, Island a Lichtenštejnsko. Některé členské státy postupně přistoupily k ES a přestaly tak být členy ESVO – v roce 1973 Dánsko a Velká Británie, v roce 1986 Portugalsko a v roce 1995 Finsko, Rakousko a Švédsko.

^{viii} První fáze byla zahájena v červenci 1990 odstraněním překážek pohybu kapitálu v rámci ES.

V roce 1995 dosáhla průměrná míra nezaměstnanosti v EU hodnoty 10 %. Jak je zřejmé z následující tabulky, jsou mezi jednotlivými členskými státy v úrovni nezaměstnanosti značné rozdíly.

Tabulka č. 1 - Vývoj míry nezaměstnanosti v členských zemích EU v letech 1995 - 1999

Země / skupina zemí	1995	1996	1997	1998	1999
Belgie	9,7	9,5	9,2	9,3	8,5
Dánsko	6,7	6,3	5,2	4,9	5,2
Finsko	15,4	14,6	12,7	11,4	10,2
Francie	11,1	11,6	11,5	11,1	10,5
Irsko	12,3	11,7	9,9	7,5	5,7
Itálie	11,2	11,2	11,3	11,3	10,9
Lucembursko	2,9	2,9	2,7	2,7	2,4
Německo	8,0	8,5	9,1	8,8	7,9
Nizozemsko	6,6	6,0	4,9	3,8	3,2
Portugalsko	7,3	7,3	6,8	5,1	4,5
Rakousko	3,9	4,3	4,4	4,5	3,9
Řecko	9,2	9,6	9,8	10,8	12,0
Španělsko	18,4	17,8	16,7	15,0	12,5
Švédsko	8,8	9,6	9,9	8,2	6,7
Velká Británie	8,5	7,9	6,8	6,1	5,9
Evropská unie – 15	10,0	10,1	9,8	9,2	8,5

Zdroj: Eurostat^{ix}

Nejnižší míry nezaměstnanosti dosahuje v roce 1995 Lucembursko (2,9 %), naopak nejvyšší míru (18,4 %) Španělsko. V roce 1996 dochází u mnoha států k poklesu (např. Finsko, Irsko, Nizozemsko, Velká Británie). Jak uvádí studie Ústavu mezinárodních vztahů, problém nezaměstnanosti v členských státech dospěl v 90. letech do takového stadia, kdy dlouhodobé neřešení této problematiky mohlo vést pravděpodobně až k ohrožení sociální stability jednotlivých států a ohrožení samotných demokratických principů jejich fungování.

^{ix} Eurostat: *Unemployment rate – total*. [23]

V červnu 1996 předložila Evropská komise tzv. **Pakt důvěry pro zaměstnanost**, dokument usilující o zvýšení odpovědnosti subjektů zúčastněných na strategii pro zaměstnanost, začlenění boje proti nezaměstnanosti do dlouhodobé strategie EU a to jak na úrovni členských států, tak na úrovni centrální – unijní.

V roce 1997 dochází k určitému, zatím nepatrnému, snížení míry nezaměstnanosti zemí EU. Tento meziroční pokles o 0,3 % byl způsoben snížením míry nezaměstnanosti v některých státech (zejména Dánsko, Finsko, Irsko, Nizozemsko a Velká Británie). **K jednoznačnému potvrzení tohoto trendu dochází v letech 1998 a 1999, kdy míra nezaměstnanosti klesá ve větší či menší míře téměř ve všech členských státech.** Nejviditelnější úspěch v této oblasti je možné sledovat u Irska, kterému se podařilo snížit míru nezaměstnanosti z 12,3 % v roce 1995 na 5,7 % v roce 1999.

V roce 1999 vstupuje v platnost další z významných unijních dokumentů v oblasti politiky zaměstnanosti a to tzv. **Amsterodamská smlouva**, která podporu zaměstnanosti nově zahrnuje mezi komunitární politiky.

Na zasedání Evropské rady v březnu roku 2000 byla schválena tzv. **Lisabonská strategie**, jejímž cílem je vytvořit z EU nejdynamičtější a nejkonkurenceschopnější ekonomiku s plnou zaměstnaností. Jednotlivé úkoly, které mají vést k tomuto cíli, analýza a hodnocení průběhu realizace této strategie v oblasti zaměstnanosti jsou zpracovány v samostatné kapitole.

Důležitou událostí v politické i ekonomické historii ES/EU je největší vlna rozšíření, ke kterému došlo 1. května 2004. Novými členy EU se stalo 10 států - Česká republika, Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko.

V roce 2005 začala přístupová jednání s Chorvatskem a Tureckem, v roce 2007 se novými členskými státy EU stalo Bulharsko a Rumunsko.

Současnou Evropskou unii je možné charakterizovat debatou a krizí týkající se Evropské ústavy - po jejím schválení Španělskem došlo k zamítnutí Francií a Nizozemskem.

Vývoj nezaměstnanosti EU v období před a po rozšíření v roce 2004 zobrazuje následující tabulka.

Tabulka č. 2 - Vývoj míry nezaměstnanosti v členských zemích EU v letech 2000 - 2006

Země / skupina zemí	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Belgie	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,4	8,3
Dánsko	4,3	4,5	4,6	5,4	5,5	4,8	3,9
Finsko	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7
Francie	9,1	8,4	8,7	9,4	9,6	9,6	9,4
Irsko	4,2	4,0	4,5	4,7	4,5	4,3	4,4
Itálie	10,1	9,1	8,6	8,4	8,0	7,7	6,8
Lucembursko	2,3	2,0	2,7	3,7	5,1	4,5	4,7
Německo	7,2	7,4	8,2	9,0	9,5	9,5	8,4
Nizozemsko	2,8	2,2	2,8	3,7	4,6	4,7	3,9
Portugalsko	4,0	4,0	5,0	6,3	6,7	7,6	7,7
Rakousko	3,6	3,6	4,2	4,3	4,8	5,2	4,8
Řecko	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,8	8,9
Španělsko	11,1	10,3	11,1	11,1	10,6	9,2	8,6
Švédsko	5,6	4,9	4,9	5,6	6,3	7,4	7,0
Velká Británie	5,3	5,0	5,1	4,9	4,7	4,8	5,3
<i>Evropská unie – 15</i>	<i>7,6</i>	<i>7,2</i>	<i>7,5</i>	<i>7,9</i>	<i>8,0</i>	<i>7,9</i>	<i>7,4</i>
Česká republika	8,7	8,0	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1
Estonsko	12,8	12,4	10,3	10,0	9,7	7,9	5,9
Kypr	4,9	3,8	3,6	4,1	4,6	5,2	4,7
Lotyšsko	13,7	12,9	12,2	10,5	10,4	8,9	6,8
Litva	16,4	16,5	13,5	12,4	11,4	8,3	5,6
Maďarsko	6,4	5,7	5,8	5,9	6,1	7,2	7,5
Malta	6,7	7,6	7,5	7,6	7,4	7,3	7,4
Polsko	16,1	18,2	19,9	19,6	19,0	17,7	13,8
Slovensko	18,8	19,3	18,7	17,6	18,2	16,3	13,4
Slovinsko	6,7	6,2	6,3	6,7	6,3	6,5	6,0
Evropská unie - 25	8,6	8,4	8,7	9,0	9,0	8,7	7,9

Zdroj: Eurostat^x

^x Eurostat: *Unemployment rate – total*. [23]

Na tomto vývoji má velký podíl celkové zlepšení ekonomického prostředí v západoevropských zemích. Určitý vliv však má i postupné zavádění jednotlivých prvků komunitární politiky zaměstnanosti. V následujících kapitolách se budu základními charakteristikami problému nezaměstnanosti v EU, jednotlivými nástroji, programy a politikami zaměřenými na boj s nezaměstnaností, již stručně zmíněnými v tomto oddíle, podrobněji zabývat.

2 Povaha a rozsah nezaměstnanosti^{xi}

Nezaměstnanost ve státech ES/EU od 70. let do poloviny 90. let postupně narůstala. Výjimkou je období druhé poloviny 80. let, kdy vhodná opatření na národní úrovni, příznivý vývoj vnějšího prostředí a perspektiva jednotného trhu přispěly k vytvoření 9 milionů pracovních míst. I tak však demografický vývoj vedl k tomu, že osob hledajících práci přibývalo, zatímco míra vytváření pracovních míst stagnovala nebo rostla jen málo. Jiné vyspělé ekonomiky, jako například USA a Japonsko, byly při řešení tohoto problému úspěšnější, i když se liší ve způsobu, jakým tohoto úspěchu dosáhly^{xii}.

Za nejdůležitější příčiny neúspěchu považuje výchozí studie Evropské komise nedostatečné úsilí přizpůsobit se změnám probíhajícím ve struktuře ekonomiky Společenství a v mezinárodním prostředí (tzn. nedostatečné přizpůsobení struktury průmyslu novým příležitostem) a suboptimální makroekonomické řízení ekonomiky.

Snížení základních předpokladů zaměstnanosti mělo podle této studie Komise přesně identifikovatelné ekonomické příčiny: jedná se zejména o vliv vysokých úvěrových měr na investice, neudržitelné směnné kurzy, problémy měnové nestability a nadměrně vysoké rozpočtové schodky v některých členských státech. Rostoucí veřejné (zejména sociální) výdaje pohltily zdroje, které mohly být využity v oblasti výrobních investic, vyvolaly tlak na zdaňování pracovních sil a zvýšily cenu peněz. Neustálý růst ceny pracovní síly (mzda i nemzdové složky), do určité míry způsobený přísnou regulací, bránil tvorbě nových pracovních míst. Důsledek v podobě poklesu dlouhodobých investic a nedostatku podnikatelské i spotřebitelské důvěry negativně ovlivnil konkurenceschopnost ekonomiky Společenství a jejích výrobních kapacit.

^{xi} Evropská komise. *Bílá kniha: Růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost – Výzvy a cesty vpřed do 21. století*. [24]

^{xii} Bílá kniha "Růst, konkurenceschopnost a zaměstnanost" z roku 1993 uvádí, že v USA bylo vytváření nových pracovních míst výsledkem skromného tempa růstu výstupů a velmi vysoké zaměstnanosti (nízké průměrné produktivity) s tímto růstem spojené. V Japonsku byla naopak zaměstnanostní složka růstu nižší než ve Společenství (vyšší průměrná produktivita); Japonsko to však dokázalo spojit s daleko větší mírou růstu pokud jde o výstupy.

2.1 *Cyklická, strukturální a technologická nezaměstnanost*

Cyklická nezaměstnanost souvisí s hospodářskými cykly – v obdobích recese klesá poptávka po produkci firem a ty se nové situaci přizpůsobují snižováním svých nákladů, dochází k poklesu mezd, propouštění, klesá počet volných pracovních míst a nezaměstnanost se zvyšuje bez ohledu na kvalifikaci pracovních sil. Ve státech EU rostou zdroje pracovních sil zhruba o 0,5 % ročně, proto se sebemenší zpomalení růstu ihned projeví prudkým nárůstem nezaměstnanosti.

Strukturální nezaměstnanost způsobují zejména změny v požadované kvalifikaci pracovníků v důsledku změn technologických podmínek výroby. Je výsledkem strnulosti nabídky a poptávky na pracovním trhu. Může trvat i několik let a vyžaduje rekvalifikaci pracovníků a větší ochotu obyvatel stěhovat se za prací. Silná podpora tradičních odvětví ve většině států EU vedla k zanedbání sektorů s perspektivou růstu a racionalizace investic vyvolaná vysokou cenou nekvalifikované pracovní síly zpomalila tvorbu pracovních míst.

Technologická nezaměstnanost má dlouhodobý charakter. Nové technologie do určité míry nahrazují pracovní síly a zároveň jsou i kapitálově náročné, proto firmy často kompenzují vysoké investice snížením nákladů na pracovní síly. V některých odvětvích však technologický rozvoj přináší i nové příležitosti růstu a zaměstnanosti. Technologická nezaměstnanost je v rámci politiky zaměstnanosti EU řešena zejména tvorbou pracovních příležitostí v oblasti nových individuálních a kolektivních potřeb (např. sociální sféra a ochrana životního prostředí).

2.2 *Nízká míra zaměstnanosti*

Míra zaměstnanosti ve státech EU se dlouhodobě pohybuje okolo 60 % a je nejnižší ze všech industrializovaných částí světa. Příkladem pro srovnání mohou být USA a Japonsko, kde se míra zaměstnanosti pohybuje okolo 70 %.

S Japonskem a USA je možné porovnat i rozdíly ve schopnosti vytvářet zaměstnanost. Zatímco v letech 1970-1992 vzrostla ekonomika ES v reálných hodnotách o 81 % a růst zaměstnanosti činil pouhých 9 %, ekonomika USA vzrostla o 70 % a zaměstnanost vzrostla

o 49 %, v Japonsku ekonomika zaznamenala nárůst o 173 % a zaměstnanost se zvýšila o 25 %.

Z výkonnosti ekonomiky proto není možné posuzovat schopnost vytvářet zaměstnanost.

V rámci ES je nejvýraznějším příkladem Španělsko – v letech 1970-1992 ekonomika vzrostla o 103 %, zatímco zaměstnanost byla v roce 1992 o 0,3 % nižší než v roce 1970. Rozdíly v růstu produkce a zaměstnanosti vykazují i další státy – Francie (77 % a 6 %), Německo (70 % a 11 %), Itálie (85 % a 18 %) a Velká Británie (51 % a 3 %).

Státům EU se na rozdíl od USA či Japonska nedaří vyrovnat významný nárůst vyprodukovaného bohatství tvorbou nových pracovních míst (z hospodářského růstu tak měli užitek ti, kdo byli již zaměstnáni). Tomu, aby byly nové pracovní příležitosti v období růstu aktuálně vytvářeny, brání v mnoha zemích EU zejména nepružnost pracovních trhů a vysoká cena nekvalifikované pracovní síly, která vede k racionalizaci investic. Silná podpora tradičních odvětví vedla k zanedbání oborů s perspektivou růstu a kvalifikace pracovníků neodpovídá novým potřebám pracovního trhu. **Růst sám o sobě tedy není řešením nezaměstnanosti, pokud není doprovázen opatřeními v oblasti politiky zaměstnanosti, ale i makroekonomické a mikroekonomické oblasti.**

2.3 *Problémové skupiny*

Problém nezaměstnanosti v zemích ES/EU je možné již od 80. let popsat pomocí následujících charakteristik:

- míra nezaměstnanosti mladých lidí (ve věku do 25 let) je dvakrát vyšší než u dospělých;
- výskyt nezaměstnanosti je výrazně vyšší u žen;
- více než polovina nezaměstnaných je bez práce déle než 1 rok - jedná se zejména o problém mladých lidí a osob s nízkou kvalifikací.

3 **Bílá kniha "Růst, konkurenceschopnost a zaměstnanost"^{xiii}**

Na žádost Evropské rady byla v roce 1993 Evropskou komisí zpracována Bílá kniha o střednědobé strategii v oblasti růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti.

Rozbory prováděné komisí potvrdily, že konkurenceschopnost, růst a zaměstnanost jsou vzájemně těsně spjaty. Během posledních 20 let došlo ke snížení tempa růstu evropské ekonomiky (ze zhruba 4 % na 2,5 % ročně), poklesu míry investic (o 5 %) a postupnému nárůstu míry nezaměstnanosti. Konkurenceschopnost ve vztahu k USA a Japonsku se zhoršila v oblasti zaměstnanosti, výši podílu na vývozních trzích, výzkumu, vývoji a inovacích a jejich transformace do výrobků na trhu.

Komplexní analýzy Komise prokázaly, že neexistuje žádný jednoduchý způsob vedoucí ke snížení nezaměstnanosti. Existuje však široký okruh opatření, které mohou růstu, konkurenceschopnosti a zaměstnanosti napomoci. Zvýšení míry růstu, který by ekonomika ES v dalších letech udržela a zvýšení zaměstnanostní složky růstu vyžaduje podle výchozí studie Komise strategii založenou na třech navzájem neoddělitelných složkách:

- **vytvoření a udržení makroekonomického rámce**, který místo, aby tržní síly podvazoval (jak se v předchozích letech dělo), je podpoří;
- cílevědomé akce ve strukturální oblasti, zaměřené na **zvýšení konkurenceschopnosti** průmyslu a likvidaci nepružností, které omezují jeho dynamiku a brání mu využívat všech výhod vnitřního trhu; je třeba vytvořit přiměřený rámec pro rozvoj nových tržních příležitostí;

^{xiii} Evropská komise. *Bílá kniha: Růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost – Výzvy a cesty vpřed do 21. století.* [24]

- **aktivní opatření a strukturální změny na trhu práce** a v normativních úpravách, které brání rozvoji některých sektorů (především sektoru služeb); to usnadní zaměstnávání osob a dosáhne se tak zvýšení zaměstnanostní složky růstu.

3.1 *Návrhy postupů*

Evropská komise stanovila následující oblasti, na které by se měly členské státy (s přihlédnutím ke konkrétním národním podmínkám) zaměřit:

- hlavními směry v oblasti vzdělání a systému přípravy na povolání by měly být: podpora celoživotního vzdělávání, předvídaní potřebné kvalifikace a přizpůsobení vzdělávacích mechanismů budoucím potřebám, větší zapojení podnikatelského sektoru do vzdělávacího systému;
- kromě další reformy regulace trhu práce je nutné se zaměřit i na další úkoly - konkrétně zvýšení úrovně zaměstnanosti, nikoliv jen snížení úrovně nezaměstnanosti;
- nezaměřovat se na fungování trhu práce v úzkém slova smyslu, ale na širší prostředí zaměstnanosti (věnovat pozornost zejména vlivu finančních kontrastimulů na vytváření pracovních míst, který plyne z daňových a s nimi spojených systémů);
- zvýšit investice do lidských zdrojů;
- zaměřit se na 4 navzájem související cíle:
 1. dospět k širší distribuci pracovních míst a příjmů (snížené a pohyblivé pracovní doby), přizpůsobit daňový systém tak, aby podněcoval k větší zaměstnanosti a zvýšit adaptabilitu trhu práce;
 2. zlepšit přístup na trh práce (problém mladých lidí, dlouhodobé nezaměstnanosti, vylučování z trhu práce, nerovných příležitostí žen a mužů);
 3. zvýšit objem lidského kapitálu s cílem optimalizovat konkurenceschopnost EU (zejména zvyšování kvalifikace, příprava na povolání, zvládání nových technologií);

4. předvídat a urychlovat vytváření nových pracovních míst, využívat potenciálu malých a středních podniků, vytvářet nová pracovní místa v sektoru průmyslu a služeb souvisejících s ochranou životního prostředí.

3.2 *Návrh konkrétních opatření*

Přizpůsobení vzdělávací soustavy a systému přípravy na povolání

Formulace politiky přípravy na povolání by se měly účastnit státní orgány, soukromý sektor i sociální partneři.

Zapojení soukromého sektoru do vzdělávacího systému je možné jak ve fázi přípravy na povolání (spolupráce se školskými zařízeními), tak v oblasti celoživotního vzdělávání (členské státy by měly podněcovat podniky ke vzdělávacím aktivitám pomocí různých fiskálních nástrojů - např. snížením příspěvků na sociální zabezpečení podnikům, které podporují zvyšování kvalifikace svých zaměstnanců atd.).

Náklady na pracovní síly a vytváření pracovních míst

V kategorii pracovníků s nízkou kvalifikací neodpovídá produktivita práce mzdovým nákladům. Kolektivní vyjednávání, úprava daní a náklady na pracovní síly vedou k tomu, že zisky plynoucí z hospodářského růstu obdrží obvykle ti, kdo už zaměstnání mají. Je nutné usilovat o dohodu politických a sociálních partnerů, která by zabezpečila nižší přírůstky hodinové mzdy než je růst produktivity a přijetí takových doprovodných opatření, která zajistí, že hospodářský růst se projeví ve snižování nezaměstnanosti a tvorbě nových pracovních míst.

Pružnost a vytváření nových pracovních míst

Členské státy by měly vyvíjet úsilí k odstranění překážek v oblasti rozvržení a celkového objemu pracovní doby, aby se počet pracovních míst odpovídající dané úrovni produkce zvyšoval. Jedná se například o možnost pracovat méně hodin, minimalizaci umělých finančních stimulů vedoucích k nadprůměrnému počtu odpracovaných hodin, omezování počtu odpracovaných hodin ročně, pozitivní přístup k dovoleným využívaným ke zvyšování

kvalifikace, podněcování cyklických tendencí vedoucích např. ke kratšímu pracovnímu týdnu a formulování opatření vedoucích k tomu, aby nových pracovních příležitostí využívali lidé evidovaní jako nezaměstnaní.

Daně a stimuly: vytváření pracovních míst vyžadujících nízkou kvalifikaci

Členské státy by měly omezit kontrastimuly bránící zaměstnávání méně kvalifikovaných pracovníků a to například přizpůsobováním daňových systémů na straně zaměstnavatele (zejména změnou nemzdových nákladů), snižováním nákladů na pracovní síly (např. snížením příspěvků zaměstnavatele na sociální zabezpečení).

Malé a střední podniky, nové činnosti a vytváření pracovních míst

Je nutné odstraňovat překážky bránící maximálnímu využití potenciálu vytváření pracovních míst, kterým disponují malé a střední podniky. Opatření by měla být zaměřena na posilování konkurenceschopnosti malých a středních podniků a odstranění finančních, fiskálních, správních a právních bariér brzdících růst zaměstnanosti.

V oblasti nových činností a nových pracovních míst by mělo být využito partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem a to v oblastech předpokládaného růstu (např. v oblasti životního prostředí, trávení volného času, pečovatelsví, sportu).

Zvýšení objemu lidského kapitálu

Současné systémy vzdělávání a přípravy na povolání neodpovídají potřebám dlouhodobé konkurenceschopnosti. Členské státy by měly vypracovat souhrn opatření, která:

- zajistí, že osoby mladší 18 let nemohou být nezaměstnané;
- stanoví postupné cíle, které zaručí, že do roku 2000 bude zlikvidována základní nigramotnost a zabezpečí základní kvalifikační předpoklady u osob opouštějících školská zařízení;
- podnítl vysoké školy k intenzivnější spolupráci se soukromým sektorem;
- podnítl investice do průběžného vzdělávání ze strany jednotlivců i zaměstnavatelů.

Zaměření na konkrétní skupiny

Členské státy musí zajistit, aby nová pracovní místa byla k dispozici především osobám na trhu práce znevýhodněným - zejména mladým nezaměstnaným a dlouhodobě nezaměstnaným. Předpokladem je zavedení a dodržování standardů přípravy na povolání a rekvalifikace, nezávislé poradenství, spravedlivé odměňování a promyšlené vztahy s trhem práce. Členské státy by zároveň měly najít způsoby, jak daňovými výjimkami, partnerstvím mezi veřejným a soukromým sektorem, prací na částečný úvazek a formou dobrovolnosti zapojovat nezaměstnané do trhu práce.

V oblasti rovných příležitostí v zaměstnání pro ženy a muže je nutné odstraňovat potenciálně diskriminační opatření, která by mohla bránit ženám v přístupu na trh práce a zlepšovat podmínky pro ženy v oblasti péči o děti a přípravy na povolání.

Podle závěrů Komise je nutné příležitosti k zaměstnání rozšiřovat v mnohem větším měřítku. Základem strategie bude aktivní politika ve vztahu k trhu práce využívající celou řadu dostupných nástrojů a stimulů (fiskálních, regulativních nebo z oblasti sociálního zabezpečení), které mohou pracovní prostředí pozitivně ovlivnit.

O použití jednotlivých opatření musí rozhodovat členské státy podle konkrétní situace. Aktivity ze strany Společenství budou spočívat pouze ve vytvoření podmínek pro vznik společného strategického rámce a podpoře opatření jednotlivých států doplňkovými postupy Společenství (poskytování finančních prostředků prostřednictvím Evropského sociálního fondu nebo budování nástrojů k přenosu zkušeností).

Souhrnným cílem by měla být podpora postupné přeměny trhů práce jednotlivých států v trh práce Společenství, což by mělo vést ke vzniku kvalifikovanějších, pružnějších, mobilnějších, jazykově vybavených a kulturně vyspělejších pracovních sil schopných využít výhod daných ES.

4 Integrovaná strategie zaměstnanosti a Pakt důvěry^{xiv}

V návaznosti na Bílou knihu Komise z roku 1993 stanovila Evropská rada na svém zasedání v Essenu v prosinci 1994 hlavní oblasti aktivit na podporu zaměstnanosti, tzv. **Integrovanou strategii zaměstnanosti**. Byly vytýčeny následující priority:

- snížení nemzdových nákladů na pracovní sílu;
- podpora investic do odborného vzdělávání;
- posilování růstu založeného na intenzivní zaměstnanosti;
- zvýšení efektivnosti opatření na trhu práce;
- zvýšení efektivnosti opatření na pomoc skupinám, které jsou zvláště těžce nezaměstnaností zasaženy.

Na tomto zasedání zároveň Evropská rada požádala jednotlivé státy o zpracování víceletých programů zaměstnanosti a následných zpráv o jejich realizaci (tzn. hlavní opatření přijatá vždy za předchozí rok, příp. odhad jejich dopadu na zaměstnanost).

V červnu 1996 byl Komisi předložen tzv. **Pakt důvěry pro zaměstnanost**, který je založen na odpovědnosti jednotlivých zainteresovaných skupin na centrální i národní úrovni. Byly stanoveny 4 základní pilíře – makroekonomická stabilita, vnitřní trh, systém zaměstnanosti a strukturální politika.

Otázka zaměstnanosti se má však stát společným zájmem na centrální úrovni a boj s nezaměstnaností má být zapracován do střednědobého a dlouhodobého plánu rozvoje společnosti.

^{xiv} Zastoupení Evropské komise v ČR. *Slovník pojmů: Zaměstnanost*. [56]

5 Amsterodamská smlouva^{xv}

Amsterodamská smlouva, která vstoupila v platnost dne 1.5.1999^{xvi}, zavádí do Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o založení Evropských společenství řadu změn a doplňků.

Za zásadní je možné považovat vznik nové komunitární politiky zaměřené na podporu zaměstnanosti v členských státech (byla nově vložena hlava VIII Smlouvy o založení Evropských společenství). Návrh na zahrnutí této oblasti mezi komunitární politiky vnesla Francie, zatímco některé státy včetně Německa toto řešení zpočátku odmítaly. Argumentem byl zejména fakt, že nezaměstnanost je problémem pouze národním, s různými příčinami a sociálně ekonomickými souvislostmi v každé zemi, proto by centralizovaná řešení nepřinesla pozitivní efekt.

Příslušné články Smlouvy jsou tedy výsledkem kompromisů mezi zastánci různých přístupů v této oblasti. Mají proto spíše deklaratorní charakter (vyjadřují zejména dobrou vůli dosáhnout díky vzájemné spolupráci určitého pokroku) a stanovují málo konkrétních závazků (a zejména málo takových, kterých je možné se domoci právními prostředky). Respektují především autonomní přístup jednotlivých států a orgánům ES přiznávají v podstatě roli koordinátora. Hlava VIII Smlouvy uvádí, že politika zaměstnanosti je předmětem společného zájmu zemí ES (proto musí být prostřednictvím orgánů ES do určité míry koordinována a zohledněna i ostatními politikami Společenství), musí však být v souladu s hlavními směry hospodářských politik jednotlivých členských zemí a ES, které jsou oficiálně přijímány podle článku 99 Smlouvy.

V rámci zřízení koordinačních mechanismů na úrovni Společenství vznikl poradní **Výbor pro zaměstnanost**^{xvii}, který je složen ze dvou zástupců z každého členského státu a dvou zástupců

^{xv} Ústav mezinárodních vztahů. Evropská témata Centra evropských analýz. *Evropská unie a politika podpory zaměstnanosti a boje s nezaměstnaností*. [48]

Zastoupení Evropské komise v ČR. *Slovník pojmů: Zaměstnanost*. [56]

^{xvi} Amsterodamská smlouva je výsledkem mezivládní konference konané v březnu 1996, byla přijata na zasedání Evropské rady v červnu 1997 a po procesu ratifikace vstoupila v platnost dne 1.5.1999.

^{xvii} Výbor pro zaměstnanost nahradil dřívější Výbor pro zaměstnanost a trh práce zřízený v roce 1996.

Komise. Jeho úkolem je sledování zaměstnanosti a strategií v jednotlivých státech, podpora koordinace a tvorba stanovisek.

Amsterodamská smlouva zároveň zavádí termín **Evropská strategie zaměstnanosti**^{xviii}, která vychází ze čtyř hlavních témat evropské politiky zaměstnanosti (zaměstnatelnost, soukromé podnikání, přizpůsobivost a rovné příležitosti).

Podstatným prvkem politiky ES je každoroční **společná výroční zpráva Rady a Komise** o aktuální situaci v oblasti zaměstnanosti a jejích hlavních vývojových tendencích. Jednotlivé státy nejdříve sestaví národní akční plány zaměstnanosti, jejichž komplexní rozbor provedený Evropskou komisí je součástí společné zprávy, na základě které přijme Rada určité závěry. V návaznosti na tyto závěry může Rada adresovat některým členským státům tzv. doporučení k politice zaměstnanosti (nejsou sice právně závazná, ale určitou politickou váhu mají).

První společná zpráva Rady a Komise byla prezentována již v roce 1998^{xix}. Druhá zpráva, hodnotící situaci v roce 1998, byla předložena v září 1999 a obsahuje mj. hlavní směry politiky zaměstnanosti pro rok 2000 a doporučení jednotlivým členským státům.

5.1 Základní principy politiky zaměstnanosti EU

Hlavní směry v oblasti podpory zaměstnanosti jsou založeny na následujících principech:

- zvýšení zaměstnatelnosti uchazečů o práci zvýšením jejich kvalifikace;
- zlepšení podmínek pro podnikání (zejména ve vztahu k malým a středním podnikům s cílem plně využít jejich potenciálu zaměstnanosti);
- zvýšení adaptability pracovních sil;
- rovnost šancí mužů a žen a vyloučení diskriminace na jakémkoliv základě.

^{xviii} Tato strategie navazuje na Integrovanou strategii zaměstnanosti stanovenou na zasedání Rady v prosinci 1994.

^{xix} Podle rozhodnutí Evropské rady v červnu 1997 byla ustanovení týkající se politiky zaměstnanosti realizována ihned, bez ohledu na datum formálního vstupu Amsterodamské smlouvy v platnost.

5.2 *Hlavní směry politiky zaměstnanosti pro rok 2000*

- zdůraznění preventivního přístupu k problematice zaměstnanosti;
- podpora rozšiřování přístupu k internetu a ke znalostem informačních technologií;
- podpora většího zapojení sociálních partnerů do procesu modernizace organizace práce;
- zdůraznění významu služeb při vytváření pracovních příležitostí na místní úrovni;
- podpora úsilí o prodloužení aktivního věku pracujících a zapojení některých skupin osob do pracovního trhu.

5.3 *Hodnocení politiky zaměstnanosti v jednotlivých členských státech*

Předčasné vyřazování starších pracovníků z trhu

Jedná se o praktiky odporující hlavním směrům politiky zaměstnanosti EU, které jsou prováděny zejména v Belgii, Francii a Německu, ale i dalších státech. Důsledkem této praxe je mj. růst sociálních výdajů a následně vedlejších nákladů na pracovní sílu.

Nerovnost mužů a žen na trhu práce

Zpráva vyzývá k posilování rovnosti příležitostí na trzích práce (zejména v Řecku a Španělsku) či přímo ke zvyšování zaměstnanosti žen (Irsko, Lucembursko, Španělsko aj.) a rovnosti v odměnách za vykonanou práci (Německo).

Posílení role sociálních partnerů

Důraz má být kladen na větší zapojení sociálních partnerů do procesu modernizace organizace práce s cílem dosáhnout větší flexibility pracovních úvazků (Francie, Velká Británie) a větší efektivnosti systému profesní přípravy a dalšího vzdělávání (Portugalsko, Řecko).

Dlouhodobá nezaměstnanost mladých lidí

Jedná se o jedno z největších rizik v oblasti politiky zaměstnanosti, neboť důsledkem může být značné omezení budoucí uplatnitelnosti mladých lidí na trhu práce. Mezi státy, které jsou přímo vyzývány k přijetí opatření vedoucích k zapojení mladých do pracovního trhu, je Itálie, Nizozemsko a Španělsko.

Rozdělení států do skupin podle dosažených úspěchů

Evropská komise rozdělila členské státy EU do skupin podle úspěchů, kterých při vytváření nových pracovních příležitostí a snižování nezaměstnanosti dosáhly a systematickosti úsilí, které této problematice věnují. Nejlepších výsledků dosáhlo Dánsko, Irsko, Nizozemsko, Švédsko a Velká Británie. Poměrně dobrých výsledků dosáhlo Finsko, Francie, Portugalsko, Rakousko a Španělsko (ve Finsku a Španělsku sice přetrvává vysoká míra nezaměstnanosti, ale obě země byly v posledních letech velmi úspěšné při jejím postupném snižování). Výhrady měla Komise k Německu a Lucembursku (Lucembursko s ohledem na zanedbatelnou míru nezaměstnanosti dosahující 2-3 % totiž nevyvíjí v podstatě žádné úsilí o vytváření nových pracovních příležitostí). Nejhorší hodnocení obdrželo Řecko, Itálie a Belgie, jejichž opatření jsou podle zprávy zatím nedostatečná.

6 Lisabonská strategie^{xx}

V březnu roku 2000 se v Lisabonu konalo zvláštní zasedání Evropské rady, na kterém byla stanovena a všemi patnácti členskými zeměmi schválena nová desetiletá strategie.

V rámci hodnocení vývoje posledních let byly identifikovány některé silné stránky (např. nízká míra inflace a výrazné snížení deficitů veřejných rozpočtů), ale také mnoho slabých míst. Patří k nim zejména fakt, že koncem 90. let bylo stále více než 15 milionů lidí (tzn. téměř 10 % práceschopného obyvatelstva) bez práce. **Hlavními slabinami trhů práce členských zemí je zejména nízký podíl zaměstnanosti ve službách, nízký podíl pracujících žen, strukturální, dlouhodobá nezaměstnanost a vysoká nezaměstnanost ve věkové kategorii 55-65 let.** Zároveň existují **značné rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi jednotlivými členskými státy a jednotlivými regiony.** Vysokou míru nezaměstnanosti vykazuje Francie, Itálie, Německo a Španělsko a regiony postižené útlumem průmyslové výroby. Díky nedostatečným výdajům na školení existuje **nedostatek kvalifikovaných pracovníků v sektorech informačních technologií.** Pracovní potenciál zemí EU není v plné míře využíván a to oslabuje jejich ekonomický růst.

Účelem lisabonské strategie je vytvořit z EU *„nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomiku, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností“*.^{xxi}

Do roku 2010 by mělo být, na základě realizace opatření stanovených lisabonskou strategií, dosaženo:

- zvýšení míry zaměstnanosti, resp. jejímu přiblížení k 70% (v r. 2000 činila 61%);
- zvýšení počtu zaměstnaných žen na více než 60% (v r. 2000 činila 51%).

^{xx} Euroskop. *Lisabonský proces*. [20]
URBAN, L. *Lisabonská strategie*. [47]

^{xxi} Euroskop. *Lisabonský proces*. [20]

6.1 Sociální pilíř lisabonské strategie

Lisabonská strategie obsahuje kromě ekonomického záměru (vytvoření vysoce konkurenceschopné ekonomiky i sociální rozměr (dosažení plné zaměstnanosti a zdokonalení sociální soudržnosti) a ekologickou dimenzi (strategie udržitelného rozvoje). Tyto hlavní směry jsou označovány jako „pilíře strategie“. S ohledem na zaměření této práce se budu zabývat pouze sociálním pilířem lisabonské strategie, jehož hlavními dvěma prvky jsou „Aktivní politika zaměstnanosti“ a „Modernizace evropského sociálního modelu“.

6.1.1 Aktivní politika zaměstnanosti

Byly stanoveny 4 oblasti zásadního významu, na které by se měly členské státy orientovat:

- zvýšení zaměstnanosti má být dosaženo sladěním kvalifikace pracovníků s nabídkou pracovních míst, zejména pomocí národních programů zaměstnanosti (ty mohou využívat celoevropskou databázi volných pracovních míst a vzdělávacích možností) a podporou rekvalifikačních programů;
- podpora celoživotního vzdělávání, podpora dohod mezi zaměstnavateli a odbory a zavádění pružných úprav pracovní doby;
- zvýšení zaměstnanosti ve službách a řešení situace nejvíce znevýhodněné kategorie osob;
- podpora zásady rovných příležitostí pro muže a ženy, lepší sladění pracovní doby a rodinného života, zavedení nového systému hodnocení péče o děti.

6.1.2 Modernizace evropského sociálního modelu

Zásadním aspektem je zvýšení investic do rozvoje lidských zdrojů. Členské státy by měly umožnit přístup ke vzdělání různým sociálním skupinám v různých fázích života (jedná se zejména o mládež, nezaměstnané dospělé a osoby zaměstnané, ale ohrožené rychlým vývojem technologií znehodnocujícím jejich kvalifikaci).

Evropská rada proto jednotlivé státy vyzvala, aby se (s ohledem na konkrétní národní podmínky) orientovaly na splnění následujících cílů:

- každý rok výrazně zvyšovat investice do rozvoje lidských zdrojů;
- snížit na polovinu počet osob ve věku 18-24 let, které mají pouze nižší středoškolské vzdělání a nejsou zapojeny do dalšího vzdělávání, a to do roku 2010;
- školy a střediska odborné přípravy (u všech se předpokládá připojení na internet) se musí transformovat na víceúčelová místní vzdělávací střediska, která budou přístupná všem sociálním skupinám;
- na evropské úrovni identifikovat okruh základních dovedností, které budou poskytovány formou celoživotního vzdělávání (např. informační technologie, cizí jazyky atd.);
- do konce roku 2000 identifikovat nástroje ke zvyšování mobility studentů, učitelů, školících a výzkumných pracovníků;
- do roku 2002 odstranit překážky v uznávání kvalifikace;
- pro usnadnění mobility pracovních sil v rámci EU vytvořit společný evropský formulář pro sestavování životopisu.

6.2 *Neúspěch při realizaci lisabonské strategie*

V období od roku 1999 do začátku roku 2004 bylo vytvořeno více než 6 milionů pracovních příležitostí a míra zaměstnanosti dosáhla 64,3 %. V porovnání s USA však příliš velkých úspěchů dosaženo nebylo. Nezměnil se rozdíl v podílu HDP na obyvatele (průměrná hodnota zemí EU dosahuje stále 72 % americké úrovně) a země EU dosahují výrazně nižšího průměrného růstu zaměstnanosti (v roce 2003 0,2 % a téměř v polovině členských zemí EU byl negativní, v USA 0,9 %). V tomto roce zároveň došlo ke zhoršení situace na trhu práce v kategorii mladých lidí, dlouhodobě nezaměstnaných (nárůst na 4 %) a osob s nízkou kvalifikací.^{xxii}

V tzv. Jarních zprávách Komise, předkládaných na zasedání Evropské rady,^{xxiii} byl každoročně negativně hodnocen zejména přístup členských států k realizaci strategie a zmiňována absence politické vůle k prosazování závazků lisabonské strategie na národní úrovni. Každoročně byla zároveň v závěrech zasedání Evropské rady uvedena opatření, která by měly členské státy v oblasti politiky zaměstnanosti aplikovat, aby mohlo být cílů stanovených lisabonskou strategií dosaženo.

Jak uvádí Jarní zpráva Komise předložená na zasedání Evropské rady v březnu 2004, za 4 roky realizace lisabonské strategie dosáhlo největšího pokroku Dánsko, Lucembursko, Nizozemsko, Rakousko, Švédsko a Velká Británie, o něco hůře jsou na tom Belgie, Francie a Řecko. Výsledky dosažené v Německu, Lucembursku, Rakousku a Portugalsku jsou však považovány za velmi neuspokojivé.

Kromě Jarní zprávy Komise se neúspěchy při realizaci lisabonské strategie staly v roce 2004 hlavním tématem i dalších dokumentů. Na zasedání Evropské rady v březnu 2004 byla

^{xxii} Zastoupení Evropské komise v ČR. *EU může a musí správnými politikami podpořit rozvoj zaměstnanosti*. [52]

^{xxiii} Evropská rada je řídicím, koordinujícím, kontrolním a hodnotícím orgánem, který zabezpečuje propojení všech pilířů lisabonské strategie. Hodnocení dosažených výsledků, úspěchů i slabých míst a stanovení úkolů na další období je jediným tématem jejích pravidelných jarních zasedání. Evropská komise na tato zasedání každý rok předkládá souhrnnou zprávu (tzv. Jarní zprávu), kde podrobně rozebírá celou strategii a hodnotí pokrok dosažený za uplynulý rok.

předložena tzv. Kokova zpráva.^{xxiv} V září 2004 vydala Evropská komise Zprávu o zaměstnanosti v Evropě, kterou oficiálně sdělila, že EU své lisabonské cíle neplní a jejich dosažení bude možné jen za předpokladu provedení zásadních reforem. V listopadu 2004 byla předložena Zpráva skupiny odborníků o stavu lisabonské strategie s návrhy dalšího postupu.^{xxv}

Za příčiny neúspěchu při realizaci lisabonské strategie je považována kombinace několika faktorů: nepříznivých ekonomických podmínek, mezinárodní nestability, pomalého pokroku v členských zemích a postupná ztráta politického úsilí.^{xxvi}

V důsledku nepříznivých vnějších faktorů tedy došlo k omezení veřejných výdajů a nebyly uskutečněny mnohé programy a akční plány na zvyšování zaměstnanosti a nebyly zvýšeny výdaje na vzdělání. Problém je ale zejména na straně členských zemí, které upřednostňují národní zájmy před závazky plynoucími z lisabonské strategie. Za problematické je zároveň považováno velmi široké pojetí lisabonské strategie – zahrnuje příliš mnoho úkolů, je ale špatně koordinována a priority jsou často ve vzájemném rozporu.

Kromě analýzy příčin neúspěchu obsahují výše zmíněné dokumenty (Kokova zpráva, Zpráva o zaměstnanosti v Evropě a Zpráva skupiny odborníků) i doporučená opatření, jejichž zavedení členskými státy je předpokladem ke zlepšení situace na pracovních trzích. Tato doporučení jsou uvedena v následujícím přehledu.

^{xxiv} Jedná se o zprávu Pracovní skupiny pro zaměstnanost (skupiny odborníků vedené bývalým nizozemským předsedou vlády Wimem Kokem), zřízené Evropskou radou na zasedání v březnu 2003.

^{xxv} Evropská rada na svém zasedání v Bruselu v březnu 2004 vyzvala k vytvoření skupiny odborníků v čele s bývalým nizozemským předsedou vlády Wimem Kokem, která by provedla nezávislou analýzu lisabonského procesu a navrhla další postup. Zpráva byla vypracována jako podklad pro hodnocení lisabonské strategie na zasedání Evropské rady v březnu 2005, tzn. po první polovině desetiletého období strategie.

^{xxvi} Zastoupení Evropské komise v ČR. *Komise zahajuje náročnou a rozsáhlou strategii hospodářského růstu a zvyšování zaměstnanosti v EU.* [53]

Kokova zpráva

- zvyšovat adaptabilitu zaměstnanců i zaměstnavatelů (jedná se zejména o snížení nemzdových nákladů na práci);
- vyvíjet úsilí o zapojení většího počtu osob na trh práce (především posoudit poměr mezi daněmi a mzdou);
- zvýšit a efektivněji využívat investice do rozvoje lidských zdrojů (důraz na celoživotní vzdělávání);
- lepším řízením zajistit účinné provádění reforem.

Zpráva Komise o zaměstnanosti v Evropě

- zvýšit úsilí vedoucí k růstu zaměstnanosti v sektoru služeb a zapojit nevyužité zdroje (zejména ženy a starší osoby);
- vytvářet více pracovních příležitostí zejména v odvětvích zaměstnávajících vysoce kvalifikované a dobře placené pracovní síly;
- zachovat silnou průmyslovou základnu a pro zaměstnanost ve službách využít vedlejší účinky poptávky po průmyslových výrobcích;
- přizpůsobit systémy daňového zvýhodnění a aktivní politiky zaměstnanosti nejvíce ohroženým skupinám na trhu práce.

Zpráva skupiny odborníků o stavu lisabonské strategie

- realizace doporučení Pracovní skupiny pro zaměstnanost (tzv. Kokova zpráva);
- do roku 2005 přijmout národní strategie celoživotního vzdělávání;
- do roku 2006 vypracovat strategii pro aktivní stárnutí (zejména ústup od předčasných odchodů do důchodu poskytováním finančních a právních pobídek).

V reakci na zprávy hodnotící lisabonský proces předložila Evropská komise dne 2. února 2005 novou strategii EU pro rozvoj hospodářského růstu a zaměstnanosti.

6.3 *Nová strategie EU pro rozvoj hospodářského růstu a zaměstnanosti*

Cílem této nové strategie má být oživení původní lisabonské strategie, která po pěti letech očekávané výsledky nepřinesla. "Nový začátek lisabonské strategie" byl na zasedání Evropské rady v březnu 2005 podpořen a následně byly stanoveny hlavní směry politik zaměstnanosti členských států.^{xxvii}

^{xxvii} Rada Evropské unie. *Rozhodnutí Rady ze dne 12. července 2005 o hlavních směrech politik zaměstnanosti členských států (2005/600/ES)*. [46]

6.3.1 Hlavní směry zaměstnanosti (2005-2008)^{xxviii}

Cílem politiky zaměstnanosti členských zemí (Integrovaný hlavní směr č. 17) je:

- dosažení plné zaměstnanosti;
- zlepšení kvality pracovního místa a produktivity práce;
- posilování sociální a územní soudržnosti.

V platnosti zůstávají původní lisabonské cíle, tzn. dosažení celkové průměrné míry zaměstnanosti 70 %, alespoň 60 % u žen a 50 % u starších pracovníků (věková kategorie 55 – 64 let) a to do roku 2010.

Při dosahování těchto cílů by se opatření měla podle rozhodnutí Rady zaměřit na tyto priority:

1. přilákat více lidí do zaměstnání a udržet je v něm, zvýšit nabídku pracovních sil a modernizovat systémy sociální ochrany;
2. zlepšit adaptabilitu pracovníků a podniků;
3. zvýšit investice do lidského kapitálu prostřednictvím lepšího vzdělávání a kvalifikace.

Tyto priority jsou obsaženy v Integrovaných hlavních směrech č. 18-24 – jedná se o:

- podporu celoživotního přístupu k práci
- zajištění inkluzivních trhů práce, zvýšení přitažlivosti práce a zajištění, aby se práce vyplatila osobám hledajícím zaměstnání včetně osob znevýhodněných a neaktivním osobám;
- zlepšení přizpůsobování se potřebám trhu práce;
- podporu pružnosti kombinované s jistotou zaměstnání a omezení segmentace trhu práce s náležitým zřetelem na úlohu sociálních partnerů;

Hlavní směry politik zaměstnanosti členských států navazují na tzv. Integrované směry pro růst a pracovní místa shrnující Hlavní směry hospodářské politiky a Směry zaměstnanosti EU do jednotného dokumentu.

^{xxviii} Jedná se o Integrované hlavní směry č. 17-24.

- zajištění vývoje nákladů práce a mechanismů systémů stanovování mezd příznivých pro zaměstnance;
- zvýšení a zlepšení investic do lidského kapitálu;
- přizpůsobení systémů vzdělávání a odborné přípravy novým kvalifikačním požadavkům.

6.3.2 Národní programy reforem

Na základě Integrovaných hlavních směrů přijímají jednotlivé členské státy vlastní Národní programy reforem, které jsou závazným politickým dokumentem o konkrétních opatřeních v oblasti makroekonomické, mikroekonomické a politice zaměstnanosti. Integrované hlavní směry představují pouze obecný rámec priorit a každý členský stát využívá ta doporučení, která se vztahují k jeho specifickým potřebám.

Na základě Národních programů reforem je následně zpracován akční program na unijní úrovni - tzv. Komunitární lisabonský program. Cílem tohoto nového způsobu řízení politiky zaměstnanosti je jasné přiřazení odpovědnosti za plnění dílčích opatření na národní i unijní úrovni.

6.3.3 Cíle pro rok 2007

Na základě rozhodnutí Evropské rady^{xxix} byly stanoveny konkrétní oblasti pro prioritní opatření politiky zaměstnanosti, která mají být provedena do konce roku 2007.

Jedná se o:

- větší investice do znalostí a inovací (zejména zaměření veřejných výdajů i na výzkum a inovace v soukromém sektoru, podpora trhů s inovačním zbožím, podpora výzkumu nových technologií, podpora vazeb mezi vysokoškolským vzděláváním, výzkumem a podniky);

^{xxix} Závěry ze zasedání Evropské rady v Bruselu 23. a 24. března 2006.

- využití potenciálu podnikatelů, zejména malých a středních podniků (např. vytvoření příznivějšího podnikatelského prostředí pro malé a střední podniky, přijetí opatření zjednodušující právní aspekty podnikání, dostatečný přístup k financování);
- zvyšování pracovních příležitostí pro prioritní skupiny (především zvýšit účast na trhu práce žen, mladých lidí, starších pracovníků, postižených osob, legálních migrantů a národnostních menšin).

7 Regionální a strukturální politika Evropské unie^{xxx}

Pojem "struktura ekonomiky" je možné vyjádřit^{xxxi} jako podíl jednotlivých sektorů (zemědělství, průmysl, služby) na celkové produkci a také podíl zaměstnanosti v jednotlivých sektorech na celkové zaměstnanosti. Struktura ekonomiky se postupně mění – dochází k přesunům mezi jednotlivými sektory nebo útlumu celých odvětví. Během 19. a počátku 20. století docházelo k přesunům mezi sektory zemědělství a průmyslu (podíl produkce průmyslu se zvyšoval), od druhé poloviny 20. století se jedná zejména o přesun mezi sektory průmyslu a služeb (podíl sektoru služeb na tvorbě HDP i celkové zaměstnanosti je v současné době v zemích EU dominantní).

Následkem strukturálních změn je tedy v lepším případě přesun zaměstnanců mezi jednotlivými sektory, v horším případě rostoucí dlouhodobá nezaměstnanost, ztráta příjmů obyvatelstva, růst sociálních transferů a odliv obyvatel v produktivním věku z regionu. Důsledky strukturálních změn zasáhly často celé regiony, neboť dříve prosperující průmyslová odvětví měla obvykle vysoký podíl na produkci i celkové zaměstnanosti konkrétního regionu.

Od počátků integrace tak existují mezi jednotlivými regiony Evropské unie značné rozdíly v úrovni rozvoje. Jednotlivé regiony se zároveň liší strukturou obyvatelstva (věk, kvalifikace), úrovní infrastruktury (silniční a železniční síť, telekomunikace) a přírodní strukturou (přírodní bohatství, zalesnění, zemědělské oblasti).

^{xxx} KÖNIG, P.; LACINA, L.; PŘENOSIL, J. *Učebnice evropské integrace*. [3]

ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence*. [5]

Euroskop. *Regionální a strukturální politika Evropské unie*. [21]

Oficiální portál pro podnikání a export – BusinessInfo.cz. *Regionální a strukturální politika Evropské unie*. [37]

Zastoupení Evropské komise v ČR. *Slovník pojmů: Strukturální fondy a Fond soudržnosti*. [55]

^{xxxi} KÖNIG, P.; LACINA, L.; PŘENOSIL, J. *Učebnice evropské integrace*. [3]

Cílem regionální a strukturální politiky Evropské unie je zmírňování těchto rozdílů a nerovností mezi jednotlivými členskými státy a regiony a dosažení hospodářské a sociální soudržnosti.

Od počátků evropské integrace v 50. letech 20. století prošla regionální politika ES/EU několika vývojovými etapami. Charakteristickým znakem první fáze vývoje (do roku 1973) je snaha o vyrovnání regionálních rozdílů působením volného trhu. Jsou podporovány národní regionální politiky jednotlivých členských států (zejména v zaostalých venkovských oblastech a regionech zasažených poklesem průmyslové výroby) bez koordinace na úrovni ES. V roce 1958 vzniká na základě římské smlouvy Evropská investiční banka, která slouží jako nástroj financování kapitálových investic (poskytuje půjčky a garance) v méně rozvinutých regionech. Římskou smlouvou byl dále zakotven vznik **Evropského sociálního fondu** (v tomto období byla sociální politika prováděna nezávisle na regionální) a **Evropského zemědělského podpůrného a záručního fondu**. V roce 1968 vzniká subjekt zaměřený na koordinaci regionální politiky EU – Generální ředitelství pro regionální politiku.

Další fází vývoje evropské regionální politiky je období let 1974-1986. Jedná se o období ekonomického poklesu a navíc po prvním rozšíření, kdy do ES navíc vstoupily méně rozvinuté Irsko a Řecko a země s velkými regionálními rozdíly – Velká Británie. Zejména ta měla výrazný vliv na prosazení principů regionální politiky, neboť díky ní mohla restrukturalizovat své průmyslové oblasti a nahradit si tak příjmy z cel, o které přišla vstupem do ES. V roce 1974 byl založen **Evropský fond regionálního rozvoje**, jehož úkolem je správa a financování regionální politiky. Tuto vývojovou fázi je možné označit jako počátek společné regionální politiky, koordinované a vykonávané orgány ES, a orientací zejména na restrukturalizaci průmyslových oblastí.

Další fáze vývoje (1987-1999) se odvíjí od přijetí Jednotného evropského aktu. Touto normou byly stanoveny úkoly pro další fázi integračního procesu, mj. zavedení politiky zaměřené na posilování hospodářské a sociální soudržnosti. Pomocí finančních prostředků ze strukturálních fondů bude tato politika přispívat ke zmírňování rozdílů v hospodářské vyspělosti jednotlivých regionů. Tato reforma regionální politiky reagovala zejména na vstup

dvou nových států s méně rozvinutými ekonomikami do EU (Španělska a Portugalska) a na strukturální problémy průmyslových oblastí vyspělých zemí (např. Velká Británie, sever Francie a Itálie). Reforma přinesla střednědobé plánování regionálních programů a definici principů regionální politiky. V roce 1988 došlo k integraci regionální politiky s částí sociální a zemědělské politiky – vznikla tzv. strukturální politika. Ta už pokrývá celou oblast hospodářské a sociální soudržnosti komplexněji a orientuje se zejména na podporu nejméně vyspělých regionů. Na základě Maastrichtské smlouvy byl v roce 1993 zřízen **Kohezní fond**, který spolu se soustavou strukturálních fondů tvoří **nástroje regionální politiky EU**. Jejich stručné charakteristice bude věnována samostatná kapitola.

7.1 *Nástroje regionální politiky (2000 - 2006)*

Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond byl zřízen na základě římské smlouvy z roku 1957 za účelem zvýšení zemědělské produkce pomocí podpory modernizace zemědělských struktur, výrobních a zpracovatelských aktivit a rozvoje venkovských oblastí. Skládá se ze dvou částí – Podpůrné sekce a Záruční sekce. Součástí systému strukturálních fondů je pouze Podpůrná sekce.

Evropský sociální fond byl zřízen na základě římské smlouvy z roku 1957 jako hlavní nástroj společné sociální politiky zemí ES. Je zaměřen na prevenci a boj s nezaměstnaností, podporu rovných příležitostí na trhu práce, přizpůsobení pracovníků změnám požadavků pracovního trhu a tvorbu nových pracovních míst. Soustřeďuje se zejména na integraci dlouhodobě nezaměstnaných, osob z trhu práce vyloučených a zapojení mladých lidí do pracovního života. Podporuje geografickou a profesní mobilitu pracovníků v rámci Unie.

Evropský fond regionálního rozvoje byl založen v roce 1974 jako hlavní nástroj regionální politiky. Přispívá ke snižování rozdílů mezi jednotlivými regiony ES (podporuje přizpůsobování zaostalých regionů zasažených strukturálními změnami). Je zaměřen na nejvíce postižené oblasti a zahrnuje investice do veřejného i soukromého sektoru (infrastruktura, rozvoj malého a středního podnikání, investice do životního prostředí, výzkum a vývoj apod.).

Finanční nástroj pro podporu rybolovu je fondem zřízeným v roce 1993, strukturálním fondem se stal až v roce 2000 v souvislosti s reformou strukturálních fondů. Je zaměřen na podporu rybolovu ve všech pobřežních oblastech a restrukturalizaci rybářského odvětví, což zahrnuje především modernizaci a restrukturalizaci loďstva, marketing a podporu produkce.

Kohezní fond je zaměřen na pomoc nejméně vyspělým členským zemím v oblasti dopravní infrastruktury a životního prostředí. Příspěvky jsou poskytovány na národní, nikoliv regionální úrovni a to státům, jejichž hrubý národní produkt na obyvatele měřený paritou kupní síly je nižší než 90 % průměru EU. Na rozdíl od strukturálních fondů, které poskytují pouze část z celkových investovaných prostředků, jsou Kohezním fondem projekty financovány v plné míře.

7.1.1 Finanční nástroje

Pro období let 2000-2006 byla v souvislosti s plánovaným rozšířením EU provedena další reforma s cílem zvýšit účinnost strukturálních fondů. Byly stanoveny následující priority: vyšší efektivita využívání pomoci (zejména zdokonalení kontroly, zlepšení fungování a správy fondů), větší koncentrace finančních prostředků (snížení počtu cílů a menší plošnost poskytované pomoci) a zjednodušení celého procesu.

V tomto období je na strukturální pomoc vyčleněno 213 mld. eur, což je zhruba 35 % z celkového rozpočtu EU.

Existují 3 základní formy pomoci ze strukturálních fondů – národní iniciativy, iniciativy Společenství a inovační akce a technická pomoc.

Národní iniciativy jsou nejvýznamnější formou pomoci, na kterou je určeno zhruba 94 % z celkového objemu finančních prostředků strukturálních fondů. Programy jsou realizovány na základě Národních rozvojových plánů členských zemí nebo Jednotného programovacího dokumentu.

Iniciativy Společenství jsou programy iniciované Evropskou komisí zaměřené na řešení konkrétních problémů týkajících se celé EU. Na tuto formu pomoci je vyčleněno zhruba 5 %

z celkového objemu finančních prostředků strukturálních fondů. Obvykle doplňují jiné programy nebo usnadňují jejich realizaci. Příkladem může být nadnárodní podpora boje proti diskriminaci a nerovnoprávnosti na trhu práce.

Inovační akce a technická pomoc jsou zvláštní opatření, jejichž zavedení je výlučně v pravomoci Evropské komise (nejedná se o dohodu Komise s členskou zemí). Jedná se například o pilotní projekty a studie pro nové politiky EU. Na jejich realizaci je určeno pouze zhruba 1 % z celkového objemu finančních prostředků strukturálních fondů.

7.1.2 Programovací dokumenty

Finanční prostředky EU jsou rozdělovány na základě víceletých programů, tzv. programovacích dokumentů. Je možné rozlišit vícestupňový systém programovacích dokumentů (zahrnuje Národní rozvojový plán, Rámec podpory Společenství a Operační programy) a zjednodušený systém (Jednotný programovací dokument).

Národní rozvojový plán zpracovává ve spolupráci s Evropskou komisí každá členská země s přihlédnutím ke svým specifickým potřebám a prioritám.

Rámec podpory Společenství je dokumentem schváleným Evropskou komisí na základě předloženého Národního rozvojového plánu. Prostřednictvím tohoto dokumentu je zajištěna koordinace poskytované pomoci.

Operační programy jsou dokumenty sloužící k implementaci Rámce podpory Společenství. Jsou schvalovány Evropskou komisí. Operační program zahrnuje priority konkrétní členské země a plánovaná víceletá opatření, která mají být financována prostřednictvím strukturálních fondů.

Jednotný programový dokument zahrnuje strategii Rámce podpory Společenství, Operačního programu a programový dodatek. Jeho využití je možné v případě podpory nižší než 1 mld. eur za účelem zjednodušení programovacího procesu.

7.1.3 Cíle v období 2000 - 2006

Regiony zemí EU jsou rozděleny na tři typy (tzv. cíle) podle sociální a ekonomické úrovně. V následujícím přehledu jsou zároveň uvedeny jednotlivé fondy určené k jejich financování.

Tabulka č. 3 – Přehled cílů a iniciativ v období 2000 - 2006

Cíl 1 – Povzbuzování rozvoje a strukturálních změn zaostávajících regionů   ▪ nárok na finanční prostředky v rámci tohoto cíle mají regiony, kde je HDP na obyvatele nižší než 75 % průměru EU;▪ prioritní oblasti financování: základní infrastruktura, rozvoj lidských zdrojů, investice do výzkumu a inovací a informační společnost;▪ nástroje financování: Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond, Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond a Finanční nástroj pro podporu rybolovu.
Cíl 2 – Podpora strukturálně postižených regionů   ▪ existují 4 kategorie oblastí s nárokem na pomoc: oblasti s probíhajícími ekonomickými změnami v sektoru průmyslu a služeb, upadající venkovské oblasti, městské oblasti s hospodářskými problémy a regiony závislé na rybolovu;▪ nástroje financování: Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond.
Cíl 3 – Podpora přizpůsobování a modernizace politik a systémů vzdělávání, školení a zaměstnanosti   ▪ do tohoto cíle patří všechny regiony mimo Cíl 1;▪ nástroj financování: Evropský sociální fond.
Z rozpočtu strukturálních fondů jsou dále financovány iniciativy Společenství: ▪ Interreg III - podpora přeshraniční a meziregionální spolupráce;▪ Leader+ - podpora společensko-ekonomického rozvoje venkova;▪ Equal - podpora projektů omezujících diskriminaci a nerovnost na pracovním trhu;▪ Urban II - podpora hospodářské a sociální revitalizace měst a předměstských oblastí.
Rozvoj venkova a restrukturalizace rybolovu (mimo rámec Cíle 1):   ▪ nástroj financování: Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond a Finanční nástroj pro podporu rybolovu.

Zdroj: Zastoupení Evropské komise v ČR^{xxxii}

^{xxxii} Zastoupení Evropské komise v ČR. *Slovník pojmů: Cíle 1, 2 a 3 (Regionální politika)*. [54]
Zastoupení Evropské komise v ČR. *Strukturální fondy a Fond soudržnosti*. [55]

7.2 *Období 2007 - 2013*

Na toto období je vyčleněno 308 mld. eur, což představuje zhruba třetinu celkového rozpočtu EU. V rámci snahy o zvýšení efektivity poskytované pomoci klesá v tomto období počet priorit a finančních nástrojů. Problematika rozvoje venkova a rybolovu není již součástí politiky soudržnosti (je zařazena pod Společnou zemědělskou politiku).^{xxxiii}

Na toto období byly stanoveny následující cíle a jejich financování jednotlivými fondy:

Tabulka č. 4 - Přehled cílů v období 2007 - 2013

Cíl Konvergence   ▪ nárok na finanční prostředky v rámci tohoto cíle mají regiony, kde je HDP na obyvatele nižší než 75 % průměru EU;▪ podpora zaměřena na: růst a tvorbu pracovních míst v nejméně rozvinutých členských zemích a oblastech;▪ nástroje financování: Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond, Kohezní fond.
Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost   ▪ nárok na finanční prostředky v rámci tohoto cíle mají regiony nespádající pod Cíl Konvergence;▪ podpora zaměřena na: regionální programy pro regiony a orgány regionální správy podporující ekonomické změny v průmyslových, městských a venkovských oblastech;▪ nástroje financování: Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond.
Cíl Evropská územní spolupráce   ▪ vychází z dřívější iniciativy Interreg;▪ podpora zaměřena na: harmonický a vyvážený rozvoj na území EU;▪ nástroj financování: Evropský fond regionálního rozvoje.

Zdroj: Fondy Evropské unie^{xxxiv}

Podpora zaměstnanosti je tedy obsažena jak v cíli "Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost", tak v cíli "Konvergence".

V rámci cíle "Konvergence" je podpora zaměstnanosti zaměřena zejména na zlepšení kvality institucí pracovního trhu a vzdělávacích systémů a zvýšení investic do lidských zdrojů. Cíl "Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost" se orientuje na podporu ekonomických změn v souladu s opatřeními stanovenými lisabonskou strategií.

^{xxxiii} Fondy Evropské unie. *Regionální politika EU 2007-2013*. [25]

^{xxxiv} Fondy Evropské unie: *Regionální politika EU 2007-2013*. [25]

8 Irsko

Irsko je v mnoha analýzách popisováno jako země, která dokázala svůj vstup do EU velmi efektivně využít. Díky svému ekonomickému růstu v 90. letech a zásadnímu snížení nezaměstnanosti se Irsko stalo vzorem mnoha zemí, zejména zemí do EU vstupujících. Přeměna nejzaostalejší země EU v jednu z nejbohatších, popisovaná jako irský hospodářský zázrak a nejdůležitější aspekty tohoto vývoje, budou tématem této kapitoly.

8.1 *Irsko před vstupem do ES^{xxxv}*

Ekonomická situace Irska před vstupem do ES byla ovlivněna mnohými historickými událostmi. Za zásadní zlom v ekonomickém vývoji této země je možné považovat rok 1801, kdy se Irsko stalo součástí Velké Británie. Nebyl to svazek úplně dobrovolný a pro Irsko, v té době průměrně vyspělý stát, měl závažné důsledky. Během 19. století se z Irska stala jedna z nejzaostalejších zemí v Evropě – irský průmysl v podstatě zlikvidovala britská konkurence a v zemi zůstala hlavně zemědělská výroba zásobující Velkou Británii. Výsledkem byla průmyslová revoluce ve Velké Británii a chov skotu a pasterectví v Irsku. Během 19. století zároveň Irsko postihlo několik hladomorů, jejichž následkem byl zásadní úbytek počtu obyvatel. Na úbytku obyvatelstva měla podíl i vysoká emigrace, zejména do Velké Británie a USA. Z 6,5 milionu obyvatel v roce 1841 se Irsko dostalo na počet 3,1 milionu obyvatel v roce 1911. Nejnižší počet obyvatel – 2,81 milionu byl zaznamenán v roce 1961.

V roce 1921 sice Irsko získalo svou nezávislost zpět, ale ekonomicky ji nedokázalo příliš využít. Irské vlády prováděly tvrdou protekcionalistickou politiku (vysoká cla na dovozy průmyslového zboží, vysoké dotace do neefektivních odvětví). Až do 70. let 20. století irská vládní politika izolovala zemi od okolního světa a zamezila tak přílivu zahraničních investic.

^{xxxv} FRANK, J. *Stručná historie států – Irsko*. [1]

GONĚC, V. *Od "malé Evropy" k "velké Evropě" – Dějiny rozšiřování Evropských společenství/Evropské unie*, sv. 2. [2]

MCGRATH, J. *Plánování pracovní síly – irská zkušenost*. [33]

ZEMÁNEK, J. *Hospodářská historie keltského tygra (1801-2006)*. [57]

Vlny modernizace a industrializace 19. a počátku 20. století Irsko v podstatě minuly. Země se tak stala součástí tzv. "západní periferie", do které náležely např. západní část Francie a velká část Skotska. Oficiálně Irsko svou izolovanost od Evropy přiznalo koncem 40. let, kdy docházelo mezi západoevropskými zeměmi k jednáním o případné užší integraci. Éamon de Valera, významná politická osobnost tehdejšího Irska, dne 17.8.1949 v Radě Evropy řekl, že *"kontinentální země západní Evropy nemohou čekat na Irsko; ať tedy postupují bez Irska samy vpřed až do podoby užší unie"*.^{xxxvi} Irsko tím přiznalo, že není na integrační proces připraveno a samo se tak rozhodlo zůstat mimo hlavní integrační tendence.

Ekonomicky bylo Irsko závislé na Velké Británii. V letech 1946 – 1955 tvořil export do Velké Británie 89,2 % , do zemí Šestky (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemí a Spolková republika Německo) pouze 5,5 % celkového vývozu. Dovoz z Velké Británie tvořil 51,5 % a dovoz ze Šestky jen 8,3 % celkového dovozu Irska. Obchodní vztahy s Velkou Británií byly zároveň poměrně stabilní, proto Irsko zůstávalo i v tomto období stranou evropských iniciativ.

Od roku 1957 začali irští politikové prosazovat program transformace ekonomiky s heslem "obrat od provincionalismu a konzervatismu k progresivním perspektivám a prozíravé politice", tzn. s cílem "přehodnotit ekonomické záměry a politiku". Irsko se tak mělo otevřít ostatním západoevropským zemím. Hlavními prostředky k dosažení tohoto cíle měl být obrat od protekcionistické politiky v zahraničním obchodu k liberalizaci a přilákání zahraničních investorů pomocí daňových úlev. Zahraniční kapitál měl být investován zejména do nově vznikajících průmyslových odvětví orientovaných na export za využití relativně levnější, ale kvalifikované irské pracovní síly. Země se tak měla postupně otevřít mezinárodní konkurenci, odstranit kvótování zahraničního obchodu a snížit cla. Díky této politice k přílivu zahraničního kapitálu skutečně došlo - v letech 1959-1961 se v Irsku usadilo nebo zde zřídilo pobočky přes 350 zahraničních firem, HNP vzrostl o 15,5 %, průmyslová výroba vzrostla o 28,5 % a výdaje na jednoho obyvatele o 11,5 %. K rychlému nárůstu došlo zejména

^{xxxvi} GONĚC, V. *Od "malé Evropy" k "velké Evropě" – Dějiny rozšiřování Evropských společenství/Evropské unie*, sv. 2., s. 67. [2]

v oblasti průmyslového exportu a to ve zcela nových odvětvích jako je chemická výroba, elektronika a elektrotechnika.

V tomto období začala irská nezaměstnanost i počty emigrantů (zejména do USA a Velké Británie) klesat. Zároveň se jedná o období začátků celospolečenské transformace Irska, resp. přeměnu zaostalé zemědělské země v moderní průmyslový stát.

Jedním z cílů nové politiky mělo být i snížení závislosti na Velké Británii a zvýšení provázanosti se zeměmi západní Evropy, tzn. orientace na EHS. Irská přihláška do EHS byla podána v roce 1961. Během 60. let dochází ke znatelným změnám ve struktuře zahraničního obchodu – vzrostl export do zemí Šestky (počátkem 60. let 8,4 %, koncem 60. let 11,3 %) a došlo ke snížení exportu do Velké Británie (koncem 60. let 65,9 % z celkového exportu).

60. léta znamenají zároveň počátek pozdějšího systematického plánování rozvoje pracovních sil. Na podnět výboru pro vědecký a technický personál OECD vznikl Program investic do vzdělávání a jeho plánování. Program nebyl úspěšný, provázela ho řada potíží a po několika letech došlo k jeho přerušení. Plánování rozvoje pracovních sil bylo obnoveno až v roce 1973.

V roce 1968 Irsko provedlo reformu vzdělávacího systému. Podstatnou změnou je kromě vyšších investic do školství zejména poskytování středoškolského vzdělání zdarma.

V roce 1970 bylo Irsko již považováno za připravené k řádnému členství v ES. V roce 1972 byla s Irskem podepsána smlouva o přistoupení k ES a v referendu se 83 % hlasujících vyslovilo pro vstup Irska do ES.

8.2 *Irsko po vstupu do ES*

Irsko se po přistoupení k ES v roce 1973 stalo nejméně rozvinutou zemí společenství. Hospodářská zaostalost Irska byla Evropským společenstvím zohledněna i ve smlouvě o přistoupení připojením dodatku: *“Společenství uznává potřebu Irska rozvíjet průmyslovou*

základnu a hospodářství, a tak bude mít Irsko prospěch ze všech postupů a zdrojů ES, přičemž jakýkoliv irský návrh bude zvažován se zřetelem k jeho situaci.”^{xxxvii}

Vývoj Irska po vstupu do ES je možné znázornit pomocí následujících ukazatelů.

Tabulka č. 5 - Míra nezaměstnanosti – vývoj v letech 1973 – 2005

Rok	1973	1978	1983	1988	1993	1998	2005
Míra nezaměstnanosti v %	5,7	8,2	14,0	16,3	15,7	7,8	4,6

Zdroj: Central Statistics Office Ireland^{xxxviii}

Tabulka č. 6 - HDP na obyvatele jako % průměru EU – vývoj v letech 1973 – 2003

Rok	1973	1978	1983	1988	1993	1998	2003
HDP na obyvatele jako % průměru EU (EU=100 %)	64,2	70,0	69,6	71,2	81,5	106,2	120,0

Zdroj: Central Statistics Office Ireland^{xxxix}

V 90. letech 20. století, tzn. po dvaceti letech členství v ES, zaznamenalo Irsko výrazné ekonomické úspěchy. Za zlom irských ekonomických dějin je však považován již rok 1987, kdy vláda provedla zásadní ekonomické reformy. Vývoj Irska po vstupu do ES je proto možné rozdělit na dvě základní etapy, jejichž charakteristikám jsou věnovány následující kapitoly.

8.2.1 Období let 1973 – 1986^{xl}

Vstupem do ES se Irsku sice otevřely trhy všech členských států, došlo k odstranění překážek zahraničního obchodu, ale irské podniky (zejména tradiční odvětví – oděvnictví, obuvnictví a textil) jsou ohroženy zahraniční konkurencí. Nezbytná restrukturalizace průmyslu v tomto

^{xxxvii} *Dokumenty o přistoupení Dánského království, Irska, Norského království a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska k Evropským společenstvím – Protokol o hospodářském a průmyslovém rozvoji Irska.* [19]

^{xxxviii} Central Statistics Office Ireland. *Ireland and the EU 1973-2003, Economic and Social Change.* [15]

^{xxxix} Central Statistics Office Ireland. *Ireland and the EU 1973-2003, Economic and Social Change.* [15]

^{xl} ČÁSTEK, M. *Irsko – chloubka Evropské unie. Zkušenosti Irska s regionální a strukturální politikou EU.* [18]

Honohan, P.; Walsh, B. *Catching Up with the Leaders: The Irish Hare.* [27]

období **výrazně zvýšila nezaměstnanost**. V roce 1983, tzn. po deseti letech členství v ES, dosáhla míra nezaměstnanosti 14 %.

Po vstupu Irska do ES se projevil **zásadní nedostatek kvalifikovaných pracovních sil s vyšším vzděláním**. Vyšší nároky na ekonomiku, technologie a hrozba konkurence přiměla irskou vládu k řadě kroků vedoucích k co nejrychlejším školským reformám. Během 70. let byly poskytnuty značné investice do vzniku tzv. technologických institutů, které dodnes, stejně jako školy univerzitního typu, poskytují vzdělání třetího stupně (tzn. vysokoškolské).

V oblasti ekonomické však Irsko příliš úspěšné není. Tato vývojová etapa je charakteristická **stagflací po ropných šocích, expanzivní monetární i fiskální politikou** (boj proti nezaměstnanosti pomocí vládních nákupů a transferů), **růstem vládního dluhu a inflace, deficitem běžného účtu platební bilance a nestabilní politickou i sociální situací**.

8.2.2 Období od roku 1987

Rok 1987 znamená zásadní obrat vládní politiky - tehdejší menšinová vláda strany Fianna Fail zahájila tvrdou reformu ekonomiky. V této souvislosti je nutné zmínit, že se v podstatě jednalo o program reformy druhé největší (a opoziční) politické strany Fine Gael - ta totiž svou podporu menšinovému kabinetu podmínila provedením konkrétních reformních kroků (tzv. Tallaght Strategy).^{xli}

Proces postupné fiskální konsolidace byl zahájen s cílem získat kontrolu nad vývojem fiskální nerovnováhy a snížit deficit státního rozpočtu. **Program reformy byl založen na:**

- **snižování vládních výdajů;**
- **postupném snižování daňové zátěže;**
- **regulaci růstu mezd** (dohoda s odbory o omezení stávek a mzdové zdrženlivosti byla úspěšná zejména s ohledem na slib vlády snižovat daňovou zátěž zaměstnanců).^{xlii}

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Irsko*. [34]

^{xli} The Irish Politics Website. *Fianna Fáil: The Haughey Years*. [31]

^{xlii} Honohan, P.; Walsh, B. *Catching Up with the Leaders: The Irish Hare*. [27]

Ještě v roce 1988 dosahoval HDP na obyvatele 71,2 % průměru EU a míra nezaměstnanosti 16,3 %. O deset let později činí HDP na obyvatele 106,2 % průměru EU a míra nezaměstnanosti klesla na 7,8 %. V období let 1994 – 1999 dosáhl průměrný růst HDP hodnoty 8 %, roční růst investic 14 % a čistá zaměstnanost rostla každoročně o 74 tisíc osob.^{xliii}

Tento úspěch není možné přisuzovat pouze reformě z roku 1987. Je však možné říci, že tato reforma vytvořila pro pozdější hospodářský boom podmínky. Důležitým aspektem byl i vývoj vnějších podmínek, za které studie Patricka Honohana a Brendana Walshe^{xliiv} považuje změny na pracovním trhu Velké Británie (důsledkem byla vyšší emigrace Irů a pokles nezaměstnanosti i sociálních transferů), rozsáhlé transfery ze strukturálních fondů EU, růst mzdové konkurenceschopnosti ekonomiky (díky dohodám s odbory o omezení stávek a mzdové zdrženlivosti), průmyslový vývoz (díky hospodářské expanzi hlavních ekonomických partnerů a devalvaci irské libry v roce 1986) a domácí spotřeba.

Vzhledem k tématu této diplomové práce se budu v následující podkapitolách podrobněji zabývat nejdůležitějšími faktory, které přímo či nepřímo ovlivnily vývoj nezaměstnanosti.

8.3 *Klíčové faktory úspěchu*

Úvodem je nutné říci, že není možné stanovit jeden konkrétní způsob, který by ke snížení nezaměstnanosti vedl. Existuje určitý okruh opatření (v oblasti makroekonomické, oblasti zvyšování konkurenceschopnosti průmyslu a pracovního trhu) a zároveň mnoha dalších okolností, které mohou růstu zaměstnanosti napomoci.

Analýza klíčových faktorů, které vývoj nezaměstnanosti v Irsku významně ovlivnily, je obsahem následujících podkapitol.

^{xliii} Central Statistics Office Ireland. *Ireland and the EU 1973-2003, Economic and Social Change*. [15]

^{xliiv} Honohan, P.; Walsh, B. *Catching Up with the Leaders: The Irish Hare*. [27]

8.3.1 Rozvoj lidských zdrojů^{xlv}

Rozvoj lidských zdrojů je jedním ze základních aspektů ekonomického rozvoje. Irsko je od 90. let považováno za stát s mladou a vzdělanou pracovní silou, což je výsledek mnohaleté realizace opatření v této oblasti. Za počátek změn irského vzdělávacího systému je pokládán již rok 1967, kdy došlo k hlavní reformě umožňující bezplatné středoškolské vzdělání. Bezplatné vzdělání je od školního roku 1996/1997 umožněno i na vysokoškolském stupni a to v některých státem schválených kurzech.

Vývoj počtu studentů na základních, středních a vysokých školách v období 1965 – 2005 zobrazuje následující tabulka.

Tabulka č. 7 – Vývoj počtu studentů na základních, středních a vysokých školách v letech 1965-2005

Školní rok	1. stupeň	2. stupeň	3. stupeň
1965/1966	504 865	142 983	20 698
1970/1971	520 129	197 142	24 496
1973/1974	521 168	238 233	27 135
1975/1976	550 078	270 956	33 148
1980/1981	568 364	300 601	41 928
1985/1986	576 576	338 207	55 088
1988/1989	560 116	339 327	60 747
1990/1991	552 528	345 941	69 988
1995/1996	485 923	373 665	102 662
1998/1999	452 533	363 007	108 509
2000/2001	444 782	349 274	126 300
2002/2003	448 754	343 596	137 323
2004/2005	455 782	339 128	143 546

Zdroj: Central Statistics Office Ireland^{xlvi}

^{xlv} Central Statistics Office Ireland. *Statistical Yearbook of Ireland 2006*. [17]

ČÁSTEK, M. *Irsko – chloubka Evropské unie. Zkušenosti Irska s regionální a strukturální politikou EU*. [18]

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Irsko*. [34]

^{xlvi} Central Statistics Office Ireland. *Statistical Yearbook of Ireland 2006*. [17]

Pokles žáků 1. vzdělávacího stupně v období let 1988/1989 – 2002/2003 je odrazem celkového poklesu porodnosti v 80. letech. Tento pokles se poté projevuje ve snížení počtu studentů 2. stupně od školního roku 1998/1999. Na vysokoškolském stupni je však možné sledovat postupný nárůst - během 40 let vzrostl počet studentů 7x.

Svého členství v ES dokázalo Irsko i v oblasti školství efektivně využít. Od konce 80. let začalo systematicky budovat novou infrastrukturu školství – na základě individuálních projektů financovaných ze strukturálních fondů EU byly vloženy značné prostředky do modernizace škol a jejich zařízení. Vznikl tzv. Plán národního rozvoje, jehož součástí byla, kromě budování nových institucí nebo úprava stávajících, i podpora systému rekvalifikace učitelů a pracovníků ve školství.

Irské školství se v současné době orientuje zejména na výuku nových technologií, aplikovaných věd a manažerských dovedností. Důraz je kladen hlavně na soulad studijních programů s požadavky trhu práce. I přes dosažené úspěchy v této oblasti se však Irsko potýká s řadou problémů jako např. nedostatečné možnosti vzdělávání postižených studentů nebo nutností reformy základního školství, obzvláště v oblasti výuky cizích jazyků a s tím související rekvalifikace učitelů.

Závěrem je nutné konstatovat, že pojem "investice do vzdělávání v Irsku" není možné chápat pouze jako využití finančních prostředků ze strukturálních fondů EU, ale spíše jako **proces velmi systematického a dlouhodobého plánování a realizace mnoha programů - za pomoci finančních prostředků ze strukturálních fondů EU.**

8.3.2 Plánování pracovních sil^{xlvii}

Jak bylo již uvedeno, první (a nepříliš úspěšný) pokus o systematické plánování rozvoje pracovních sil proběhl během 60. let. Skutečný začátek plánování je možné datovat ke vzniku plánovacího a výzkumného oddělení irské Národní agentury pro kvalifikaci (FÁS) v roce 1973. Irsko se v této době snažilo **přilákat zahraniční investory v odvětvích, které vytvoří co nejvyšší počet pracovních příležitostí** (např. oděvnictví a textil). Cílem plánování rozvoje

pracovních sil bylo vytvořit nová pracovní místa pro rostoucí populaci a tak snížit emigrační tendence obyvatel v produktivním věku. Plánování spočívalo v rozložení levných pracovních sil odpovídající kvalifikace v jednotlivých regionech Irska, kde budou následně umístěny zahraniční investice.

V 80. letech došlo ke změně strategie průmyslového rozvoje a následně i ke změně v plánování rozvoje pracovních sil. Vzhledem ke stále rostoucím mzdám se zvýšily i náklady zahraničních investorů a Irsko muselo svou politiku na přilákání zahraničních investic přehodnotit. Namísto odvětví náročných na vysoký počet levných pracovních sil má být **kladen důraz na odvětví vytvářející produkty s vyšší přidanou hodnotou i když nevytvoří srovnatelný počet pracovních míst.** Plánování rozvoje pracovních sil se tedy orientuje na **zajištění vysoce kvalifikovaných a vzdělaných pracovníků,** namísto levné pracovní síly s kvalifikací odpovídající výrobnímu sektoru.

Plánování rozvoje pracovních sil nabylo na důležitosti zejména v souvislosti s čerpáním finančních prostředků ze strukturálních fondů. **Předpokladem získání skutečně maximálně možného objemu prostředků ze strukturálních fondů bylo zpracování kvalitních programů na rozvoj lidských zdrojů a analýz potřeb trhu práce.**

Základní principy irského plánování spočívají ve zpracování sektorových studií, předpovědi vývoje a následného hodnocení a monitorování.

Cílem **sektorových studií** je určení potřeb lidských zdrojů určitého odvětví tak, aby bylo v tomto odvětví dosaženo optimálního výkonu. Studie zahrnují analýzu současné situace v odvětví, mezinárodní srovnání (nejlépe se zemí, která v daném oboru dosahuje nejlepších výsledků) a analýzu budoucího vývoje v odvětví. Analýzy nejsou zaměřeny jen na lidské zdroje, budoucí požadavky na jejich množství a kvalifikační předpoklady, ale zahrnují i veškeré vnější faktory ovlivňující dané odvětví (např. legislativa nebo technologie).

^{xlvii} MCGRATH, J. *Plánování pracovní síly – irská zkušenost.* [33]

Předpovědi vývoje jsou vytvářeny na základě pětiletých prognóz celkového vývoje ekonomiky a jednotlivých odvětví. Pomocí matematických postupů je následně předpovídán vývoj zaměstnanosti v každém oboru.

V rámci **hodnocení a monitorování** jsou každoročně vydávány přehledy plnění programů na rozvoj lidských zdrojů a informace o stavu dosahování stanovených cílů v oblasti zaměstnanosti. Přehledy zároveň umožňují efektivní tvorbu vzdělávacích a rekvalifikačních programů s ohledem na potřeby pracovního trhu.

Na plánování rozvoje pracovních sil se v Irsku podílí několik ministerstev, státní rozvojové agentury, zástupci zaměstnavatelů a odborových svazů. Důležitá je i regionální úroveň aktivit zaměřených na rovnováhu na místním trhu práce. Regionální úroveň je významným činitelem, neboť poskytuje zpětnou vazbu systému na národní úrovni a koriguje případné centralizační a zbytečně byrokratické tendence.

Cílem plánování zaměřeného na oblast lidských zdrojů je zajištění takové úrovně pracovní síly, která umožní dosažení stanovených ekonomických cílů země – a to se Irsku podařilo. Plánování pracovních sil je možné považovat za faktor, který významně ke snížení nezaměstnanosti v Irsku přispěl.

8.3.3 Využití strukturálních fondů ES/EU^{xlvi}

Irsko je příkladem země, která dokázala prostředky ze strukturálních fondů ES/EU velmi efektivně využít a zároveň velmi operativně s Evropskou komisí při sestavování svých programů spolupracovala. Irsko svou vládní hospodářskou politiku přizpůsobilo prioritním cílům Společenství a zároveň svými opatřeními zajistilo stabilní ekonomické prostředí pro využití strukturálních fondů.

^{xlvi} ČÁSTEK, M. *Irsko – chloubka Evropské unie. Zkušenosti Irska s regionální a strukturální politikou EU*. [18]

Ireland. *Final Report on the Human Resources Development Operational Programme (1994-1999)* [28].

Ireland. *Ireland's National Development Plan (2000-2006)*. [29]

Ireland. *Ireland's National Development Plan (2007-2013)*. [30]

V roce 1988 proběhla reforma regionální a strukturální politiky ES, zejména s cílem navýšení objemu finančních prostředků a zvýšení její efektivity a průhlednosti. Na základě této reformy vytváří každý členský stát tzv. Rámec podpory Společenství, kde stanoví prioritní oblasti a hlavní cíle své politiky.

Rámec podpory Společenství zahrnuje vždy několik operačních programů zaměřených na různé oblasti – např. oblast zemědělství, rybolov, průmysl, turistiku, dopravu, hospodářskou infrastrukturu, životní prostředí, lidské zdroje a rozvoj měst a obcí. I přes to, že mnohé z těchto programů s politikou zaměstnanosti přímo nesouvisí, rozvoj těchto oblastí vývoj nezaměstnanosti v Irsku zcela jistě pozitivně ovlivnil. Jejich konkrétní dopad však není možné přesně určit (např. rozvoj dopravní infrastruktury nebo turistiky zcela jistě ovlivní zaměstnanost určitého regionu a zároveň může mít i určitý nezměřitelný vliv na regiony sousední).

Rozpočtové období 1989 – 1993

Největší část prostředků ze strukturálních fondů byla použita na rozvoj lidských zdrojů (35 %) a dopravy (19 %).

Na konci tohoto rozpočtového období dosáhla míra nezaměstnanosti v Irsku hodnoty 15,7 % a přetrvávajícím problémem byla dlouhodobá nezaměstnanost (zhruba 60 % osob bylo nezaměstnaných déle než rok). Podle zprávy Evropské komise z r. 1994 však regionální a strukturální politika ES ke zvýšení celkové zaměstnanosti přispěla (v roce 1993 byla o 66 tisíc vyšší než v roce 1988) a úroveň HDP by byla o 2,5 % nižší, než kdyby Irsko finanční prostředky ze strukturálních fondů neobdrželo.

Rozpočtové období 1994 – 1999

Obecným cílem Irska v tomto rozpočtovém období bylo zlepšení dlouhodobého růstu ekonomiky (následkem dlouhodobého růstu mělo být zvýšení dlouhodobých nabídek pracovních míst a tedy zapojení dlouhodobě nezaměstnaných do pracovního života).

S ohledem na přetrvávající vysokou nezaměstnanost se Irsko v tomto rozpočtovém období orientovalo na rozvoj lidských zdrojů – tato prioritní oblast získala 31 % celkového objemu

finančních prostředků ze strukturálních fondů. Celkový objem získaných finančních prostředků dosáhl cca 3,6 % celkových výdajů EU na strukturální a regionální politiku, což bylo v přepočtu na jednoho obyvatele nejvíce ze všech členských států.

V rámci oblasti rozvoje lidských zdrojů se Irsko zaměřilo na rozvoj školství, programů rekvalifikace nezaměstnaných, reintegraci osob sociálně vyloučených, přizpůsobivost strukturálním změnám a zlepšení kvality poskytovaného vzdělání.

V tomto rozpočtovém období dosáhlo Irsko mimořádných ekonomických úspěchů a cíle stanovené v Národním rozvojovém plánu se podařilo překonat následujícím způsobem:

- průměrný růst HDP – 8 % (cíl 4 %);
- roční růst investic – 14 % (cíl 4 %);
- **roční růst zaměstnanosti – 74 tisíc osob (stanovený cíl byl 15 tisíc osob).**

Úspěšnou politiku zaměstnanosti v tomto rozpočtovém období je možné zároveň charakterizovat následujícími ukazateli:

Tabulka č. 8 – Vývoj vybraných ukazatelů v rozpočtovém období 1994 - 1999

Ukazatel	duben 1994	duben 1999
Míra nezaměstnanosti v %	14,7	5,7
Míra zaměstnanosti v %	45,4	54,6
míra dlouhodobé nezaměstnanosti v %	9,0	2,5
počet dlouhodobě nezaměstnaných	128 200	41 600

Zdroj: Ireland's National Development Plan (2000-2006) [29]

Rozpočtové období 2000 – 2006

Národní rozvojový plán na toto období zahrnoval investice ve výši 57 mld. eur. Z rozpočtu EU byly financovány investice zhruba ve výši 6 mld. eur, zbytek byl financován z irského státního rozpočtu.

V tomto rozpočtovém období zahrnoval irský Národní rozvojový plán 6 operačních programů. Zhruba čtvrtina z celkových výdajů (více než 14,4 mld. eur) byla investována v rámci Operačního programu Zaměstnanost a rozvoj lidských zdrojů. Jednotlivé sub-programy a aktivity s výši vynaložených finančních prostředků zobrazuje následující tabulka.

Tabulka č. 9 – Operační program Zaměstnanost a rozvoj lidských zdrojů (období 2000-2006) - přehled

Infrastruktura školství	2,96 mld. eur
základní školy <i>- bylo zřízeno 57 nových škol (výstavba dalších 10 bude ukončena během roku 2007)</i> <i>- bylo realizováno 251 rozsáhlých projektů na rekonstrukci škol (rekonstrukce dalších 37 bude ukončena během roku 2007)</i> <i>- bylo realizováno 4 598 menších projektů zaměřených na rozvoj škol (menší rekonstrukce, modernizace zařízení atd.)</i>	
střední školy <i>- bylo zřízeno 19 nových škol (výstavba dalších 13 bude ukončena během roku 2007)</i> <i>- bylo realizováno 129 rozsáhlých projektů na rekonstrukci škol (rekonstrukce dalších 17 bude ukončena během roku 2007)</i> <i>- bylo realizováno 1 457 menších projektů zaměřených na rozvoj škol (menší rekonstrukce, modernizace zařízení atd.)</i>	
Zaměstnatelnost	7,5 mld. eur
<i>- investice byly určeny na financování programů zaměřených na prevenci dlouhodobé nezaměstnanosti, podporu sociálního začlenění a reintegraci osob sociálně vyloučených a dlouhodobě nezaměstnaných do pracovního trhu</i> <i>- dále byly investice poskytnuty na podporu lepšího přístupu žen na trh práce (zajištění péče o děti, flexibilní pracovní úvazky atd.)</i>	
Adaptabilita	3,5 mld. eur
<i>- v rámci této priority byly financovány programy zaměřené na podporu rozvoje schopností a dovedností, zejména u osob ohrožených změnami na trhu práce</i> <i>- investice byly zaměřeny na rekvalifikační programy pro nezaměstnané, osoby nezaměstnaností ohrožené, osoby s nízkým vzděláním a jiné skupiny osob na trhu práce znevýhodněných</i>	
Rovné příležitosti	20 mil. eur
<i>- finanční prostředky byly poskytnuty na programy zaměřené na podporu rovných příležitostí na trhu práce a pomoc osobám znevýhodněným (ženy, starší pracovníci, handicapovaní atd.)</i>	

Zdroj: Ireland's National Development Plan (2000-2006) [29]

Během tohoto rozpočtového období se míra nezaměstnanosti v Irsku pohybovala okolo 4,4 % a došlo k poklesu míry nezaměstnanosti dlouhodobě nezaměstnaných (na 1,4 %). I přes pokles příjmů ze strukturálních fondů EU zůstal pro Irsko rozvoj lidských zdrojů

prioritou. Investice byly zaměřeny zejména na infrastrukturu školství (rekonstrukce, vybavení a výstavba škol) a podporu osob znevýhodněných na trhu práce (dlouhodobě nezaměstnané nebo sociálně vyloučené osoby). Zvláštní pozornost byla věnována zlepšení přístupu žen na trh práce, sladění pracovního a rodinného života a lepší dostupnosti institucí zajišťujících péči o děti.

Rozpočtové období 2007 - 2013

Národní rozvojový plán na toto období zahrnuje investice ve výši 184 mld. eur. Z rozpočtu EU budou financovány investice zhruba ve výši 3 mld. eur (jedná se o samostatné programy regionálního rozvoje, na které budou uzavřeny zvláštní dvoustranné dohody mezi Irskem a EU), zbytek bude financován z irského státního rozpočtu.

Prioritními oblastmi tohoto rozpočtového období bude hospodářská infrastruktura (plánované investice zhruba ve výši 54,7 mld. eur), podnikání, věda a inovace (20 mld. eur), lidské zdroje (25,8 mld. eur), sociální infrastruktura (33,6 mld. eur) a sociální začlenění (49,6 mld. eur).

Přímou souvislost s politikou zaměstnanosti má nejen prioritní oblast lidských zdrojů, ale i některé programy oblasti sociálního začlenění. Jednotlivé programy s předpokládanou výší investic uvádí následující tabulka.

Tabulka č. 10 – Investice v prioritní oblasti lidských zdrojů a sociálního začlenění (období 2007-2013)

Prioritní oblast - program	Plánované výdaje v mld. eur
Lidské zdroje	
celoživotní vzdělávání - rozvoj schopností a dovedností - zhruba 2,8 mld. eur je vyčleněno na programy rekvalifikace nezaměstnaných a osob s nízkým vzděláním, zvyšování kvalifikace dospělých pracujících a programy na podporu čerstvých absolventů škol - zhruba 4,9 mld. eur je vyčleněno na vzdělávání různých skupin osob např. osamělé rodiče, ženy, starší pracovníky, přistěhovalce, osoby handicapované, bývalé vězně a další kategorie osob vyžadující speciální přístup	7,718
rozvoj vysokých škol - finanční prostředky jsou určeny na programy rozvoje vysokých škol (modernizace budov, zařízení, rekvalifikační kurzy učitelů a zaměstnanců ve školství a veškeré další náklady související se zvýšením úrovně poskytovaného vzdělání)	13,017

rozvoj základních a středních škol <i>- finanční prostředky jsou určeny zejména na modernizaci budov a zařízení, pořízení nových budov a náklady na výuku cizích jazyků</i>	5,061
Sociální začlenění	
programy zaměřené na osoby v produktivním věku <i>- zhruba 2,2 mld. eur je určeno na vzdělávací programy pro dospělé osoby vyloučené z trhu práce (zejména osoby s velmi nízkou nebo žádnou kvalifikací)</i> <i>- zhruba 2 mld. eur je vyčleněno na zlepšení přístupu k vysokoškolskému vzdělání dospělým (jedná se zejména o kategorii osob znevýhodněných v přístupu ke vzdělání např. handicapovaných nebo sociálně znevýhodněných)</i> <i>- zhruba 1,460 mld. eur je určeno na programy orientované na osoby nezaměstnané nebo na trhu práce znevýhodněné a jejich navrácení do pracovního života, vč. umožnění rekvalifikace (jedná se např. o osamělé rodiče, ženy, starší pracovníky, přistěhovalce, osoby handicapované, bývalé vězňe a další kategorie osob vyžadující speciální přístup)</i>	5,660
programy zaměřené na handicapované osoby <i>- zhruba 201 mil. eur je určeno na programy umožňující handicapovaným osobám (dětem i dospělým) lepší přístup ke vzdělání, vč. souvisejících služeb (např. asistenti vozičkářů atd.) a následně lepší uplatnění na trhu práce</i>	201 mil.

Zdroj: Ireland's National Development Plan (2007-2013) [30]

Aby bylo Irsko schopné dostát svým plánovaným investičním závazkům, bude muset provádět takovou hospodářskou a rozpočtovou politiku, která povede k růstu a poskytne potřebnou úroveň zdrojů k dosažení stanovených cílů Národního rozvojového plánu. Problémem Irska tohoto období budou zejména narůstající veřejné a sociální výdaje a rostoucí nároky na sociální infrastrukturu v souvislosti s demografickými změnami. V zemi dochází k růstu počtu obyvatel (od roku 2002 o 8 %, v příštích 10 letech je odhadován růst o dalších 12 %) a zhruba o 100 000 dětí více než v minulých letech začne v tomto období navštěvovat základní školy. Na rozdíl od většiny západoevropských zemí není Irsko zatím ohroženo stárnutím populace a s tím souvisejícím nárůstem sociálních transferů, neboť se jedná o stát s velmi mladou populací (více než 36 % obyvatel je mladších 25 let).

Jedná se již o druhé rozpočtové období bez výraznější finanční podpory ze strany EU. Vzdělanostní úroveň svých obyvatel považuje Irsko stále za jednu ze svých největších výhod a významný faktor, který přispěl ke snížení nezaměstnanosti. Z investic plánovaných v Národním rozvojovém plánu je patrné, že Irsko hodlá v tradici dlouhodobého a systematického plánování a podpory rozvoje lidských zdrojů pokračovat.

8.3.4 Daňová opatření

Jednou z možností, jak bojovat proti nezaměstnanosti a zvýšit ekonomický růst, je realizace opatření na posilování poptávky po pracovní síle, zejména pomocí snižování daňové zátěže firem (snížení daně ze zisku firem nebo povinných odvodů za zaměstnance).^{xlix} Irsko je příkladem úspěšné realizace této politiky.

Na základě již zmíněné irské vládní reformy z roku 1987 byly výrazně sníženy daně exportně orientovaných firem (na 10 %^l) a postupně snižovány i daně v ostatních sektorech (na 12,5 %). *"Snížení daní bylo umožněno díky zásadním škrtnům ve vládních výdajích, a to jak na sociální politiku, tak na investice. Přes varování některých ekonomů, že omezení vládních výdajů – v souladu s keynesovským pojetím ekonomie – povede ke snížení poptávky a hospodářskému poklesu, došlo k opačnému efektu, v ekonomii později uváděnému jako 'expanzivní fiskální kontrakce'."*^{li} Snížení daní vyvolalo nejen mohutný příliv zahraničních investic, ale i rozvoj průmyslových odvětví orientovaných na vývoz a sektoru služeb. Vývoj zaměstnanosti v jednotlivých sektorech zobrazuje následující tabulka.

Tabulka č. 11 - Vývoj zaměstnanosti v jednotlivých sektorech

	1973	1978	1983	1988	1993	1998	2003
Zemědělství	255 000	226 000	189 000	170 600	149 700	136 000	116 600
Průmysl	335 000	350 000	331 000	310 200	324 300	428 400	497 500
Služby	477 000	534 000	604 000	629 800	709 200	929 600	1 179 300

Zdroj: Central Statistics Office Ireland^{lii}

Růst ekonomiky a následný růst příjmů z daní firem, pokles nezaměstnanosti a následné snížení sociálních transferů a snížení sociálních dávek dané vládní reformou, umožnily snížit

^{xlix} BENDA, V. *Pobídne snížení daní českou ekonomiku k vyššímu růstu?* [6]

^l Jedná se o tzv. zvláštní sazbu daně zavedenou ve vybraných odvětvích na podporu investic. Tato sazba bude uplatňována do roku 2010, poté dojde ke sjednocení sazeb na 12,5 %.

^{li} BENDA, V. *Pobídne snížení daní českou ekonomiku k vyššímu růstu?* [6]

^{lii} Central Statistical Office Ireland. *Ireland and the EU 1973-2003, Economic and Social Change.* [15]

daňovou zátěž i fyzickým osobám (došlo ke snížení sazby daně z příjmu i povinných odvodů na sociální pojištění).^{liii}

8.3.5 Jazyková vybavenost

Podle irské ústavy má Irsko dva úřední jazyky – irštinu a angličtinu. Angličtina je sice oficiálně druhým úředním jazykem, ve skutečnosti ale irštinu z veřejného života vytlačila.

Anglicky mluvící obyvatelstvo mělo pro Irsko v minulosti své výhody i nevýhody. Za nevýhodu je možné považovat snadnější a o to masivnější emigraci obyvatel během 19. i 20. století (zejména do USA a Velké Británie), která měla pro zemi závažné důsledky.

Anglicky mluvící pracovní síla byla však pro Irsko bezpochyby výhodou a je možné ji považovat za jeden z faktorů pozitivně ovlivňující příliv zahraničních investic.

8.3.6 Emigrace a návrat emigrantů

Během 19. i 20. století bylo Irsko postiženo zásadním úbytkem počtu obyvatel. Kromě několika hladomorů v 19. století byla během 20. století důvodem zejména masivní emigrace obyvatel.^{liv}

Tabulka č. 12 – Vývoj počtu obyvatel Irska (v tis.)

1841	1926	1961	1979	1986	1996	2002	2006
6 528,8	2 972,0	2 818,3	3 368,2	3 540,6	3 626,1	3 917,2	4 234,9

Zdroj: Central Statistics Office Ireland^{lv}

Pro Irsko měl dlouhá desetiletí trvající odliv mozků a emigrace zejména mladších lidí závažné důsledky. Jako pozitivní důsledek emigrace je uváděno následné snížení nezaměstnanosti a státních výdajů v podobě sociálních transferů.^{lvi}

^{liii} Honohan, P.; Walsh, B. *Catching Up with the Leaders: The Irish Hare*. [27]

^{liv} ZEMÁNEK, J. *Hospodářská historie keltského tygra (1801-2006)*. [57]

^{lv} Central Statistics Office Ireland. *Statistical Yearbook of Ireland 2006*. [17]

^{lvi} Honohan, P.; Walsh, B. *Catching Up with the Leaders: The Irish Hare*. [27]

Za jeden z faktorů, které irský vývoj pozitivně ovlivnily, je možné považovat spíše návrat emigrantů. Od 90. let se tak do Irska vrací vzdělaná pracovní síla v produktivním věku a zahraniční zkušenosti.

8.3.7 Přímé zahraniční investice^{lvii}

Přímé zahraniční investice mohou významně přispět k přiblížení chudších zemí k zemím bohatým. Typickým příkladem, jak přímé zahraniční investice a s nimi související transfer technologií mohou napomoci chudé a nedostatečně rozvinuté zemi, je právě Irsko.

Důvodem, proč jsou méně rozvinuté a chudší země pro příliv přímých zahraničních investic tak přitažlivé, jsou zejména nízké náklady – na mzdy, pronájmy prostor, vybudování firmy nebo pořízení zařízení. Zároveň se však musí jednat o zemi se stabilním politickým prostředím, příznivým podnikatelským prostředím a musí disponovat vysoce vzdělanou a kvalifikovanou pracovní silou.

Irsku se tyto předpoklady podařilo naplnit. Zároveň mohlo nabídnout i další výhody:

- nízké daně ze zisku (exportně orientované firmy 10 %, ostatní odvětví 12,5 %);
- dotace na investice do výrobního zařízení a nájmy prostor;
- prémie za významné zvýšení stálé zaměstnanosti;
- příspěvky na vývoj nového produktu a na školení pracovníků;
- spolehlivá dopravní a telekomunikační infrastruktura (vybudovaná zejména díky prostředkům ze strukturálních fondů EU);
- vzdělávací systém orientovaný především na výuku nových technologií, aplikovaných věd a manažerských dovedností;
- flexibilní trh práce;
- anglicky mluvící obyvatelstvo (významný je podíl investic USA).

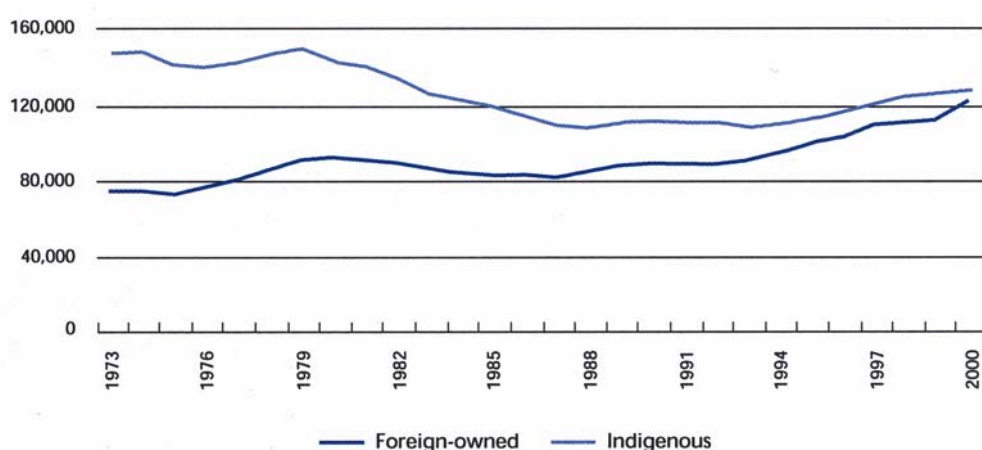
^{lvii} BARRY, F. *Foreign Direct Investment and Institutional Co-Evolution in Ireland*. [7]
MCGRATH, J. *Plánování pracovní síly – irská zkušenost*. [33]

Irské aktivity zaměřené na přilákání zahraničních investic je možné rozdělit na 2 etapy. První etapa začíná v roce 1973 a zahrnuje aktivity na přilákání zahraničních společností s činností náročnou na pracovní sílu (např. oděvnictví a textil). Hlavním cílem této etapy bylo vytvoření co největšího počtu nových pracovních míst.

V 80. letech dochází ke změně této politiky - díky stále rostoucím mzdám ztrácí Irsko pověst státu s levnou pracovní sílou a zajištění investic, které by přímo vytvořily vysoký počet pracovních míst, začíná být náročné. Druhá etapa je tedy ve znamení pobídek pro zahraniční investory v takových odvětvích, která vytváří produkty s vyšší přidanou hodnotou i za cenu, že vytvoří menší počet nových pracovních příležitostí.

Následující graf zobrazuje vývoj počtu pracovních míst ve výrobním sektoru s rozlišením na firmy národní a zahraniční.

Graf č. 1 – Zaměstnanost ve výrobním sektoru s rozlišením na firmy národní a zahraniční

Zdroj: UCD Centre for Economic Research^{lviii}

8.3.7.1 *Agentura pro průmyslový rozvoj*

Agentura pro průmyslový rozvoj (Industrial Development Agency) je irskou vládní agenturou, jejímž úkolem je zajištění nových zahraničních investic do výrobního sektoru a sektoru služeb orientovaných na zahraničí a zároveň podnícení stávajících investorů

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Irsko*. [34]

^{lviii} BARRY, F. *Foreign Direct Investment and Institutional Co-Evolution in Ireland*. [7]

k rozšiřování a rozvoji jejich činnosti. Agentura je řízena Ministerstvem průmyslu a obchodu a je zodpovědná za správu irského systému státní podpory.

Agentura systematicky monitoruje celkový dopad národního programu zahraničních investic na irskou ekonomiku. Otázkou je, jak velký vliv mají na zaměstnanost v Irsku.

V roce 2006 bylo agenturou registrováno 1070 zahraničních firem, které zaměstnávaly 116 000 osob^{lix} z více než 2 mil. ekonomicky aktivního obyvatelstva. V roce 2006 se zahraniční firmy podílely 80 % na celkovém exportu Irska a vytvořily zhruba čtvrtinu HDP. V současnosti nejvýznamnějším exportním odvětvím je farmaceutický průmysl, resp. zahraniční farmaceutické firmy, s podílem 40 % na celkovém exportu. Jedná se však o odvětví, které zaměstnává pouze 20 000 osob.

Je tedy možné konstatovat, že důsledkem přímých zahraničních investic jsou sice vysoké hodnoty některých makroekonomických ukazatelů, resp. zahraniční firmy mají značný podíl na těchto hodnotách, podíl na irské zaměstnanosti se však pohybuje okolo pouhých 6 %.

S alokací přímých zahraničních investic souvisí však i transfer technologií, což přináší zemi výhodu v podobě rychlého přechodu k nejvyspělejším technologiím ve světě používaným, novým výrobním postupům a novým kvalifikačním dovednostem pracovníků. Zároveň přispívají k rozvoji ostatních odvětví, ve kterých se zaměstnanost zvyšuje (zejména sektor služeb). Obecně tedy pozitivní vliv přímých zahraničních investic na ekonomický rozvoj Irska i nepřímý vliv na zvýšení zaměstnanosti zpochybnit nelze.

^{lix} V roce 1996 se jednalo o 1 040 firem s 97 472 zaměstnanci.

9 Polsko

Po roce 1989 se Polsko nacházelo v mnohem horší ekonomické situaci než například Československo a Maďarsko.

Polské období komunismu v ekonomické sféře je možné charakterizovat snahou o monopolizaci ekonomiky a násilnou kolektivizaci zemědělství na přelomu 40. a 50. let, což se však úplně nezdařilo. Na konci 50. let snaha o kolektivizaci zemědělství ustává, dochází k rozšíření soukromého sektoru v obchodu a drobném podnikání. Od 70. let jsou prováděny ekonomické reformy (v odborné literatuře označovány spíše jako pseudoreformy), jejichž výsledkem mělo být zabezpečení životních potřeb obyvatel. Reformy sice životní úroveň dočasně zvýšily, zároveň se ale zvyšuje i zadlužení země.^{lx}

Hospodářské problémy země vyvolaly na počátku 80. let vlnu stávek. Ve snaze uklidnit situaci povolil komunistický režim existenci nezávislých odborů – Nezávislého samosprávného odborového svazu "Solidarita", který za poměrně krátkou dobu dosáhl 10 milionů členů a stal se tak vážnou hrozbou pro vládnoucí režim. Krize vyústila 13. prosince 1981, kdy byl předsedou vlády a generálním tajemníkem komunistické strany generálem Jaruzelskim vyhlášen válečný stav (definitivně byl odvolán v červenci 1983). Během 80. let se Jaruzelski snažil režim stabilizovat, prohlubující se ekonomické problémy a narůstající nespokojenost obyvatel ho však donutily začít v druhé polovině 80. let vyjednávat se Solidaritou. První oficiální jednání proběhlo v únoru 1989 (tzv. jednání u kulatého stolu), následovala další jednání a rozhovory pracovních skupin. Výsledkem byly dohody o politických reformách - zejména umožnění politického a odborového pluralismu a polodemokratických parlamentních voleb v červnu 1989.^{lxi} Výsledkem jednání byly i dohody o ekonomických reformách – byl vytvořen plán postupného zavádění tržních mechanismů a rozvoje vlastnických vztahů.^{lxii}

^{lx} KUBÁT, M. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století: institucionálně politická studie*. [4]

^{lxi} Na základě dohody obou stran mělo 65 % poslaneckých mandátů v Sejmu připadnout vládnoucím komunistům, o zbylých 35 % mohla usilovat opozice; volby do Senátu byly svobodné.

^{lxii} KUBÁT, M. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století: institucionálně politická studie*. [4]

Scénář dalšího politického vývoje dohodnutý "u kulatého stolu", tzn. dělba moci mezi komunistickou stranou a opozicí, platil zhruba rok. V roce 1990 byl v přímých a všeobecných volbách zvolen prezidentem představitel protikomunistické opozice Lech Walesa. Přechod Polska k demokracii byl završen v roce 1991, kdy se konaly první úplně svobodné parlamentní volby.

9.1 *Polsko před vstupem do EU*^{lxiii}

Po přechodném ekonomickém propadu souvisejícím s přechodem od centrálně plánovaného hospodářství k tržní ekonomice zaznamenalo Polsko v roce 1992, jako první z postkomunistických států, oživení ekonomiky a v následujících letech dynamický hospodářský růst. V letech 1993 – 1997 dosáhlo průměrné tempo růstu HDP 6,6 %, v roce 1998 se snižuje na 4,8 % a v roce 1999 4,1 %. Pokles je způsoben především vnějším šokem v podobě ruské finanční krize ze srpna 1998. Polský trh je stále do určité míry závislý na vývoji v Rusku a ztráta významného ruského trhu snížila polský export.

K dalšímu snížení růstu HDP dochází v roce 2000 - dosahuje 4,0 %. Rostoucí export způsobený postupným návratem na východní trhy a využitím konjunktury na trzích EU a CEFTA byl tlumen klesající vnitřní poptávkou. V roce 2000 vzrostla spotřebitelská poptávka o 2,4 % (v roce 1999 o 5,4 %) a investice o 3,1 % (v roce 1999 o 6,5 %).

Jedním z důsledků ekonomického vývoje je významný růst nezaměstnanosti, která v roce 1999 dosahovala 13,1 % a v roce 2000 dokonce 15,1 % (na rozdíl od vládních odhadů, které při sestavování státního rozpočtu na rok 2000 počítaly s poklesem na 11,5 %). Celková zaměstnanost v roce 2000 o 1,6 % poklesla (na 15,7 mil. osob).

V roce 2001 se negativní tendence v ekonomice dále prohlubují a Polsko se dostává na pokraj recese (poprvé od roku 1992). Tempo růstu HDP dosáhlo hodnoty 1,1 % (během roku dosahovalo v jednotlivých čtvrtletích postupně 2,3 %, 0,9 %, 0,8 %, 0,3 %), **míra nezaměstnanosti se v roce 2001 zvýšila na 17,4 %**, dochází k meziročnímu poklesu

KOPEČEK, L. *Transformace středoevropských komunistických stran – polský a maďarský příklad*. [32]

průmyslové výroby o 0,2 %, stavební výroby o 9,9 % a poklesu hrubých investic o 10,2 %. Dochází však k poklesu inflace (roční průměr – 5,5 %).

Nejvýznamnějším problémem Polska v tomto roce byl rozpočtový deficit. Vláda musela během roku dvakrát měnit zákon o státním rozpočtu. Nejdříve byl deficit zvýšen z 20,5 mld. zl. na 29,1 mld. zl. a sníženy plánované výdaje o 8,6 mld. zl. Před koncem roku byl deficit zvýšen znovu, a to na 33,0 mld. zl.

Během roku 2002 došlo k oživení exportu, průmyslu, spotřeby a vnitřního maloobchodního obratu. Významným pozitivem je klesající inflace. Celkový roční růst HDP dosáhl hodnoty 1,4 %.

Problémem však zůstávají neustále klesající investice a nerovnováha veřejných financí. Za závažné jsou považovány strukturální problémy na mikroekonomické úrovni, zejména **zadluženost a neefektivní výroba v tradičních průmyslových odvětvích.** Tento sektor se i přes provedenou redukci počtu pracovníků stále potýká s přezaměstnaností a hlavně s nedostatkem investičních zdrojů. **Vliv polských odborů je natolik silný, že žádná z polských vlád nebyla schopna prosadit potřebnou transformaci a privatizaci** hornictví, hutnictví nebo zbrojního průmyslu. V oblasti hornictví je pět (z celkových sedmi) uhelných společností před bankrotem, polské hutnictví není konkurenceschopné ani na domácím trhu (je chráněno státními opatřeními a hledá zahraničního investora) a zbrojařské společnosti jsou závislé na státních zakázkách. Do problémů se dostalo i polské loďařství, dříve chloubou polského průmyslu, v současné době přežívající jen díky státní pomoci.

V roce 2002 dosáhlo Polsko historicky nejvyšší úrovně míry nezaměstnanosti – 19,9 %.

Rok 2003 znamenal pro Polsko růst HDP (3,7 %), průmyslové výroby, obratu vnitřního obchodu, exportu a míry investičních nákladů. Země si udržela nízkou inflaci a dochází k postupnému snižování úrokových sazeb. Přetrvávajícím problémem je nerovnováha veřejných financí (schodek státního rozpočtu dosáhl 37 mld. zlotých, což představuje 4,6 % HDP) a rychlý růst veřejného dluhu (411 mld. zlotých, což je 51 % HDP). Průmyslová výroba

^{lxiii} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko.* [35]

v tomto roce vzrostla o 8,4 % ve srovnání s rokem 2002. Toto oživení souvisí s růstem vnitřní poptávky i exportu.

Útlum investic, který v Polsku nastal po roce 2000, se podařilo zvrátit až v druhé polovině roku 2003. Největší nárůst investičních nákladů (16,7 %) byl v tomto roce zaznamenán ve zpracovatelském průmyslu. Růst investičních nákladů v celém průmyslu dosáhl hodnoty 7 %.

Trh práce nebyl hospodářským růstem ovlivněn – koncem roku dosáhl počet nezaměstnaných 3,176 mil. **Existují značné rozdíly mezi jednotlivými regiony – region v okolí Varšavy dosahuje míry nezaměstnanosti 15,1 % a východní část Polska až 30,6 %.** Dochází zároveň ke zhoršení životních podmínek nezaměstnaných, neboť 85 % z nich ztratilo nárok na finanční podporu v nezaměstnanosti.

Vývoj nezaměstnanosti před vstupem Polska do EU uvádí následující tabulka.

Tabulka č. 13 – Vývoj nezaměstnanosti v období let 1990 – 2003 (údaje k 31.12. každého roku)

	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet nezaměstnaných registrovaných na úřadech práce (v tis.)	1126,1	2628,8	1831,4	2349,8	2702,6	3115,1	3217,0	3175,7
muži	552,4	1180,2	760,1	1042,5	1211,0	1473,0	1571,2	1541,0
ženy	573,7	1448,6	1071,3	1307,3	1491,6	1642,1	1645,8	1634,7
absolventi škol	164,3	217,8	110,7	149,8	167,9	180,7	166,8	157,9
Míra nezaměstnanosti (v %)	6,5	14,9	10,4	13,1	15,1	17,4	19,9	19,6

Zdroj: Central Statistical Office Poland^{lxiv}

^{lxiv} Central Statistical Office Poland. *Unemployment rate 1990-2007*. [14]

Central Statistical Office Poland. *Concise Statistical Yearbook of Poland 2000*. [8]

Central Statistical Office Poland. *Concise Statistical Yearbook of Poland 2003*. [9]

Central Statistical Office Poland. *Concise Statistical Yearbook of Poland 2004*. [10]

9.1.1 Přímé zahraniční investice^{lxv}

V průběhu 90. let výše přímých zahraničních investic rostla až na hodnotu 10,1 mld. USD v roce 1998. V roce 1999 došlo v souvislosti s ekonomickou krizí k poklesu na 8,3 mld. USD. Rok 2000 znamená pro Polsko opět nárůst, a to na hodnotu 10,6 mld. USD. Významnou částí investic jsou platby za strategické podíly v lukrativních firmách – v roce 2000 se jednalo zejména o akcie telekomunikačního monopolu TPSA a vstup CitiBank do Bank Handlovy.

V tomto období směřovalo nejvíce přímých zahraničních investic do zpracovatelského průmyslu (39,5 %) – především automobilový, potravinářský a tabákový průmysl. Dále se jedná o sektor finanční (21 %), dopravy a spojů (11,3 %), obchodu (8 %) a stavebnictví (5 %). Dochází zároveň ke změně struktury zahraničních investic – zvýšil se podíl služeb na úkor výrobního sektoru.

V letech 2002 a 2003 příliv zahraničních investic stagnuje a jejich hodnota nepřekročila hodnotu 6 mld. USD.

9.2 *Polsko po vstupu do EU*

Polsko vstoupilo do EU v roce 2004 spolu s dalšími 9 státy. V porovnání s ostatními kandidátskými zeměmi mělo Polsko do určité míry výsadní postavení, dané jednak počtem obyvatel (téměř 39 milionů), rozlohou (312 683 m²), ale i polohou v regionu (jedná se o stát sousedící s Německem a postsovětským prostorem).

Už v roce 2004 byl hospodářský vývoj země vstupem do EU pozitivně ovlivněn. **Došlo ke zvýšení obratu zahraničního obchodu.** Polští výrobci, zejména v zemědělsko-potravinářské oblasti, hromadně vstoupili na trhy členských zemí EU a jejich export se v porovnání s rokem 2003 zvýšil zhruba o 40 %.^{lxvi}

Rok 2004 představoval pro Polsko zásadní nárůst investičních nákladů, zejména v oborech konkurenceschopných na trzích EU. Příkladem je výroba stavebních materiálů, kde investiční

^{lxv} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

^{lxvi} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

náklady v porovnání s rokem 2003 vzrostly zhruba o 71 %. Je možné uvést ještě oblast gumárenské výroby a výroby umělých hmot s nárůstem o 47 % a výrobu nábytku s nárůstem o 35 % ve srovnání s rokem 2003. K vyšší konkurenceschopnosti polských firem přispěly i nižší náklady vývozců a mezinárodních dopravců v důsledku volného pohybu zboží v rámci Evropské unie. Tempo růstu HDP dosáhlo hodnoty 5,4 % (v roce 2003 to bylo 3,8 %). Příčinou růstu vyššího tempa růstu HDP v porovnání s předchozím rokem byla zejména průmyslová výroba (míra přidané hodnoty byla o 9,7 % vyšší) a sektor služeb (5 %). Určitý vliv měl i výrazný nárůst zásob zboží ve skladech (4,5x více).^{lxvii}

Vstupem Polska do EU se mění zejména situace v zemědělství. Polský venkov obdržel v roce 2004 celkem 11,6 miliard zlotých. Částka zahrnuje jak přímé platby zemědělcům (žádost uplatnilo 1,4 mil. zemědělců a jedná se o platbu 503 zl/ha), tak další finanční prostředky z evropských fondů (fond rozvoje venkova, strukturální fondy na modernizaci zemědělství, exportní subvence).^{lxviii}

V roce 2005 dále roste počet firem orientujících se na vývoz a to i přes poměrně silný kurz zlatého. Během roku klesala inflace (dosáhla 0,7 %) a tempo růstu HDP činilo 3,2 %. Poměrně nízká úroveň vnitřní poptávky byla způsobena zejména pomalým růstem mezd v soukromé sféře a stagnací mezd ve státním sektoru. **Přetrvávajícím problémem Polska je stav veřejných financí a rostoucí vnitřní i vnější zadlužení země.**^{lxix}

Ve věci deficitu státního rozpočtu se polská vláda v posledních měsících dostala do sporu i s Evropskou komisí. Podle oficiálního vyjádření polské vlády se jeho úroveň v roce 2007 dostane na úroveň 3,4 % (podle odhadů EK minimálně na 3,7 %). Evropská komise vyčítá Polsku i nedostatečnou komunikaci s Bruselem v této záležitosti (polská ministryně financí se opakovaně nezúčastňuje jednání Rady ministrů financí) a požaduje, aby byl do konce srpna 2007 předložen přehled konkrétních kroků, které ke snížení deficitu povedou. Podle doporučení Rady z března 2007 by mělo Polsko co nejrychleji začít "*provádět opatření*

^{lxvii} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

^{lxviii} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

^{lxix} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

k posílení fiskální konsolidace a doplnit nominální 'kotvu' schodku státního rozpočtu (strop schodku) výdajovým pravidlem, aby byl celkový růst výdajů pod kontrolou".^{lxx}

Co se týče vývoje nezaměstnanosti v Polsku - po vstupu do EU začíná míra nezaměstnanosti klesat.

Tabulka č. 14 – Vývoj nezaměstnanosti po vstupu Polska do EU (údaje vždy k poslednímu dni měsíce)

Rok	Měsíc	Počet nezaměstnaných celkem (v tis.)	Ženy (v tis.)	Venkovské oblasti (v tis.)	Míra nezaměstnanosti (v %)
2004	12	2999,6	1568,5	1261,6	19,0
2005	6	2827,4	1509,6	1174,2	18,0
	12	2773,0	1486,4	1180,4	17,6
2006	3	2822,0	1485,4	1201,3	17,8
	6	2487,6	1377,5	1050,5	15,9
	9	2363,6	1350,8	1005,6	15,2
	12	2309,4	1305,7	1004,6	14,9

Zdroj: Central Statistical Office Poland^{lxxi}

Z tabulky vyplývá, že během 2 let se Polsku podařilo míru nezaměstnanosti snížit o 4,1 %. Názory na příčiny tohoto poklesu se různí. Polská vláda jej přisuzuje své politice zaměstnanosti a argumentuje zvýšením míry zaměstnanosti, polská média (pomocí vyjádření nejrůznějších odborníků) připisují snížení nezaměstnanosti spíše vysokému počtu mladých lidí, kteří odcházejí za prací do jiných států EU.

Aby bylo možné určit, které faktory mohly takto pozitivně vývoj nezaměstnanosti ovlivnit, je nutné se blíže zabývat strukturou nezaměstnanosti i zaměstnanosti a vývojem u jednotlivých kategoriích osob.

^{lxx} Rada Evropské unie. *Doporučení Rady k aktualizaci hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství pro rok 2007 a k provádění politik zaměstnanosti členských států.* [45]

^{lxxi} Central Statistical Office Poland. *Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006).* [12]

Tabulka č. 15 – Vývoj nezaměstnanosti – členění podle stupně dosaženého vzdělání

Rok/měsíc	Celkem	Stupeň vzdělání					
		VŠ	střední odborné	střední všeobecné	učňovské obory	základní nebo nedokončené základní	
Celkem		<i>údaje v tisících osob</i>					
2002	12	3217,0	126,6	683,6	199,0	1163,7	1044,1
2004	12	2999,6	149,4	655,8	209,4	1014,4	970,6
2005	12	2773,0	152,4	606,7	211,5	903,6	898,8
2006	3	2822,0	149,0	610,3	215,2	921,7	925,9
	6	2487,6	134,6	549,9	209,8	784,7	808,6
	9	2363,6	142,2	529,0	206,1	728,5	757,8
	12	2309,4	140,7	508,8	194,9	713,9	751,1
Muži							
2002	12	1571,2	47,7	257,9	48,1	659,0	558,5
2004	12	1431,1	52,4	246,3	55,4	557,8	519,2
2005	12	1286,6	51,5	223,7	57,4	482,2	471,8
2006	3	1336,6	50,5	228,6	59,8	499,6	498,0
	6	1110,1	44,4	194,6	55,5	401,8	414,0
	9	1012,9	45,2	180,8	52,9	359,6	374,3
	12	1003,7	45,9	175,8	50,8	356,1	375,1
Ženy							
2002	12	1645,8	78,9	425,7	150,9	504,7	485,6
2004	12	1568,5	97,0	409,5	154,0	456,7	451,4
2005	12	1486,4	100,8	383,1	154,2	421,4	427,0
2006	3	1485,4	98,4	381,7	155,4	422,0	427,8
	6	1377,5	90,2	355,3	154,3	382,9	394,7
	9	1350,8	97,0	348,2	153,2	368,9	383,5
	12	1305,7	94,8	332,9	144,1	357,8	376,1
Celkem		<i>údaje v %</i>					
2002	12	20,0	3,9	21,2	6,2	36,2	32,5
2004	12	19,0	5,0	21,9	7,0	33,8	32,3
2005	12	17,6	5,5	21,9	7,6	32,6	32,4
2006	3	17,8	5,3	21,6	7,6	32,7	32,8
	6	15,9	5,4	22,1	8,4	31,6	32,5
	9	15,2	6,0	22,4	8,7	30,8	32,1
	12	14,9	6,1	22,0	8,5	30,9	32,5

Zdroj: Central Statistical Office Poland^{lxxii}

^{lxxii} Central Statistical Office Poland. Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006). [12]

Z údajů v tabulce je patrný zejména rozdíl mezi ženami a muži. Zatímco v roce 2004 bylo nezaměstnaných žen zhruba o 100 000 více než mužů, na konci roku 2006 se rozdíl zvyšuje na 300 000. Počet nezaměstnaných mužů se podařilo snížit o více než 400 000 osob, u žen pouze o 200 000. Významný **rozdíl je zejména mezi středoškolsky a vysokoškolsky vzdělanými ženami a muži** – v roce 2004 bylo nezaměstnaných žen v této kategorii téměř 1,9 krát více, na konci roku 2006 je počet žen již více než dvojnásobný. Nezaměstnaných žen se středním všeobecným vzděláním je téměř 3 krát více než stejně vzdělaných mužů. V kategorii osob s nižším než středoškolským vzděláním byla nezaměstnanost mužů vyšší (v roce 2002 o zhruba 227 000, v roce 2004 o zhruba 169 000), na konci roku 2006 se rozdíl změnil v neprospěch žen, kterých bylo bez zaměstnání o 2 700 více.

Dále je možné říci, že **nejvíce nezaměstnaných je v kategorii osob s nižším než středoškolským vzděláním**. I když dochází k postupnému snižování jejich počtu, v roce 2006 bylo v této kategorii stále 10 krát více nezaměstnaných než v kategorii vysokoškoláků. Vysoký počet nezaměstnaných osob s nízkým vzděláním souvisí se strukturálními změnami a útlumem odvětví, která dříve tuto kategorii osob zaměstnávala.

Velké rozdíly jsou i na středoškolské úrovni – **nezaměstnaných absolventů středních odborných škol je zhruba 2,6 krát více než absolventů středních všeobecných škol**. Je tedy zřejmé, že zaměření odborných škol neodpovídá potřebám pracovního trhu. I této kategorii osob by se měla politika zaměstnanosti věnovat, zejména podporou celoživotního vzdělávání a přizpůsobováním znalostí a dovedností potřebám trhu práce.

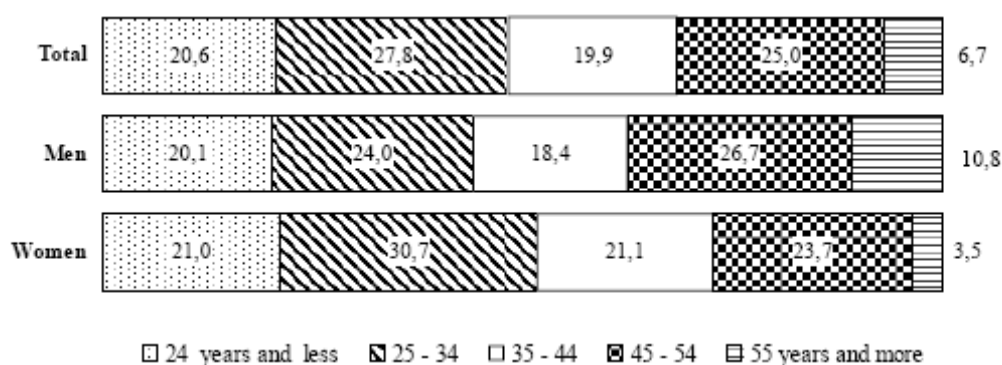
Polský statistický úřad uvádí, že v roce 2006 bylo do registru nezaměstnaných nově zaregistrováno 702 000 osob (v roce 2004 to bylo 727 000), ukončena byla registrace 756 000 osob, pouze u 320 000 osob bylo však důvodem získání zaměstnání. **Od roku 2004 roste počet ekonomicky neaktivních obyvatel, kteří rezignovali na hledání práce** (nárůst z 420 000 na 539 000 na konci roku 2006). **Od roku 2004 došlo zároveň k růstu počtu nezaměstnaných absolventů škol** (z 110 000 na 193 000 na konci roku 2006).^{lxxiii}

^{lxxiii} Central Statistical Office Poland. *Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006)*. [12]

Zejména tyto informace dokazují, že snížení míry nezaměstnanosti neznamená samo o sobě úspěch, pokud není doprovázeno odpovídajícím zvýšením míry zaměstnanosti. Souvislost je možné najít s odlivem pracovních sil do šedé ekonomiky a pracovní migrací mladých lidí v rámci EU. Tzv. skrytá (neregistrovaná) nezaměstnanost se však stává závažným sociálním problémem Polska.

Rozdíly mezi nezaměstnaností mužů a žen je možné nalézt zároveň i u jednotlivých věkových kategoriích.

Obrázek č. 1 - Struktura registrovaných nezaměstnaných osob podle věku a pohlaví (k 31.12.2006)

Zdroj: Central Statistical Office Poland^{lxiv}

Ženy jsou nezaměstnaností zasaženy nejvíce ve věku 25-34 let (jedná se o více než 30 % z celkového počtu nezaměstnaných žen), **u mužů se jedná věkovou kategorií 45-54 let** (jedná se o téměř 27 % z celkového počtu nezaměstnaných mužů). Výrazně nižší je nezaměstnanost žen v kategorii osob starších 55 let (3,5 % žen oproti 10,8 % mužů z celkového počtu nezaměstnaných), což je však ovlivněno i dřívějším odchodem žen do důchodu. V podstatě stejných hodnot dosahuje kategorie mužů i žen mladších 24 let.

Zajímavý je zejména vývoj nezaměstnanosti v jednotlivých věkových kategoriích, jak uvádí následující tabulka.

^{lxiv} Central Statistical Office Poland. *Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006)*. [12]

Tabulka č. 16 – Vývoj nezaměstnanosti – členění podle věkových kategorií (údaje k 31.12. každého roku)

Rok	Celkem	Věková kategorie				
		do 24 let	25-34	35-44	45-54	55 a více
Celkem		<i>údaje v tisících osob</i>				
2002	3217,0	895,8	881,6	712,2	639,3	79,1
2004	2999,6	728,2	844,7	628,5	681,8	116,4
2005	2773,0	626,1	778,5	567,0	660,2	141,2
2006	2309,4	476,7	641,6	460,2	576,8	154,1
Muži						
2002	1571,2	447,7	391,8	336,4	336,6	58,7
2004	1431,1	350,7	364,1	282,8	349,3	84,2
2005	1286,6	290,3	321,0	246,6	327,3	101,4
2006	1003,7	202,0	240,4	184,8	267,9	108,6
Ženy						
2002	1645,8	448,2	489,7	384,8	302,7	20,4
2004	1568,5	377,5	480,5	345,7	332,6	32,3
2005	1486,4	335,8	457,6	320,4	332,9	39,8
2006	1305,7	274,7	401,2	275,4	308,8	45,5
Celkem		<i>údaje v %</i>				
2002	100,0	27,8	27,4	22,4	19,9	2,5
2004	100,0	24,3	28,1	21,0	22,7	3,9
2005	100,0	22,6	28,1	20,4	23,8	5,1
2006	100,0	20,6	27,8	19,9	25,0	6,7

Zdroj: Central Statistical Office Poland^{lxv}

Výše uvedené údaje dokládají, že **nezaměstnanost roste v kategorii osob starších 55 let**. Jedná se o osoby, které se hůře přizpůsobují technologickým změnám a jejich kvalifikační a znalostní předpoklady často neodpovídají novým potřebám zaměstnavatelů. Počet nezaměstnaných v ostatních kategoriích se postupně snižuje – celkem se počet nezaměstnaných osob do 54 let snížil o 727 900 osob. Jak bylo však uvedeno výše, tento výsledek je ovlivněn i jinými faktory, než je získání zaměstnání.

V souvislosti s vývojem nezaměstnanosti je proto nutné brát v úvahu i vývoj zaměstnanosti.

^{lxv} Central Statistical Office Poland. *Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006)*. [12]

Tabulka č. 17 – Vývoj zaměstnanosti v letech 2004 - 2006 (údaje v tisících osob k 31.12. každého roku)

Rok	2004	2005	2006
Celkem	14058	14390	14911
muži	7768	7955	8288
ženy	6290	6434	6624
města	8573	8834	9154
venkov	5485	5556	5757
Sektor			
zemědělství	2555	2482	2279
průmysl	4047	4178	4495
služby	7452	7723	8132

Zdroj: Central Statistical Office Poland.^{lxxvi}

Tabulka č. 18 – Míra zaměstnanosti v letech 2004 – 2006 (v %)

Rok	2004	2005	2006
Celkem	45,1	45,9	47,5
muži	52,2	53,2	55,5
ženy	38,5	39,2	40,3
města	43,8	45,0	46,8
venkov	47,2	47,4	48,8
Věková kategorie			
15-24	22,2	23,0	25,0
25-34	70,3	72,0	75,0
35-44	75,3	76,6	78,9
45-59/64	52,5	53,4	54,8
60/65 a více	7,4	6,6	5,8
Stupeň vzdělání			
VŠ	74,2	74,5	74,6
střední odborné	57,0	58,1	59,8
střední všeobecné	36,3	36,6	38,2
učňovské obory	53,2	54,1	56,4
základní nebo nedokončené základní	17,9	16,	16,9

Zdroj: Central Statistical Office Poland.^{lxxvii}

^{lxxvi} Central Statistical Office Poland. *Monitoring of the Labour Market: Quarterly information on the Labour Market.* [11]

^{lxxvii} Central Statistical Office Poland. *Monitoring of the Labour Market: Quarterly information on the Labour Market.* [11]

Z výše uvedeného je patrné, že **počet zaměstnaných osob vzrostl** o 853 000 (u mužů o 520 000, u žen o 334 000), **dochází k poklesu osob zaměstnaných v zemědělství a naopak k růstu v sektoru průmyslu a služeb.**

Je možné říci, že Polsko sice snížilo míru nezaměstnanosti, **dosažená míra zaměstnanosti (47,5 %) se však ani zdaleka neblíží cíli pro rok 2006, který byl stanoven na 54 %.** Velmi nízké míry zaměstnanosti je dosaženo zejména v kategorii osob ve věku 15-24 let, v kategorii osob se středním všeobecným vzděláním a základním nebo nedokončeným základním vzděláním. U kategorie osob ve věku 15-24 let došlo ke snížení míry nezaměstnanosti z 37,3 % v roce 2004 na 27 % v roce 2006, míra zaměstnanosti však vzrostla z 22,2 % v roce 2004 na 25 % v roce 2006. V případě snížení míry nezaměstnanosti mladých lidí tedy není možné přičítat úspěch vládní politiky zaměstnanosti, ale spíše možnosti pracovní migrace v rámci EU. Konkrétní počty osob, které pracují v zahraničí však není možné určit (viz kapitola Pracovní migrace).

Nízká míra zaměstnanosti dále ukazuje na problém **skryté nezaměstnanosti** (zahrnuje neregistrované nezaměstnané) a **odliv pracovních sil do šedé ekonomiky.** Podle odhadu polského statistického úřadu se jedná zhruba o 1 mil. osob všech věkových kategorií a sociálních skupin. Polské Ministerstvo práce a sociálních věcí v současné době provádí analýzu zaměřenou na výzkum příčin neregistrované práce, její míry, charakteru a důsledků. Na základě výsledků výzkumu budou formulována příslušná opatření s cílem snížit míru zaměstnanosti v šedé ekonomice.^{lxxviii}

S ohledem na výše uvedené je možné konstatovat, že **prioritními skupinami osob, na které by se polská politika zaměstnanosti měla zaměřit jsou:**

- **ženy**
 - Výrazný rozdíl mezi ženami a muži je zejména ve věkové kategorii 25-34 let.
Polsko by se mělo v následujících letech více zaměřit na vytváření pracovních

^{lxxviii} Poland. *Implementation Document of the National Reform Programme 2005-2008 to implement the Lisbon Strategy (Adopted by the Council of Ministers on 17 October 2006, Annex to the National Reform Programme 2005-2008.* [39]

příležitostí pro ženy, zjednodušit jejich přístup na trh práce (např. lepším zajištěním péče o předškolní děti, lepším sladěním pracovní doby a rodinného života, využitím flexibilních pracovních úvazků atd.). Znepokojující jsou zejména rozdíly mezi počtem nezaměstnaných středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných mužů a žen - měla by být zajištěna větší podpora rovných příležitostí mužů a žen na pracovním trhu.

- **kategorie osob s nižším než středoškolským vzděláním**

- V této kategorii je úroveň nezaměstnanosti stejná u obou pohlaví. Polská politika zaměstnanosti by se měla v příštích letech více orientovat na zvyšování kvalifikačních předpokladů a přizpůsobování znalostí a dovedností současným potřebám pracovního trhu.

- **absolventi škol**

- V kategorii osob ve věku 15-24 let je dosaženo velmi vysoké míry nezaměstnanosti, který může mít pro Polsko negativní důsledky v podobě snížení budoucí uplatnitelnosti mladých lidí na trhu práce a odlivu mladé vzdělané pracovní síly do zahraničí. Politika zaměstnanosti by se měla zaměřit nejen na sladění studijních programů s požadavky trhu práce, možnosti zvyšování kvalifikace po ukončení studia, ale i na podporu zapojení čerstvých absolventů škol do pracovního života.

- **kategorie osob starších 55 let**

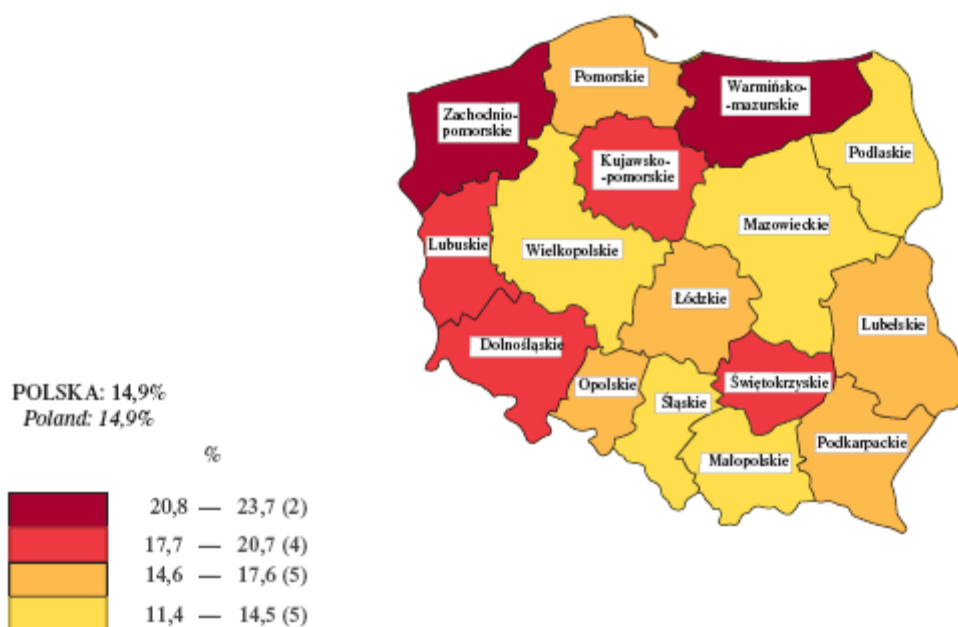
- Jedná se o kategorii osob, kde se nezaměstnanost postupně (i když pomalu) zvyšuje a zároveň o kategorii osob nezaměstnaností v budoucnosti výrazně ohroženou. Zaměstnavatelé budou vždy dávat přednost pracovníkům mladým, flexibilním a moderních technologií znalým. Programy politiky zaměstnanosti v této kategorii osob by tedy měly být zaměřeny na osoby nezaměstnané i zaměstnané a přispívat ke zvyšování jejich kvalifikačních předpokladů, znalostí a dovedností odpovídajícím současným potřebám zaměstnavatelů.

Výše uvedené je v podstatě možné shrnout do tří priorit:

- podpora rovného přístupu mužů a žen na trh práce;
- podpora absolventů škol při vstupu na trh práce;
- podpora celoživotního vzdělávání.

Je však nutné říci, že ani politika zaměstnanosti zaměřená na tyto priority problém nezaměstnanosti v Polsku nevyřeší. Dlouhodobě neměnnou konstantou jsou totiž regionální rozdíly v míře nezaměstnanosti. Na konci roku 2006 bylo v jednotlivých regionech dosaženo následujících hodnot.

Obrázek č. 2 – Míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Polska (k 31.12.2006)

Zdroj: Central Statistical Office Poland^{lxix}

Z celkových 16 regionů je 5 řazeno mezi nejchudší regiony ze všech zemí EU. Jedná se zejména o zemědělské oblasti nebo oblasti zasažené poklesem průmyslové výroby. Velkým problémem Polska je stav silniční sítě a v menších městech stav technické infrastruktury.

^{lxix} Central Statistical Office Poland. *Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006)*. [12]

Polsko by se mělo, po vzoru Irska, snažit o co nejefektivnější využití prostředků z fondů EU, neboť jen rozvíjející se oblasti budou moci nabídnout nové pracovní příležitosti a povedou ke zvýšení zaměstnanosti.

Problémem Polska je zároveň dlouhodobá nezaměstnanost. Počet osob hledajících práci déle než 1 rok dosáhl na konci roku 2006 téměř 50 % celkového počtu registrovaných nezaměstnaných. Strukturu registrovaných nezaměstnaných uvádí následující přehled.

Obrázek č. 3 - Struktura nezaměstnanosti podle délky trvání nezaměstnanosti (k 31.12.2006)

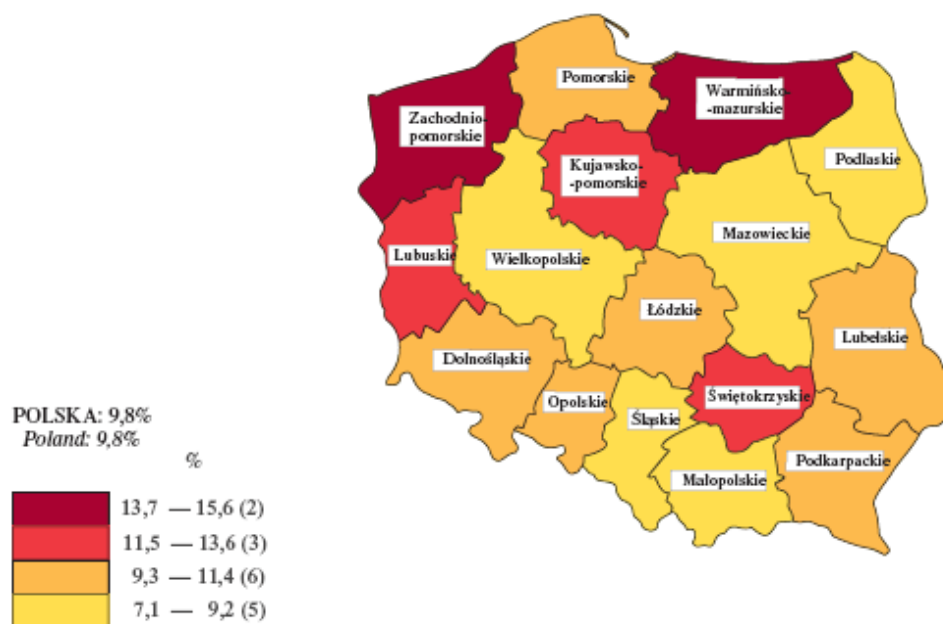
Zdroj: Central Statistical Office Poland^{lxxx}

V roce 2006 se snížil počet dlouhodobě nezaměstnaných osob, které nemají nárok na podporu v nezaměstnanosti (z 2398,7 tis. osob na konci roku 2005 na 1998,6 tis osob na konci roku 2006).

Dlouhodobou nezaměstnanost v jednotlivých regionech zobrazuje následující obrázek.

^{lxxx} Central Statistical Office Poland. *Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006)*. [12]

Obrázek č. 4 – Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Polska (k 31.12.2006)

Zdroj: Central Statistical Office Poland^{lxxxi}

Regionům s mírou nezaměstnanosti vyšší než 20,8 % (Zachodniopomorskie, Warmińsko-mazurskie) odpovídá i nejvyšší úroveň dlouhodobé míry nezaměstnanosti. Region Zachodniopomorskie je možné charakterizovat jako zaostalou oblast bez průmyslu, zasaženou úpadkem dříve prosperujícího loďařství. Vysoká míra dlouhodobé nezaměstnanosti je v tomto případě důsledkem strukturálních změn. Region Warmińsko-mazurskie je zaostalou oblastí bez průmyslu a infrastruktury a kromě zemědělství je tu velmi málo příležitostí k uplatnění. Turistický potenciál oblasti Mazurských jezer není využit, resp. nejsou vyvíjeny žádné aktivity na jeho oživení (jako například investice do infrastruktury, ubytovacích zařízení atd.). **Regiony Zachodniopomorskie a Warmińsko-mazurskie jsou typickým příkladem oblastí, kterým může pomoci regionální politika EU, resp. efektivní využití finanční pomoci k podpoře strukturálních změn, podnikání, celkového rozvoje regionů a investic do lidských zdrojů.**

Stejně je tomu v případě regionů, u kterých byl zaznamenán druhý nejvyšší interval míry nezaměstnanosti i míry dlouhodobé nezaměstnanosti - Lubuskie, Kujawsko-pomorskie

^{lxxxi} Central Statistical Office Poland. *Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006)*. [12]

a Swietokrzyskie. Jedná se o regiony zaostalé, převážně zemědělské, bez vybudované infrastruktury a příležitostí k uplatnění. I zde **musí být aktivní politika zaměstnanosti kombinována s investicemi do rozvoje regionu**, neboť jen rozvíjející se oblasti budou vytvářet nová pracovní místa.

Perspektivu růstu má naopak vojvodství Dolnoślaskie, oblast rovněž postižená uzavřením dolů a hutí, tzn. průmyslu s velkým podílem na celkové produkci a zaměstnanosti v minulosti. Výhodou tohoto regionu je však (na polské poměry) dobrá úroveň infrastruktury, která zvyšuje jeho přitažlivost pro investory.

V rámci této kapitoly byly uvedeny hlavní problémové oblasti nezaměstnanosti v Polsku po vstupu do EU. V návaznosti na novou Lisabonskou strategii zpracovalo Polsko svůj Národní program reforem na období let 2005 - 2008. O cílech stanovených tímto programem a jejich plnění pojednává následující kapitola.

9.2.1 Národní program reforem^{lxxxii}

Polský Národní program reforem byl vypracován na základě Integrovaných směrů pro růst a pracovní místa (2005-2008), které přijala Evropská rada v červnu roku 2005. Představuje souhrn opatření v oblasti makroekonomické, mikroekonomické a politice zaměstnanosti. Národní program reforem zároveň přihlíží k cílům stanoveným Národním rozvojovým plánem na období 2004-2006.

S ohledem na téma diplomové práce se budu dále zabývat pouze reformními opatřeními v oblasti trhu práce –prioritami bylo stanoveno:

- vytvoření a udržení nových pracovních míst a snížení nezaměstnanosti;
- zvýšení adaptability zaměstnanců a podniků pomocí investic do lidských zdrojů.

^{lxxxii} Poland. *Implementation Document of the National Reform Programme 2005-2008 to implement the Lisbon Strategy (Adopted by the Council of Ministers on 17 October 2006, Annex to the National Reform Programme 2005-2008.* [39]

Poland. *National Reform Programme for 2005-2008 to implement the Lisbon Strategy (Adopted by the Council of Ministers on 27 December 2005).* [40]

Poland. *National Reform Programme for 2005-2008 to implement the Lisbon Strategy: First Annual Progress Report (Adopted by the Council of Ministers on 13 October 2006.* [41]

Konkrétními vytýčenými cíli je:

- do konce roku 2010: zvýšení míry zaměstnanosti na 57-58 %
snížení míry nezaměstnanosti na 12 – 13 %
- do konce roku 2006: zvýšení míry zaměstnanosti na 54 %
snížení míry nezaměstnanosti na 16 %

9.2.1.1 *Vytvoření a udržení nových pracovních míst a snížení nezaměstnanosti*

Ke splnění této priority programu Polsko stanovilo následující opatření a nástroje:

Snížení daňové zátěže osob s příjmy nižšími než 50 % průměrné mzdy

Daňové zatížení příjmů nízkopříjmových skupin obyvatelstva je v porovnání s ostatními zeměmi EU nadprůměrné, což negativně ovlivňuje jejich motivaci pracovat. Snižování daní je prostředkem, jak zvýšit stimulaci k vyhledávání a udržení pracovního místa.

Podle časového harmonogramu mají být během roku 2007 ve spolupráci Ministerstva financí a Ministerstva práce a sociálních věcí vytvořeny návrhy na změny systému a připravena příslušná legislativní opatření, která budou zavedena v roce 2008.

Zavedení nového organizačního uspořádání a finančního krytí služeb zaměstnanosti za účelem zlepšení přístupu ke službám poskytovaným na podporu nezaměstnaných, osobám hledajících práci i zaměstnaných

Cílem tohoto opatření je zajištění určité standardní úrovně poskytovaných služeb a to jasným rozdělením kompetencí jednotlivých subjektů na trhu práce a koordinací jejich činnosti, podporou nestátních subjektů na regionální i místní úrovni s tím, že financování všech těchto subjektů bude závislé na jejich skutečných výkonech.

Podle časového harmonogramu měl být do konce roku 2006 novelizován zákon o podpoře zaměstnanosti a institucích trhu práce (ve skutečnosti byl na konci roku 2006 připraven pouze návrh novely zákona) a do konce roku 2008 zavedeny jednotné standardy služeb poskytované všemi pracovními úřady.

Zvýšení rozsahu a kvality služeb poskytovaných okresními a krajskými pracovními úřady

V rámci tohoto opatření je kladen důraz na způsob rozmístování pracovníků a poradensko-informačních služeb rozvíjejících rozsah služeb poskytovaných na podporu osobám hledajícím práci a zaměstnavatelům práci nabízejícím, zlepšení spolupráce mezi úřady práce se školskými zařízeními, zvyšování kvalifikace za pomoci pracovních úřadů, sledování efektivity poskytovaných služeb a rozšiřování nabídky služeb přizpůsobené individuálním potřebám.

Podle časového harmonogramu měl být v tomto smyslu do konce roku 2006 novelizován zákon o podpoře zaměstnanosti a institucích trhu práce (ve skutečnosti byl na konci roku 2006 připraven pouze návrh novely zákona).

Lepší informovanost na trhu práce

Informační systémy úřadů práce budou rozšířeny a sloučeny s informačními systémy Ministerstva práce a sociálních věcí, Správou sociálního zabezpečení a školského systému.

Podle časového harmonogramu mají být tyto změny provedeny do konce roku 2008 stejně jako novelizace zákona o veřejných statistikách, který jednotlivé registry upravuje.

Zapojení osob znevýhodněných na trhu práce do pracovního života

Pomocí nových legislativních opatření a za spolupráce s nevládními organizacemi mají být uskutečňovány programy pro osoby nezaměstnané nebo nezaměstnaností ohrožené, které patří do některé ze znevýhodněných skupin (např. osoby s nízkou kvalifikací, mladí lidé, dlouhodobě nezaměstnaní atd.).

V roce 2006 byl přijat zákon o sociální spolupráci, který zavádí programy zaměřené na osoby ohrožené nezaměstnaností a upravuje činnost center na podporu sociální integrace.

Zapojení osob postižených do pracovního trhu

Jedná se zejména o podporu tzv. chráněných pracovišť a firem zaměstnávajících osoby postižené. Zvýšené náklady na zaměstnání těchto osob budou kompenzovány z veřejných fondů.

V roce 2006 byl přijat zákon na podporu zaměstnanosti a profesní a sociální rehabilitaci postižených osob. Podle časového harmonogramu mají být do roku 2008 provedeny další změny legislativy zaměřené na podporu těchto osob.

9.2.1.2 *Zvýšení adaptability zaměstnanců a podniků pomocí investic do lidských zdrojů*

Ke splnění této priority programu Polsko stanovilo následující opatření a nástroje:

Zvýšení flexibility a diverzifikace pracovních úvazků a organizace práce

V rámci tohoto opatření mají být více rozšířeny informace o možnostech různých forem pracovních úvazků zakotvených zákoníkem práce a jejich větší využívání v praxi.

Podle časového harmonogramu měla během roku 2006 pokračovat jednání s nezaměstnanými s cílem podpořit jejich přechod k samostatné výdělečné činnosti a podpora programů tohoto druhu.

Investice do lidského kapitálu

Jedná se o zpracování a zavedení Strategie celoživotního vzdělávání, zahrnující zejména zvýšení kvality vzdělání a odborné přípravy a jejich efektivity, přizpůsobení vzdělávacích programů požadavkům trhu práce, zajištění lepších informací o možnostech celoživotního vzdělávání a jeho podpora, podpora distančního studia.

Podle časového harmonogramu mají být během období 2006 – 2007 zlepšeny podmínky pro umožnění praxe studentů v podnicích a vytvořena centra celoživotního vzdělávání. V letech 2006 – 2008 mají být aktualizovány systémy odborné přípravy a přizpůsobeny potřebám pracovního trhu a zároveň zavedena některá opatření stanovená Strategií na rozvoj

celoživotního učení s využitím prostředků z Evropského sociálního fondu. V letech 2007 – 2008 má být Strategie celoživotního vzdělávání plně realizována.

9.2.1.3 *Plnění stanovených cílů*

Je možné konstatovat, že polský Národní program reforem je v oblasti politiky zaměstnanosti zpracován ve velmi obecné rovině, což bylo Polsku vytýkáno i Evropskou komisí. Kromě příslibu přijetí, resp. novel některých zákonů Polsko plánuje zejména mezirezortní debaty o změnách systému a přijetí "různých" opatření na zlepšení současného stavu.

Za plnění stanovených cílů v oblasti zaměstnanosti je v Polsku odpovědné Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo financí, v oblasti lidských zdrojů i Ministerstvo školství. Tyto instituce však neposkytují žádné informace o realizaci konkrétních opatření vedoucích ke splnění výše uvedených cílů. Jediným možným zdrojem informací je v současné době doporučení Rady EU k aktualizaci hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství pro rok 2007, které vychází z výroční zprávy Evropské komise o pokroku pro rok 2007 (na tento dokument zároveň všechny zúčastněné instituce shodně odkazují).

V doporučení Rady se uvádí, že Polsko dosahuje při provádění opatření Národního programu reforem "*omezeného pokroku. Existují náznaky, že Polsko začíná silně postupovat kupředu v mikroekonomické oblasti, ačkoli provedení opatření je teprve v začátcích. Je potřeba důrazněji provést reformy v oblasti zaměstnanosti. Reformy veřejných financí mají zpoždění, přestože Polsko vypracovalo plán kroků správným směrem.*"^{lxxxiii} Mezi oblastmi, ve kterých je třeba nejnaléhavěji odstranit slabé stránky patří mj. rozšíření a zefektivnění aktivních politik trhu práce a zlepšení lidského kapitálu a pobídek k práci. Polsku se zejména doporučuje:

- dokončit reformu veřejných služeb zaměstnanosti a zvýšit tak úroveň a efektivitu aktivní politiky trhu práce za účelem pokrytí většího podílu nezaměstnaných, zejména starších osob a mládeže;
- snížit daňové zatížení práce;

^{lxxxiii} Rada Evropské unie. *Doporučení Rady k aktualizaci hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství pro rok 2007 a k provádění politik zaměstnanosti členských států.* [45]

- revidovat systémy dávek;
- připravit politiky pro zvýšení účasti dospělých na celoživotním vzdělávání za účelem zlepšení pobídek k práci;
- dále modernizovat systémy všeobecného a odborného vzdělávání s ohledem na potřeby trhu práce.

9.2.2 Operační program Rozvoj lidských zdrojů

Nástroje regionální politiky EU (tzn. strukturální fondy a Kohezní fond) přispívají k vyrovnávání rozdílů mezi jednotlivými regiony států EU. Pomoc ze strukturálních fondů je realizována pomocí tzv. operačních programů, příp. Jednotných programových dokumentů. Operační programy Polska zaměřené na podporu konkurenceschopnosti podniků, restrukturalizaci a modernizaci průmyslu nebo na oblast zemědělství a rybolovu, budou v důsledku příznivě ovlivňovat i zaměstnanost. S ohledem na téma diplomové práce se však budu blíže zabývat pouze operačním programem Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ). V rámci OP RLZ (2004-2006) byly stanoveny následující priority a jejich specifické cíle:

1. aktivní politika trhu práce a sociální politika

- zlepšení služeb institucí a subjektů pracovního trhu, které jsou zaměřeny na pomoc osobám nezaměstnaným a nezaměstnaností ohroženým;
- zajištění rovných příležitostí žen a mužů v přístupu na pracovní trh;

2. rozvoj společnosti založené na znalostech

- rozšíření přístupu ke vzdělání a zvyšování kvalifikace a zahrnutí informační a komunikační technologie do procesu vzdělávání;
- zvyšování kvalifikace zaměstnanců, podpora vzdělávání v oblasti podnikání;
- podpora flexibilních pracovních úvazků;

3. technická pomoc

- podpora institucí odpovědných za realizaci operačního programu s cílem využití strukturálních fondů EU efektivním způsobem a v souladu s komunitární politikou.^{lxxxiv}

V oblasti plnění závazků stanovených tímto operačním programem, resp. realizaci projektů, zatím nebylo Polsko příliš úspěšné, jak uvádí následující tabulka.

Tabulka č. 19 – Objem finančních prostředků (zł.) čerpaných ze strukturálních fondů za období 2004-2006

Operační program Rozvoj lidských zdrojů - priority	Objem finančních prostředků čerpaných od začátku období 2004-2006	Objem finančních prostředků čerpaných během ledna 2007	Objem čerpaných finančních prostředků jako % z celkových závazků na období 2004-2006
Aktivní politika trhu práce a sociální politika	1 209 419 941	75 261 620	45,4
Rozvoj společnosti založené na znalostech	739 412 578	253 808	26,0
Technická pomoc	23 893 547	960 376	19,1
Celkem	1 972 726 066	76 475 804	35,0

Zdroj: Ministerstvo rozwoju regionalnego^{lxxxv}

^{lxxxiv} Poland. *SOP HRD – general information*. [42]

^{lxxxv} Polska. Ministerstwo rozwoju regionalnego. *Informacja o stanie realizacji programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej za okres od 1. do 31. stycznia 2007 r.* [43]

9.3 *Analýza současné situace Polska a srovnání s Irskem*

V této kapitole budu porovnávat klíčové faktory irského úspěchu s podmínkami a aktivitami v Polsku.

9.3.1 **Rozvoj lidských zdrojů**

Podle doporučení Rady EU^{lxxxvi} by zlepšení lidského kapitálu mělo být jednou z největších priorit Polska. **Studijní programy neodpovídají potřebám pracovního trhu**, proto by mělo dojít k modernizaci systémů vzdělávací a odborné přípravy. Zároveň je **nutné zvýšit účast dospělých na programech celoživotního vzdělávání**.

Polsko provedlo první reformu školství v roce 1999. Změna systému spočívala v zavedení 9 leté povinné školní docházky (namísto 8 let) zahrnující 6 ročníků základní školy a 3 ročníky nižší střední školy. Tzv. vyšší střední školy zahrnují: 2-3 ročníky učebních oborů (s možností návazných studijních programů k dokončení středoškolského vzdělání), 3 ročníky středních všeobecných škol, 3 ročníky specializovaných středních škol a 4 ročníky technických středních škol. Školy na všech stupních mohou být státní i soukromé.^{lxxxvii}

Ve školním roce 2005/2006 bylo v Polsku 427 vyšších středních škol (o 326 více než ve školním roce 1990/1991), během tohoto období vzrostl počet univerzit na 18 (z původních 11 ve školním roce 1990/1991). Co se týče studentů vysokých škol, jejich počet čtyřnásobně vzrostl (1990/1991 – 141,1 tis. studentů, 2005/2006 – 563,1 tis. studentů). Počet studentů vyšších středních škol vzrostl pětinašobně (1990/1991 – 262,7 tis., 2005/2006 – 1390,7 tis. studentů).^{lxxxviii} V porovnání s Irskem je počet Poláků studujících vyšší střední či vysokou školu zhruba 4x vyšší. **Vzhledem k počtu obyvatel by však počet studujících Poláků musel být v porovnání s Iry zhruba 9x vyšší, aby Polsko v počtu studentů dosáhlo úrovně Irska.**

^{lxxxvi} Rada Evropské unie. *Doporučení Rady k aktualizaci hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství pro rok 2007 a k provádění politik zaměstnanosti členských států*. [45]

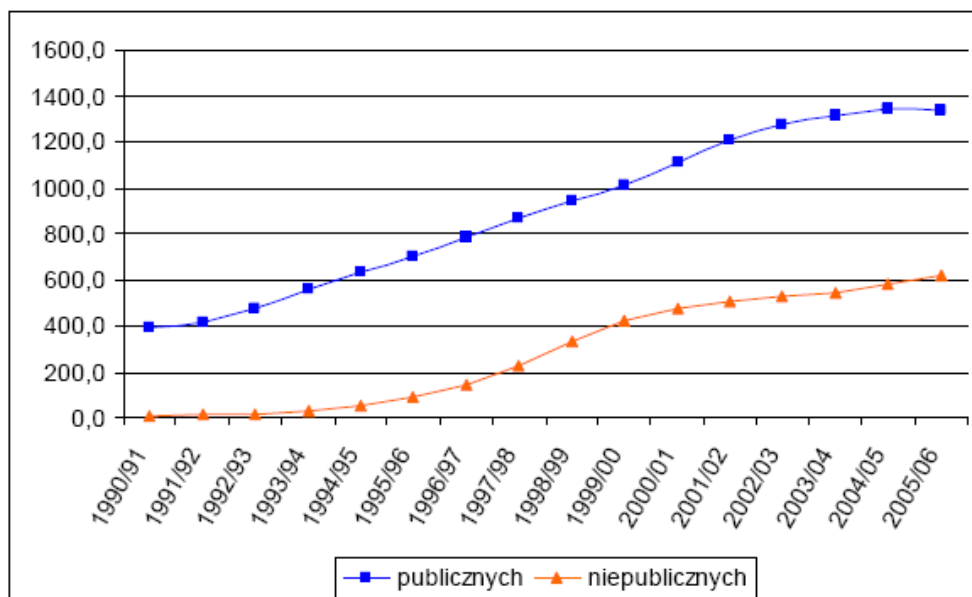
^{lxxxvii} Central Statistical Office Poland. *Szkoly wyzsze i ich finanse w 2005 r.* [13]

^{lxxxviii} Central Statistical Office Poland. *Szkoly wyzsze i ich finanse w 2005 r.* [13]

V Polsku je z celkového počtu obyvatel starších 13 let zhruba 14 % vysokoškoláků a 34 % osob s vyšším středním nebo středním vzděláním.^{lxxxix} V Irsku je z celkového počtu obyvatel starších 15 let zhruba 24 % vysokoškoláků a 22 % osob s vyšším středním vzděláním.^{xc}

Vzdělávací systém v Polsku byl decentralizován (školy jsou zřizovány a řízeny regionální a místní úrovní správy) a rostou počty studentů soukromých škol.

Graf č. 2 - Vyšší střední a vysoké školy – vývoj počtu studentů veřejných a soukromých škol (1990 – 2006)

Zdroj: Central Statistical Office Poland^{xcii}.

Od roku 1990 došlo ke snížení počtu studentů denního studia (z 77,2 % na 48,6 % ve školním roce 2005/2006), v současné době tedy více jak polovina studentů využívá externí formy studia. **Studenti soukromých škol a studenti externích forem studia na veřejných školách platí školné.** Jak konstatuje analýza OECD^{xciii}, tento systém je výhodnější pro bohatší studenty a další reforma školství by měla zavést alespoň částečné školné na veřejných

^{lxxxix} Central Statistical Office Poland. *Szkoly wyzsze i ich finanse w 2005 r.* [13]

^{xc} Central Statistical Office Ireland. *Statistical Yearbook of Ireland 2006* [17]

^{xcii} Central Statistical Office Poland. *Szkoly wyzsze i ich finanse w 2005 r.* [13]

^{xciii} OECD. *Economic Survey of Poland 2006: Education and training: boosting and adapting human capital.* [36]

školách, vyšší možnosti poskytování sociálních příspěvků a studentských půjček, a tak umožnit větší přístup ke studiu (zejména vysokoškolskému) chudším studentům.

Analýza dále poukazuje na nutnost kontroly kvality soukromých škol, jejichž počet v poslední době významně vzrostl. Za slabé místo v oblasti rozvoje lidských zdrojů je zároveň považován **nízký podíl polských firem na vzdělávání svých zaměstnanců**. Částečný podíl na tomto stavu může mít vysoká míra nezaměstnanosti, neboť firmy mohou předpokládat, že v případě potřeby snadno najdou zaměstnance s potřebnými znalostmi a dovednostmi. Mnohé firmy si zároveň neuvědomují, že investice do rozvoje vlastních zaměstnanců jim mohou být přínosem. A pokud už firmy do rozvoje svých zaměstnanců investují, jedná se obvykle o mladé a vysoce vzdělané pracovníky. Tento stav by se však měl postupně zlepšovat, neboť **novým legislativním opatřením byly zavedeny daňové úlevy těm firmám, které zřídí fondy na rozvoj svých zaměstnanců**.

Co se týče strategie rozvoje vzdělávacího systému a celoživotního vzdělávání, nachází se Polsko ve fázi příprav. Nová strategie bude zahrnovat zejména zvýšení kvality vzdělání a odborné přípravy a jejich efektivity, přizpůsobení vzdělávacích programů požadavkům trhu práce, zajištění lepších informací o možnostech celoživotního vzdělávání a jeho podporu, podporu distančního studia. Podle časového harmonogramu mají být během období 2006 – 2007 zlepšeny podmínky pro umožnění praxe studentů v podnicích a vytvořena centra celoživotního vzdělávání. V letech 2006 – 2008 mají být aktualizovány systémy odborné přípravy a přizpůsobeny potřebám pracovního trhu a zároveň zavedena některá opatření stanovená Strategii na rozvoj celoživotního učení s využitím prostředků z Evropského sociálního fondu. V letech 2007 – 2008 má být Strategie celoživotního vzdělávání plně realizována.^{xciii}

V oblasti rozvoje lidských zdrojů by se mělo Polsko, po vzoru Irska, snažit získat maximálně možný objem finančních prostředků z fondů EU a zejména velmi

^{xciii} Poland. *Implementation Document of the National Reform Programme 2005-2008 to implement the Lisbon Strategy (Adopted by the Council of Ministers on 17 October 2006, Annex to the National Reform Programme 2005-2008*. [39]

systematicky plánovat jejich využití. V tomto směru zatím Polsko moc úspěšné není – z celkového objemu finančních prostředků stanovených operačním programem Rozvoj lidských zdrojů bylo vyčerpáno pouhých 35 %. Bližší údaje o realizaci programů spolufinancovaných ze strukturálních fondů EU budou uvedeny v samostatné kapitole.

9.3.2 Plánování pracovních sil

Plánování pracovních sil v Polsku nedosahuje úrovně, jaká byla popsána v kapitole o Irsku. Rozdíl je zejména v přístupu k tomuto problému.

Irsko zpracovávalo sektorové studie zahrnující analýzu vnitřních i vnějších faktorů, jejichž cílem bylo určení potřeb lidských zdrojů v určitém odvětví tak, aby bylo v tomto odvětví dosaženo optimálního výkonu. Pomocí předpovědí celkového vývoje ekonomiky byl předpovídán vývoj zaměstnanosti v každém oboru a veškeré programy a jejich cíle byly podrobovány pravidelnému hodnocení. Efektivně využití prostředky z fondů EU byly výsledkem kvalitních programů na rozvoj lidských zdrojů a analýz potřeb trhu práce.^{xciiv}

V Polsku jsou zpracovávány spíše analýzy současného stavu a (optimistické) předpovědi budoucího vývoje. Strategie rozvoje, které by měly k těmto cílovým stavům vést, jsou však formulovány velmi obecně a zatím v delším časovém horizontu. Informace o stavu plnění programů a dosahování stanovených cílů nejsou veřejnosti k dispozici.

V případě Polska tedy není možné o systematickém plánování pracovní síly zatím hovořit.

9.3.3 Využití strukturálních fondů EU

V období 2004 – 2006 mělo Polsko značné problémy s čerpáním finančních prostředků z fondů EU. Ke zlepšení situace došlo až v říjnu 2005 vznikem Ministerstva pro regionální rozvoj (které zastřešuje všechny celostátní programy) a zjednodušením legislativy a administrativních procedur během roku 2006. Podle vyjádření ministryně pro regionální

^{xciiv} MCGRATH, J. *Plánování pracovní síly – irská zkušenost*. [33]

rozvoj došlo po roce existence ministerstva ke zvýšení procenta čerpání finančních prostředků z počátečních 3 % na 23 %.^{xcv}

Tabulka č. 20 – Objem finančních prostředků (zł.) čerpaných ze strukturálních fondů za období 2004-2006 na jednotlivé operační programy

Operační program	Objem finančních prostředků čerpaných od začátku období 2004-2006	Objem finančních prostředků čerpaných během ledna 2007	Objem čerpaných finančních prostředků jako % z celkových závazků na období 2004-2006
Růst konkurenceschopnosti podniků	1 300 284 188	124 547 344	27,1
Integrovaný operační program regionálního rozvoje	4 630 077 304	241 129 888	40,7
Doprava	834 289 828	132 507 083	18,7
Rozvoj lidských zdrojů	1 972 726 066	76 475 804	35,0
Restrukturalizace a modernizace sektoru potravinářské výroby a rozvoj venkovských oblastí	1 989 733 255	85 120 480	43,6
Rybolov a zpracování? ryb	291 631 700	4 810 357	37,7
Technická pomoc	36 275 572	2 432 644	33,5
EQUAL	103 105 446	0	20,1
INTERREG	109 956 407	12 503 132	16,2
Celkem	11 268 079 766	679 526 733	34,3

Zdroj: Ministerstvo rozvoju regionalnego^{xcvi}

Jak uvádí tabulka, Polsku se ke konci ledna 2007 podařilo vyčerpat pouze 34,3 % prostředků z celkového objemu závazků stanovených na období 2004 - 2006. Zbývající projekty musí být realizovány do konce roku 2008 (financování bude probíhat ještě 2 roky po skončení tohoto programovacího období).

Polsko tedy v čerpání prostředků ze strukturálních fondů příliš úspěšné nebylo, na rozdíl od Irska, které si v tomto směru celá léta vedlo velmi dobře. Mezi novými členskými zeměmi však není Polsko rozhodně výjimkou, neboť nově přistupující země nebyly, zejména v legislativní oblasti, dobře připraveny.

^{xcv} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

^{xcvi} Polska. Ministerstvo rozvoju regionalnego. *Informacja o stanie realizacji programów operacyjnych współfinansowanych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej za okres od 1. do 31. stycznia 2007 r.* [43]

Aby se situace neopakovala i v období 2007 - 2013, hodlá Polsko (oproti vládou dříve schválenému Národním rozvojovému plánu) omezit počet programů a částečně změnit priority, na které budou finanční prostředky vynaloženy. Od snížení počtu programů si Polsko slibuje dosažení vyšší efektivity – klesne počet úřadů, které se zabývají řízením programů, jejich certifikací a zprostředkováním a tím se vše stane mnohem průhlednější. Vzhledem k tomu, že každý program je třeba jednotlivě projednat s Evropskou komisí, slibuje si Polsko od snížení jejich počtu také méně zdoluhavých negociací. Snížení byrokracie by tak mělo zjednodušit převod peněz firmám a institucím.^{xcvii}

9.3.4 Daňová opatření^{xcviii}

Jednou z výhrad Evropské komise vůči Polsku byla v minulosti neefektivita a neprůhlednost daňového systému a vysoké daňové zatížení práce. Podle mnohých polských analytiků vedl daňový systém Polska ke korupci a zvýhodňování nejbohatších. Velvyslanectví Polska v České republice uvádí, že *"i když je daňová zákonodárství v Polsku poměrně jasné a srozumitelné, jeho uplatnění v praxi může být složité. Zákon hlavně ponechává určitý otevřený prostor k výkladu a může se stát, že úředníci v rámci jednoho daňového obvodu dojdou ke dvěma různým závěrům, pokud jde o daňový význam určité skupiny okolností. Některé oblasti daňového zákonodárství navíc používají pojmy, které buď nemají právní definici nebo mají jiný význam než se používá v jiných právních předpisech."*^{xcix}.

Příkladem složitosti a nepřehlednosti systému byla zejména **daň z příjmu fyzických osob**, u které zákon stanovil více než sto typů příjmů osvobozených od daně a dále různé typy položek odpočitatelných od základu daně i z daně samotné. Rolníci dani nepodléhají. Živnostníci si mohli zvolit mezi paušální daňovou sazbou 19 % nebo systémem daňových úlev pro fyzické osoby. Manželé mohli být zdaněni společně nebo samostatně, podobný režim mohl být využit i v případě rodičů a dětí. Položky odpočitatelné od základu daně mohly

^{xcvii} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

^{xcviii} Velvyslanectví Polska v ČR. *Daňový systém*. [49]

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

^{xcix} Velvyslanectví Polska v ČR. *Daňový systém*. [49]

nabývat různých podob – od úrokových plateb na financování bytové výstavby, příspěvků na zdravotní a sociální pojištění, vzdělání a pracovní pomůcky po výdaje za internet a určité typy dáreků. Novelou zákona o dani z příjmu došlo od roku 2007 ke zjednodušení systému (zejména redukci odpočitatelných položek).

Na sociálním pojištění odvádí zaměstnanec až 18,71 % své hrubé mzdy. Zaměstnavatel odvádí 2,45 % z objemu hrubých mezd do pracovního fondu a 0,08 % z objemu hrubých mezd do zaměstnaneckého záručního mzdového fondu.

Daň z příjmu právnických osob byla od roku 1999 postupně snižována, jak uvádí následující tabulka.

Tabulka č. 21 – Postupné snižování daně z příjmu právnických osob – vývoj v letech 1999-2004

rok	1999	2000	2001	2003	2004
sazba v %	34	30	28	27	19

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Teritoriální informace - Polsko

Je možné konstatovat, že v této oblasti je Polsko úspěšné. Podle závěrů ze zasedání Evropské rady v březnu 2007^c patří postupné zjednodušování daňového systému a vytvoření strategie na zlepšení právní úpravy k nejslibnějším reformám, které Polsko provádí.

9.3.5 Jazyková vybavenost

U Irska jsem anglicky mluvící pracovní sílu uváděla jako jeden z faktorů, které pozitivně ovlivnily příliv zahraničních investic. Znalost cizích jazyků je v Polsku, s výjimkou mladé vzdělané generace, na poměrně nízké úrovni, proto není možné tento faktor považovat za významný.

^c Rada Evropské unie. *Doporučení Rady k aktualizaci hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství pro rok 2007 a k provádění politik zaměstnanosti členských států.* [45]

9.3.6 Pracovní migrace

V případě Irska jsem emigraci obyvatel a následný návrat emigrantů uváděla jako jeden z faktorů, které k vývoji této země pozitivně přispěly (ať už se jedná o snížení nezaměstnanosti a státních sociálních výdajů v důsledku emigrace nezaměstnaných a jejich rodin nebo spíše o pozdější návrat vzdělané pracovní síly v produktivním věku a zahraniční zkušenosti). V případě Irska se zároveň jednalo o skutečné dlouhodobé přesídlení do zahraničí.

V případě Polska záměrně neuvádím termín "emigrace obyvatel", neboť v současném pojetí a uspořádání Evropské unie je vhodnější použití termínu "migrace". Migraci je možné rozdělit na krátkodobou (pobyt v zahraničí trvá méně než 1 rok) a dlouhodobou (delší než 1 rok).

Pracovní migrace Poláků do ostatních členských zemí je od vstupu do EU častým tématem mnoha polských médií. Tyto zprávy navozují dojem, že zemi nastalo opouštějí vysoké počty obyvatel. Faktem je, že v Polsku neexistuje žádný centrální registr, který by tyto údaje evidoval a údaje z registrů ostatních členských států neodpovídají realitě (např. ve Velké Británii je zaznamenáván pouze příjezd cizince, návraty do země původu evidovány nejsou). Skutečný počet migrantů není možné určit zároveň proto, že značný počet osob pracuje v zahraničí nelegálně nebo se jedná pouze o sezónní práci. Různé oficiální i neoficiální odhady stanovují počet Poláků pracujících v zemích EU zhruba v rozmezí 1 – 2 milionů osob.^{ci}

Migrace Poláků je často dávána do souvislosti s poklesem míry nezaměstnanosti po vstupu Polska do EU. Jak bylo již uvedeno výše, toho vysvětlení je možné akceptovat zejména u kategorie mladých lidí (15-24 let), kde značné snížení míry nezaměstnanosti nebylo doprovázeno odpovídajícím zvýšením míry zaměstnanosti (míra nezaměstnanosti poklesla o 10,3 %, míra zaměstnanosti vzrostla o 2,8 %).

^{ci} Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

Současným problémem Polska je zejména odchod vysoce kvalifikovaných osob (např. lékařů) do zahraničí. Při srovnání s Irskem je možné říci, že Polsko se nachází ve fázi odlivu mozků, což může pro zemi znamenat riziko budoucího nedostatku kvalifikované pracovní síly. I v Polsku se však může opakovat model tzv. zpětné migrace, kdy se do země bude po určité době (a za předpokladu příznivého ekonomického vývoje) vracet vzdělaná pracovní síla se zahraniční zkušeností z nejlépejších zemí. Zejména v oborech jako je medicína je pro stát výhodnější, pokud začínající lékař, který nemůže najít uplatnění doma, pokračuje ve své profesi v zahraničí, než když rezignuje na svůj obor například odchodem do farmaceutické firmy.

9.3.7 Přímé zahraniční investice^{cii}

Jak bylo již uvedeno, přímé zahraniční investice a s nimi související transfer technologií a nové kvalifikační dovednosti pracovníků mohou chudším zemím významně napomoci v jejich rozvoji a přiblížení k zemím bohatým (i přes to, že nemusí mít výrazný vliv na nezaměstnanost).

Polsko splňuje jeden ze základních předpokladů pro příliv zahraničních investic – dostupnost levné pracovní síly. Náklady na hodinu práce v Polsku dosahovaly v roce 2005 zhruba 4,3 eur (pro srovnání – v ČR náklady na hodinu práce v tomto roce dosahovaly zhruba 4,9 eur, v Maďarsku 5,7 eur a v zemích západní Evropy hodnoty několikanásobně vyšší).^{ciii}

Polsko může v současné době nabídnout příznivější podnikatelské prostředí, než tomu bylo v minulosti. V posledních letech byly zjednodušeny procedury zakládání některých forem společností (zejména s.r.o.), pronájem nemovitostí nebo nabývání vlastnických práv k nemovitostem. Investiční rizika související s politickou situací a transformací ekonomiky jsou na srovnatelné úrovni jako v ostatních zemích střední Evropy. Za velmi problematickou je považována úroveň infrastruktury a byrokracie. Úroveň legislativy (často kritizovaná

^{cii} Velvyslanectví Polska v ČR. *Zahraniční investice*. [50]

Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. [35]

^{ciii} Velvyslanectví Polska v ČR. *Zaměstnanost a trh práce*. [51]

nesrozumitelnost a nepřehlednost zákonů) by se měla od roku 2007 postupně zvyšovat díky nové strategii Polska v této oblasti.

Polské aktivity zaměřené na přilákání zahraničních investic je možné v tuto chvíli rozdělit na 2 etapy. Do konce roku 2000 byly značně podporovány investice v 17 speciálních ekonomických zónách, které byly zřízeny na období 20 let. Stupeň investičních pobídek byl v zónách rozlišen podle hospodářského rozvoje a míry nezaměstnanosti v regionu. Pokud se výše investice pohybovala v rozmezí 350 tis. – 2 mil. ECU nebo bylo zaměstnáno 40 – 100 osob (odlišeno podle jednotlivých zón), bylo investorům poskytováno:

- po dobu 10 let úplné osvobození od daně ze zisku;
- během dalších 10 letech osvobození od daně ze zisku ve výši 50 %;
- osvobození od daně z nemovitostí po celou dobu trvání zóny (tzn. 20 let).

Poslední speciální ekonomická zóna byla zřízena v roce 1997. V roce 1999 požádalo Polsko EU o uplatnění výjimky ze zásad EU v této oblasti a snažilo se vyjednat přechodné období pro existenci těchto zón až do roku 2017. Podle stanoviska EU však byly zóny zřízeny a provozovány v rozporu s pravidly o státní pomoci zakotvenými v Evropské dohodě mezi EU a Polskem, systém úlev zatěžuje státní rozpočet a umožňuje nerovnou konkurenci v porovnání s ostatními regiony. Polská vláda v těchto zónách zároveň umožňuje i kumulaci preferencí – pomoc operativní, podporu vývozu a daňové úlevy a zároveň překračuje horní hranici této pomoci. EU tak žádost o výjimku zamítla s požadavkem na pokud možno okamžitou likvidaci těchto zón. Novelou zákona o speciálních ekonomických zónách, která vstoupila v platnost 1.1.2001, bylo podpora investic v této míře ukončena. Byly však zachovány úlevy přiznané na realizované investice v minulosti a umožněno zrušení nebo změny v poskytování úlev na základě dohody s investorem nebo v případě neplnění podmínek ze strany investora. V případě zrušení, příp. změně úlev byl investor nucen státu veškeré náklady, příp. jejich poměrnou část uhradit.

Od roku 2001 probíhá poskytování státních úlev investorům v souladu se zákonem o podmínkách a kontrole poskytování veřejné pomoci podnikatelům, který je v souladu

s principy EU v oblasti udělování státní pomoci. Zákon se vztahuje na všechny formy státní pomoci – investiční pobídky, restrukturalizační programy, programy regionálního rozvoje, odstraňování následků přírodních katastrof atd.

Dalšími formami státní pomoci jsou:

- celní úlevy na základní prostředky ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví, obchodu a službách;
- granty na vytváření nových pracovních míst (okresní úřady práce mohou refundovat náklady na zaškolení nových zaměstnanců až do výše 50 %, jsou poskytovány půjčky na vytváření nových pracovních míst až do výše 50 % nákladů, refundace celých nákladů na zaměstnání absolventů nebo nezaměstnaných déle než 1 rok);
- osvobození od místních daní a poplatků (zejména daň z nemovitosti a daň z dopravních prostředků jako jsou nákladní auta a autobusy).

Od roku 2002 v Polsku platí zákon o finanční podpoře investic, který vznikl zejména s ohledem na složitost systému původního. Zákonem je nově stanovena možnost udělení přímých finančních grantů jak investorům, tak obcím budujícím infrastrukturu pro investory.

Investor obdrží finanční podporu za předpokladu splnění jedné z následujících podmínek:

- výše investice přesáhne 10 mil. EUR;
- výše investice na modernizaci nebo rozšíření stávající výrobní kapacity překročí 500 000 EUR a bude díky ní zachováno nejméně 100 (v některých oblastech Polska 50) pracovních míst minimálně po dobu 5 let;
- na základě investice vznikne 20 nových pracovních míst minimálně na dobu 5 let;
- investice přinese technologickou inovaci nebo proekologický efekt.

Celková výše přímé finanční pomoci nemůže překročit 50 % celkové státní pomoci, která je pro region povolena. Podle typu regionu je zároveň stanoven podíl pomoci z celkové hodnoty investice (50, 40 a 30 %). Maximální limit pomoci na vytvoření pracovního místa je

3 500 EUR, na zaškolení 1 150 EUR. O udělení přímé finanční pomoci rozhoduje ministr hospodářství.

Na konci roku 2005 působilo v Polsku 16 837 zahraničních firem^{civ}, které zaměstnávaly celkem 1 186 148 osob (do tohoto počtu jsou zahrnuty pouze společnosti zaměstnávající více než 10 osob). Podíl zaměstnanců zahraničních firem na celkové polské zaměstnanosti tedy dosahuje zhruba 8,24 %.

9.3.7.1 *Polská informační agentura pro zahraniční investice*

Cílem agentury je zajištění co největšího objemu nových přímých zahraničních investic, vytváření pozitivního obrazu země v zahraničí a reklamy polského zboží. Agentura byla zřízena v roce 2003 sloučením Agentury pro zahraniční investice (existovala od roku 1992) a Polské informační agentury.

Výsledky činnosti Agentury pro zahraniční investice a následně Polské informační agentury pro zahraniční investice nejsou považovány za příliš uspokojivé. Přímé zahraniční investice přilákané agenturou tvoří méně než 10 % celkového objemu (jedná se spíše o menší investice, ty větší nyní spadají do kompetence náměstka ministra hospodářství).

^{civ} Během roku 2005 bylo zřízeno 1 595 zahraničních firem

10 Souhrn

První část diplomové práce byla zaměřena na politiku zaměstnanosti na unijní úrovni. Míra nezaměstnanosti v členských zemích ES/EU postupně rostla – od necelých 3 % v roce 1974 na 10,8 % v roce 1985. V tomto období se členské státy snažily řešit rostoucí nezaměstnanost přizpůsobováním struktury průmyslu novým příležitostem na trhu, a tak pomocí prostředků Evropského fondu regionálního rozvoje dochází k restrukturalizaci dříve prosperujících průmyslových oblastí. Na konci 80. let došlo v zemích ES k přechodnému poklesu míry nezaměstnanosti, v první polovině 90. let však opět přesáhla 10 %. Problémem přetrvávajícím již od 80. let je vysoká míra nezaměstnanosti mladých lidí a žen, dlouhodobá nezaměstnanost a regionální rozdíly v nezaměstnanosti.

Od 90. let je problém nezaměstnanosti řešen na centrální úrovni EU – jsou zpracovávány strategie zaměřené na boj s nezaměstnaností (mezi zásadní dokumenty patří Bílá kniha "Růst, konkurenceschopnost a zaměstnanost" z roku 1993, Integrovaná strategie zaměstnanosti z roku 1994, Pakt důvěry pro zaměstnanost z roku 1996, Amsterodamská smlouva z roku 1999 a tzv. lisabonská strategie z roku 2000). Jednotlivé strategie vymezují opatření v oblasti makroekonomické, mikroekonomické a politice zaměstnanosti, která mohou ke snížení nezaměstnanosti v členských zemích Evropské unie přispět. Tuto teoretickou podporu doplňují nástroje regionální politiky EU, které financováním nebo spolufinancováním víceletých národních programů přispívají k rozvoji méně rozvinutých regionů. Konkrétně na podporu zaměstnanosti a boj s nezaměstnaností je určen Evropský sociální fond.

Evropská unie na své centrální úrovni tak poskytuje dobré předpoklady k realizaci politiky zaměstnanosti na úrovni národní. Problém je však na straně členských států – chybí politická vůle k realizaci potřebných opatření a reforem (nebo není vláda dostatečně silná na to, aby reformy prosadila).

Příkladem z posledních let je neúspěch při realizaci lisabonské strategie z roku 2000. Podařilo se sice snížit míru nezaměstnanosti (v období let 2000 – 2006 se ve státech EU-15 pohybovala mezi 7 – 8 %, ve státech EU-25 dosáhla v roce 2006 7,9 %), míra zaměstnanosti

se však pohybuje okolo 64 % (stanoveným cílem je její přiblížení k 70 % v roce 2010) a reformy pracovních trhů a vzdělávacích systémů jsou ve většině členských států po 7 letech trvání strategie v počátcích.

Rozdílným přístupem k realizaci opatření v oblasti politiky zaměstnanosti je možné v současné době charakterizovat státy, které jsem si vybrala k analýze a srovnání – Irsko a Polsko. Tyto dva státy však spojuje vysoká míra nezaměstnanosti a některé další charakteristiky, díky kterým je možné současné Polsko porovnat se situací v Irsku 80. let.

V současné době je Irsko státem známým svým aktivním přístupem v oblasti politiky zaměstnanosti a efektivním využitím členství v EU ke svému ekonomickému rozvoji. Právě vývoj této země svědčí o tom, že pouhé členství v EU k přeměně zaostalé země v jednu z nejbohatších nestačí. V roce 1986, tzn. po 13 letech členství v EU, bylo Irsko charakteristické zejména vysokou mírou nezaměstnanosti, vysokými schodky státního rozpočtu, rostoucí inflací a nestabilní politickou i sociální situací. V roce 1988 dosáhlo Irsko historicky nejvyšší míry nezaměstnanosti - 16,3 %, a HDP na obyvatele dosahoval 71,2 % průměru EU. Ekonomických úspěchů dosáhlo Irsko až v 90. letech, tzn. po 20 letech členství v EU. V roce 1998 dosáhlo HDP na obyvatele 106,2 % průměru EU a míru nezaměstnanosti se Irsku podařilo radikálně snížit - z 15,7 % v roce 1993 na necelých 6 % v roce 1999, od roku 2000 se pohybuje mezi 4,2 – 4,7 %.

Příčiny irského hospodářského úspěchu byly již analyzovány mnohokrát. V rámci této diplomové práce jsem se více zaměřila na faktory, které mají užší souvislost s vývojem nezaměstnanosti. Politiku zaměstnanosti však není možné úplně vyčlenit a analyzovat samostatně a není možné stanovit jeden způsob řešení, který konkrétně ke snížení nezaměstnanosti v Irsku vedl. Existuje určitý okruh opatření (v oblasti makroekonomické, oblasti zvyšování konkurenceschopnosti průmyslu a pracovního trhu) a zároveň mnoha dalších okolností, které mohou růst zaměstnanosti a snížení nezaměstnanosti podpořit.

Podmínky pro irský růst v 90. letech byly vytvořeny díky irské vládní politice již v druhé polovině 80. let. Tehdejší vládní strana Fianna Fail zahájila v roce 1987 reformní kroky spočívající ve snižování vládních výdajů, postupném snižování daňové zátěže a regulaci růstu

mezd. Snížení daní firem vyvolalo masivní příliv zahraničních investic, rozvoj exportně orientovaných odvětví a sektoru služeb. Růst ekonomiky a následný růst příjmů z daní firem, pokles nezaměstnanosti a následné snížení sociálních transferů i snížení sociálních dávek dané vládní reformou, umožnily následně snížit daňovou zátěž i fyzickým osobám.

Daňová opatření a příliv zahraničních investic jsem zahrнула mezi klíčové faktory, které vývoj nezaměstnanosti v Irsku pozitivně ovlivnily. V 70. letech se Irsko snažilo přilákat zahraniční společnosti s činností náročnou na pracovní sílu s cílem vytvořit co nejvíce nových pracovních příležitostí. Od 80. let se Irsko orientuje na zahraniční investice do růstových oborů i za cenu nižšího počtu nových pracovních míst. V současné době tedy nemají zahraniční společnosti na irské zaměstnanosti příliš velký podíl, přinesly však zemi výhody související s transferem technologií a rozvojem dalších odvětví, zejména sektoru služeb, a tím i pozitivní vliv na zaměstnanost.

Kromě mnoha různých výhod, které mohlo Irsko zahraničním investorům nabídnout, je nutné zmínit i výhodu v podobě vzdělaného a anglicky mluvícího obyvatelstva (významný je podíl investic z USA). Prosperující Irsko zároveň přilákalo zpět irské emigranty - do země se tak od 90. let vrací vzdělaná pracovní síla v produktivním věku a zahraniční zkušeností. Vzdělané anglicky mluvící obyvatelstvo a návrat emigrantů je proto možné rovněž považovat za faktory příznivě ovlivňující vývoj zaměstnanosti.

Zásadními klíčovými faktory úspěchu je nepochybně plánování pracovních sil a rozvoje lidských zdrojů a zároveň využití finančních prostředků ze strukturálních fondů EU. Tyto tři faktory spolu velmi úzce souvisí. Plánování pracovních sil (plánování budoucích potřeb lidských zdrojů tak, aby bylo v určitém odvětví dosaženo optimálního výkonu) a rozvoj lidských zdrojů (investice do školství a zajištění souladu studijních programů s požadavky pracovního trhu) znamenaly v pojetí Irska velmi systematické a dlouhodobé plánování a realizaci mnoha programů. Aktivita v této oblasti se však podařilo realizovat zejména díky finanční pomoci ze strukturálních fondů EU. Co se týče strukturálních fondů – podařilo se Irsku v jednotlivých rozpočtových obdobích čerpat značný objem finančních prostředků. Za významný přínos je však nutné považovat zejména jejich efektivní využití.

Při srovnání situace Irska před rokem 1987 se současným Polskem je možné najít některé shodné charakteristiky – kromě vysoké míry nezaměstnanosti je to i stav veřejných financí. Vysoké deficity polského státního rozpočtu a rostoucí vládní výdaje jsou v současné době kritizovány i Evropskou komisí. Polsko se nyní nachází ve fázi před provedením vnitrostátních reforem. V oblasti mikroekonomické již určitých pokroků dosaženo bylo, v oblasti makroekonomické a politice zaměstnanosti zatím plánovaná opatření realizována nebyla.

Při srovnání klíčových faktorů irského úspěchu je možné podobnost zatím najít pouze u daňových opatření. Polsko výrazně zjednodušilo svůj daňový systém a postupně snížilo daň z příjmu právnických osob. V dalších oblastech Polsko příliš úspěšné nebylo, nebo se nachází ve fázi příprav. Realizace Strategie celoživotního vzdělávání by měla proběhnout do roku 2008 a plánování pracovních sil je pojato spíše ve smyslu optimistických předpovědí budoucího vývoje. Objem přímých zahraničních investic postupně roste, za problematickou je však považována činnost vládní agentury zřízené na jejich podporu. Problémem současného Polska je zároveň odchod vysoce kvalifikovaných osob do zahraničí, který může znamenat riziko budoucího nedostatku kvalifikované pracovní síly. I v Polsku se však může opakovat model tzv. zpětné migrace, kdy se do země bude po určité době (za předpokladu příznivého ekonomického vývoje) vracet vzdělaná pracovní síla v produktivním věku a se zahraniční zkušeností z nejvyspělejších zemí. Zejména v oborech jako je medicína je pro zemi větším přínosem, pokud začínající lékař, který nemůže najít zaměstnání, pokračuje ve své profesi v zahraničí (s šancí jeho pozdějšího návratu), než když rezignuje na svůj obor například odchodem do farmaceutické firmy.

V oblasti čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů EU zatím Polsko příliš úspěšné nebylo, proces byl ztížen zejména špatnými legislativními podmínkami a administrativními problémy. K 31. lednu 2007 využilo Polsko pouze 34,3 % z celkového objemu přiznané finanční pomoci na období 2004 – 2006. Z tohoto neúspěchu se však Polsko poučilo a kromě zřízení Ministerstva pro regionální rozvoj, které nyní zastřešuje všechny

celostátní programy, došlo i ke změně priorit a snížení počtu programů na rozpočtové období 2007 – 2013, což by mělo celý proces zefektivnit.

Z údajů polského statistického úřadu vyplývá, že míra nezaměstnanosti v Polsku klesla během 2 let o 4,1 % (v prosinci 2004 dosahovala 19 %, v prosinci 2006 pouze 14,9 %). Polská vláda tento pokles přisuzuje své politice zaměstnanosti a argumentuje zvýšením míry zaměstnanosti (růst o 2,4 %). Míra zaměstnanosti však dosáhla pouhých 47,5 %, což je o 6,5 % méně než cíl stanovený pro rok 2006 v Národním programu reform. Při bližším zkoumání struktury nezaměstnanosti i zaměstnanosti a vývoje u jednotlivých kategorií osob je nutné konstatovat, že na snížení míry nezaměstnanosti mají vliv i jiné faktory. V kategorii mladých lidí (15–24 let) pokles míry nezaměstnanosti (na 27,8 %, tzn. o 10,3 %) neodpovídá růstu míry zaměstnanosti (na 22,2 %, tzn. o 2,8 %), což je možné vysvětlit například pracovní migrací v rámci EU. Přesný počet Poláků pracujících v zahraničí není určen, podle různých oficiálních i neoficiálních odhadů se však pohybuje zhruba v rozmezí 1 – 2 milionů osob. V kategorii osob starších 55 let počet nezaměstnaných postupně narůstá. Nezaměstnaností jsou zároveň výrazně postiženy ženy a osoby s nižším než středoškolským vzděláním. Velké rozdíly jsou i na středoškolské úrovni – nezaměstnaných absolventů středních odborných škol je zhruba 2,6 krát více než absolventů středních všeobecných škol. Problémem Polska je zároveň dlouhodobá nezaměstnanost, velké regionální rozdíly v nezaměstnanosti, skrytá (neregistrovaná) nezaměstnanost a odliv pracovních sil do šedé ekonomiky.

Polská politika zaměstnanosti by se měla orientovat především na podporu rovného přístupu mužů a žen na trh práce, podporu absolventů škol při vstupu na trh práce a umožnění přístupu ke vzdělání různým sociálním skupinám v různých fázích života.

11 Závěr

Od 90. let jsou na centrální úrovni EU zpracovávány strategie zaměřené na boj s nezaměstnaností. Neexistuje však jeden konkrétní způsob řešení, který by ke snížení nezaměstnanosti vedl. Strategie vymezují určitý okruh opatření (v oblasti makroekonomické, mikroekonomické a pracovního trhu), které mohou růstu zaměstnanosti a snížení nezaměstnanosti v členských státech napomoci. Tuto teoretickou podporu doplňují nástroje regionální politiky EU - zejména Evropský sociální fond, který je na boj s nezaměstnaností přímo určen a podílí se na financování konkrétních víceletých programů v této oblasti. Je tedy možné říci, že Evropská unie na své centrální úrovni poskytuje dobré předpoklady k realizaci politiky zaměstnanosti na úrovni národní. Problém je však na straně členských států a neochotě jejich vlád prosadit potřebná (a často politicky nepopulární) opatření a reformy. Příkladem tohoto přístupu členských států je neúspěch při realizaci lisabonské strategie z roku 2000, kdy po sedmi letech od jejího schválení ve většině zemí neproběhly potřebné reformy pracovních trhů a vzdělávacích systémů.

Rozdílným přístupem k realizaci opatření v oblasti politiky zaměstnanosti je možné v současné době charakterizovat státy, které jsem si vybrala k analýze a srovnání – Irsko a Polsko. Na vývoji Irska je možné dokázat, že pouhé členství v ES/EU k přeměně zaostalé země v jednu z nejbohatších nestačí. V roce 1986, tzn. po 13 letech členství v ES bylo Irsko charakteristické zejména vysokou mírou nezaměstnanosti, vysokými schodky státního rozpočtu, rostoucí inflací a nestabilní politickou i sociální situací. Obrat k lepšímu znamenal pro zemi rok 1987, resp. reformní kroky tehdejší irské vlády, které spočívaly ve snižování vládních výdajů, postupném snižování daňové zátěže a regulaci růstu mezd. Snížení daní firem vyvolalo masivní příliv zahraničních investic, rozvoj exportně orientovaných odvětví a sektoru služeb. Růst ekonomiky a následný růst příjmů z daní firem, pokles nezaměstnanosti a následné snížení sociálních transferů i snížení sociálních dávek dané vládní reformou, umožnily následně snížit daňovou zátěž i fyzickým osobám.

Mezi faktory, které příznivě vývoj nezaměstnanosti v Irsku ovlivnily, jsem kromě daňových opatření a přílivu zahraničních investic zahrnula i výhodu v podobě anglicky mluvícího obyvatelstva a emigraci a pozdější návrat emigrantů. Zásadními faktory úspěchu je dále systematické a dlouhodobé plánování pracovních sil a rozvoje lidských zdrojů a zároveň efektivní využití finančních prostředků ze strukturálních fondů EU.

V případě Polska je možné z analýzy vývoje nezaměstnanosti a zaměstnanosti ve vztahu k jednotlivým kategoriím osob vyvodit následující závěry. Nezaměstnaností jsou výrazně postiženy ženy a osoby s nižším než středoškolským vzděláním, počet nezaměstnaných postupně narůstá v kategorii osob starších 55 let, existují velké regionální rozdíly v nezaměstnanosti a dlouhodobě nezaměstnaní tvoří téměř 50 % z celkového počtu registrovaných nezaměstnaných. Polsku se sice podařilo míru nezaměstnanosti snížit o 4,1 % (z 19 % na konci roku 2004 na 14,9 % na konci roku 2006), tento pokles však neodpovídá růstu míry zaměstnanosti (o 2,4 %, a to na pouhých 47,5 % na konci roku 2006). Zde je možné najít souvislost s dalšími problémy Polska - skrytou (neregistrovanou) nezaměstnaností, odlivem pracovních sil do šedé ekonomiky a odchodem vysoce kvalifikovaných osob do zahraničí. S ohledem na faktory, které příznivě ovlivnily vývoj nezaměstnanosti v Irsku, je možné říci, že Polsko dosáhlo zatím úspěchu pouze v oblasti daňových reforem. V ostatních oblastech Polsko příliš úspěšné nebylo, nebo se nachází ve fázi příprav. Současné Polsko je možné přirovnat k situaci v Irsku 80. let. Podobnost je možné nalézt kromě vysoké míry nezaměstnanosti a vysokých schodků polského státního rozpočtu i v politické nestabilitě, která znemožňuje realizaci potřebných reforem.

Cílem této diplomové práce byla analýza nezaměstnanosti Irska a Polska a vymezení určitých předpokladů a faktorů, které by mohly (s ohledem na vývoj v Irsku) pozitivně ovlivnit vývoj nezaměstnanosti v Polsku. Práce měla zároveň určit, jaké existují možnosti podpory EU v této oblasti. Cíl se podařilo splnit. Vývoj Irska svědčí zejména o tom, že pouhé členství v EU a výhoda v podobě přísunu finančních prostředků ze strukturálních fondů zemi ekonomické úspěchy nezajistí. Aby mohlo Polsko následovat irský příklad, musí nejdříve provést řadu reforem na národní úrovni.

Literatura

Knihy:

1. FRANK, J. *Stručná historie států – Irsko*. Praha: nakladatelství Libri, 2006. 135 s. ISBN 80-7277-294-5.
2. GONĚC, V. *Od "malé Evropy" k "velké Evropě" – Dějiny rozšiřování Evropských společenství/Evropské unie*, sv. 2. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. 235 s. ISBN 80-210-3255-3.
3. KÖNIG, P.; LACINA, L.; PŘENOSIL, J. *Učebnice evropské integrace*. Brno: Barrister & Principal, s.r.o., 2006. 414 s. ISBN: 80-7364-022-8.
4. KUBÁT, M. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století: institucionálně politická studie*. Praha: Dokořán, 2006. 237 s. ISBN 80-7363-079-6.
5. ZAHRADNÍK, P. *Vstup do Evropské unie – přínosy a náklady konvergence*. Praha: C. H. Beck, 2003. 364 s. ISBN 80-7179-472-4.

Noviny a časopisy:

6. BENDA, V. *Pobídne snížení daní českou ekonomiku k vyššímu růstu?* Ekonom: rubrika Ekonomie, 7.4.2005, strana 50.

Elektronické zdroje:

7. BARRY, F. *Foreign Direct Investment and Institutional Co-Evolution in Ireland* [online]. Dublin: UCD Centre for Economic Research, únor 2006 [cit. 13. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.ucd.ie/economics/research/papers/2006/WP06.03.pdf>>.
8. Central Statistical Office Poland. *Concise Statistical Yearbook of Poland 2000: Labour Market - Structure of unemployed persons* [online]. Warsaw: CSO, 2000 [cit. 9. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.gov.pl/english/opracowania_zbiorcze/maly_rocznik_stat/2000/rocznik5/struzat.htm>.
9. Central Statistical Office Poland. *Concise Statistical Yearbook of Poland 2003: Labour Market - Structure of unemployed persons* [online]. Warsaw: CSO, 2003 [cit. 10. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.gov.pl/english/opracowania_zbiorcze/maly_rocznik_stat/2003/rocznik5/struzat.htm>.
10. Central Statistical Office Poland. *Concise Statistical Yearbook of Poland 2004: Labour Market* [online]. Warsaw: CSO, 2004 [cit. 10. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.gov.pl/english/opracowania_zbiorcze/maly_rocznik_stat/2004/dzial5.htm>.

11. Central Statistical Office Poland. *Monitoring of the Labour Market: Quarterly information on the Labour Market* [online]. Warsaw: CSO – Labour. Incomes of Population, 2007 [cit. 28. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.gov.pl/english/dane_spol-gosp/praca_ludnosc/kwart_inf_ryn_pracy/2006/06q04.pdf>.
12. Central Statistical Office Poland. *Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006)* [online]. Warsaw: CSO – Labour. Incomes of Population, 2007 [cit. 22. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.gov.pl/english/dane_spol-gosp/praca_ludnosc/bezrobocie_rejestrowane/2006/4quarter/registered_unemployment_1-4q_2006.pdf>.
13. Central Statistical Office Poland. *Szkoly wyzsze i ich finanse w 2005 r.* [online]. Warsaw, 2006 [cit. 22. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/warunki_zycia/szkoly_wyzsze/2005/szkoly_wyzsze_finance_2005.pdf>.
14. Central Statistical Office Poland. *Unemployment rate 1990-2007: Registered unemployment* [online]. Warsaw: CSO, 2007 [cit. 5. dubna 2007]. Dostupné z WWW: <http://www.stat.gov.pl/english/dane_spol-gosp/praca_ludnosc/stopa_bezrobocia/index.htm>.
15. Central Statistics Office Ireland. *Ireland and the EU 1973-2003, Economic and Social Change* [online]. Dublin: CSO, 2004 [cit. 2. dubna 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.cso.ie/releasespublications/documents/statisticalyearbook/2004/ireland&theeu.pdf>>.
16. Central Statistics Office Ireland. *Statistical Product – Labour Force Survey 1988 to 1997* [online]. Dublin: CSO, 2002 [cit. 18. dubna 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.cso.ie/px/pxeirestat/database/eirestat/Labour%20Force%20Survey%201988%20to%201997/Labour%20Force%20Survey%201988%20to%201997.asp>>.
17. Central Statistics Office Ireland. *Statistical Yearbook of Ireland 2006* [online]. Dublin: CSO, 2007 [cit. 18. března 2006]. Dostupné z WWW: <http://www.cso.ie/releasespublications/statistical_yearbook_ireland_2006.htm>.
18. ČÁSTEK, M. *Irsko – chloubka Evropské unie. Zkušenosti Irska s regionální a strukturální politikou EU* [online]. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM – elektronická verze časopisu Integrace, 9. června 2000 [cit. 31.1.2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=70>>. ISSN 1212-978.
19. Dokumenty o přistoupení Dánského království, Irska, Norského království a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska k Evropským společenstvím – Protokol o hospodářském a průmyslovém rozvoji Irska, 1972. Zdrojem Ministerstvo zahraničních věcí ČR: interní databáze (offline soubor).
20. Euroskop. *Lisabonský proces* [online]. Praha, 2005 [cit. 2. února 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/42404/clanek/lisabonsky-proces/>>.
21. Euroskop. *Regionální a strukturální politika Evropské unie* [online]. Euroskop: Evropská unie – Politiky EU – Regionální a strukturální politika Evropské unie, 2005 [cit. 2. února 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/40542/clanek/regionalni-a-strukturalni-politika-evropske-unie/>>.
22. Euroskop. *Stručná historie EU* [online]. Euroskop: Evropská unie – Historie EU, 2005 [cit. 2. února 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/40558/clanek/strucna-historie-eu/>>.

23. Eurostat. *Unemployment rate – total* [online]. Eurostat: Employment – Unemployment rate – total, 2007 [cit. 10. dubna 2007]. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=STRIND_EMPLOI&rot=STRIND_EMPLOI/emploi/em071>.
24. Evropská komise. *Bílá kniha: Růst, konkurenceschopnost, zaměstnanost – Výzvy a cesty vpřed do 21. století* [online]. Brusel, 1993 [cit. 2. února 2006]. Dostupné z WWW: <http://www.evropska-unie.cz/cz/file_system/folder.asp?folder_id=12>.
25. Fondy Evropské unie. *Regionální politika EU 2007-2013* [online]. Praha, 2006 [cit. 10. dubna 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/regionalni-politika-eu-2007-2013>>.
26. Francie. Vláda. *Prohlášení francouzské vlády ze dne 9. května 1950 - Schumanova deklarace* [online]. Paříž, 1950 [cit. 2. února 2006]. Dostupné z WWW: <http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Deklarace/schumanDec.pdf>.
27. Honohan, P.; Walsh, B. *Catching Up with the Leaders: The Irish Hare* [online]. Washington, D.C.: Brookings Panel on Economic Activity, 4. – 5. dubna 2002 [cit. 13. února 2006]. Dostupné z WWW: <<http://homepage.eircom.net/~phonohan/Brookings.pdf>>.
28. Ireland. *Final Report on the Human Resources Development Operational Programme (1994-1999)* [online]. Dublin, 2000 [cit. 2. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://www.ndp.ie/documents/publications/pub94_99/hrdop_final_report4pages.doc>
29. Ireland. *Ireland's National Development Plan (2000-2006)* [online]. Dublin, 1999 [cit. 2. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://www.ndp.ie/viewdoc.asp?mn=pubr&nID=1&UserLang=EN&StartDate=01+January+2007&fn=/documents/publications/ndp_csf_docs/NDP_complete_text.pdf>.
30. Ireland. *Ireland's National Development Plan (2007-2013)* [online]. Dublin, 2006 [cit. 2. března 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.ndp.ie/documents/ndp2007-2013/NDP-2007-2013-English.pdf>>.
31. The Irish Politics Website. *Fianna Fáil: The Haughey Years* [online]. Dublin, 2007 [cit. 24. dubna 2007]. Dostupné z WWW: <http://www.politics.ie/wiki/index.php?title=Fianna_Fail>.
32. KOPEČEK, L. Transformace středoevropských komunistických stran – polský a maďarský příklad. *Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity: Středoevropské politické studie - recenzovaný on-line časopis* [online]. Jaro 2001, roč. III, č. 2 [cit. 7. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=89>>. ISSN 1212-7817.
33. MCGRATH, J. *Plánování pracovní síly – irská zkušenost* [online]. Národní vzdělávací fond ČR [cit. 31. ledna 2006]. Dostupné z WWW: <http://www.nvf.cz/rozvoj_lz/dokumenty/3_8.doc>.
34. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Irsko*. Ministerstvo zahraničních věcí ČR: interní databáze (offline soubor), 2007.

35. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Teritoriální informace – Polsko*. Ministerstvo zahraničních věcí ČR: interní databáze (offline soubor), 2007.
36. OECD. *Economic Survey of Poland 2006: Education and training: boosting and adapting human capital* [online]. OECD: 28. června 2006 [cit. 9. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <http://www.oecd.org/document/9/0,2340,en_2649_201185_36952457_1_1_1_1,00.html>.
37. Oficiální portál pro podnikání a export – BusinessInfo.cz. *Regionální a strukturální politika Evropské unie* [online]. Praha, 2006 [cit. 13. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanky/politiky-eu/regionalni-a-strukturalni-politika/1000521/4283>>.
38. Oficiální portál pro podnikání a export – BusinessInfo.cz. *Slovník pojmů EU: Evropské sdružení volného obchodu* [online]. Praha, 29. srpna 2005 [cit. 13. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanky/e/evropske-sdruzeni-volneho-obchodu-esvo/1000697/6296/>>.
39. Poland. *Implementation Document of the National Reform Programme 2005-2008 to implement the Lisbon Strategy (Adopted by the Council of Ministers on 17 October 2006, Annex to the National Reform Programme 2005-2008)* [online]. Warsaw, 17.10.2006 [cit. 2. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/nrp_2005_en.pdf>.
40. Poland. *National Reform Programme for 2005-2008 to implement the Lisbon Strategy (Adopted by the Council of Ministers on 27 December 2005)* [online]. Warsaw, 28.12.2005 [cit. 2. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/nrp_2005_en.pdf>.
41. Poland. *National Reform Programme for 2005-2008 to implement the Lisbon Strategy: First Annual Progress Report (Adopted by the Council of Ministers on 13 October 2006)* [online]. Warsaw, 13.10.2006 [cit. 2. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/nrp/PL_nrp_en.pdf>.
42. Poland. *SOP HRD – general information* [online]. Warsaw: EU Structural Funds in Poland – European Social Fund, 2004 [cit. 3. dubna 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/English/European+Social+Fund/>>.
43. Polska. Ministerstvo rozvoju regionalnego. *Informacja o stanie realizacji programów operacyjnych współfinansovaných z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej za okres od 1. do 31. stycznia 2007 r.* [online]. Warszawa: únor 2007 [cit. 20. března 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/315D55D6-0E26-455B-938F-9059AB2B7F43/29826/miesiecznastyczn.pdf>>.
44. Portál Evropské unie. *Mapy Evropy* [online]. EU, 2007 [cit. 25. dubna 2007]. Dostupné z WWW: <http://europa.eu/abc/maps/index_en.htm>.
45. Rada Evropské unie. *Doporučení Rady k aktualizaci hlavních směrů hospodářských politik členských států a Společenství pro rok 2007 a k provádění politik zaměstnanosti členských států* [online]. Brusel: Závěry předsednictví ze zasedání Evropské rady v Bruselu (8. a 9. března 2007), 2007 [cit. 26. března 2007]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/1206_annual_report_legal_basis_cs.pdf>.

46. Rada Evropské unie. *Rozhodnutí Rady ze dne 12. července 2005 o hlavních směrech politik zaměstnanosti členských států (2005/600/ES)* [online]. Brusel: Úřední věstník Evropské unie L. 205/21, 2005 [cit. 8. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/evropskastrateg/hlavni_smery_zamestnanosti_2005-2008.pdf>.
47. URBAN, L. *Lisabonská strategie* [online]. Zastoupení Evropské komise v ČR: Politiky – Lisabonská strategie [cit. 2. března 2005]. Dostupné z WWW: <<http://www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=2843>>.
48. *Ústav mezinárodních vztahů. Evropská témata Centra evropských analýz. Evropská unie a politika podpory zaměstnanosti a boje s nezaměstnaností. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2000, č. 2.*
49. Velvyslanectví Polska v ČR. *Daňový systém* [online]. Praha, 2006 [cit. 10. března 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.weh.cz/cz/dane.html>>.
50. Velvyslanectví Polska v ČR. *Zahraniční investice* [online]. Praha, 2006 [cit. 10. března 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.weh.cz/cz/investice.html>>.
51. Velvyslanectví Polska v ČR. *Zaměstnanost a trh práce* [online]. Praha, 2006 [cit. 10. března 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.weh.cz/cz/zamestnanost.html>>.
52. Zastoupení Evropské komise v ČR. *EU může a musí správnými politikami podpořit rozvoj zaměstnanosti* [online]. Zastoupení Evropské komise v ČR: Tisková zpráva, 23. září 2004 [cit. 2. března 2005]. Dostupné z WWW: <<http://www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=3052>>.
53. Zastoupení Evropské komise v ČR. *Komise zahajuje náročnou a rozsáhlou strategii hospodářského růstu a zvyšování zaměstnanosti v EU* [online]. Zastoupení Evropské komise v ČR: Tisková zpráva, 2. února 2005 [cit. 2. března 2005]. Dostupné z WWW: <<http://www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=3199>>.
54. Zastoupení Evropské komise v ČR. *Slovník pojmů: Cíle 1, 2 a 3 (Regionální politika)* [online]. Praha [cit. 13. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.evropska-unie.cz/cz/glossary/term.asp?id=203>>.
55. Zastoupení Evropské komise v ČR. *Slovník pojmů: Strukturální fondy a Fond soudržnosti* [online]. Praha [cit. 10. dubna 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.evropska-unie.cz/cz/glossary/term.asp?id=165>>.
56. Zastoupení Evropské komise v ČR. *Slovník pojmů: Zaměstnanost* [online]. Praha [cit. 13. listopadu 2006]. Dostupné z WWW: <<http://www.evropska-unie.cz/cz/glossary/term.asp?id=191>>.
57. ZEMÁNEK, J. *Hospodářská historie keltského tygra (1801-2006)* [online]. Ekonomický portál Euroekonom.cz: analýzy, 10.10.2006 [cit. 13. ledna 2007]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.cz/analyzy/z-irsko06.html>>.

Přílohy

Příloha č. 1 – seznam tabulek, grafů a obrázků

Příloha č. 2 – Srovnání Irska a Polska – srovnání míry nezaměstnanosti

Příloha č. 3 – Mapa Evropy

Příloha č. 1 – seznam tabulek, grafů a obrázků

Tabulky

Tabulka č. 1 - Vývoj míry nezaměstnanosti v členských zemích EU v letech 1995 - 1999	9
Tabulka č. 2 - Vývoj míry nezaměstnanosti v členských zemích EU v letech 2000 - 2006	11
Tabulka č. 3 – Přehled cílů a iniciativ v období 2000 - 2006	40
Tabulka č. 4 - Přehled cílů v období 2007 - 2013	41
Tabulka č. 5 - Míra nezaměstnanosti – vývoj v letech 1973 – 2005	45
Tabulka č. 6 - HDP na obyvatele jako % průměru EU – vývoj v letech 1973 – 2003	45
Tabulka č. 7 – Vývoj počtu studentů na základních, středních a vysokých školách v letech 1965-2005	48
Tabulka č. 8 – Vývoj vybraných ukazatelů v rozpočtovém období 1994 - 1999	53
Tabulka č. 9 – Operační program Zaměstnanost a rozvoj lidských zdrojů (období 2000-2006) - přehled	54
Tabulka č. 10 – Investice v prioritní oblasti lidských zdrojů a sociálního začlenění (období 2007-2013)	55
Tabulka č. 11 - Vývoj zaměstnanosti v jednotlivých sektorech	57
Tabulka č. 12 – Vývoj počtu obyvatel Irska (v tis.)	58
Tabulka č. 13 – Vývoj nezaměstnanosti v období let 1990 – 2003 (údaje k 31.12. každého roku)	65
Tabulka č. 14 – Vývoj nezaměstnanosti po vstupu Polska do EU (údaje vždy k poslednímu dni měsíce)	68
Tabulka č. 15 – Vývoj nezaměstnanosti – členění podle stupně dosaženého vzdělání	69
Tabulka č. 16 – Vývoj nezaměstnanosti – členění podle věkových kategorií (údaje k 31.12. každého roku)	72
Tabulka č. 17 – Vývoj zaměstnanosti v letech 2004 - 2006 (údaje v tisících osob k 31.12. každého roku)	73
Tabulka č. 18 – Míra zaměstnanosti v letech 2004 – 2006 (v %)	73
Tabulka č. 19 – Objem finančních prostředků (zł.) čerpaných ze strukturálních fondů za období 2004-2006	85
Tabulka č. 20 – Objem finančních prostředků (zł.) čerpaných ze strukturálních fondů za období 2004-2006 na jednotlivé operační programy	90
Tabulka č. 21 – Postupné snižování daně z příjmu právnických osob – vývoj v letech 1999-2004	92

Grafy

Graf č. 1 – Zaměstnanost ve výrobním sektoru s rozlišením na firmy národní a zahraniční	60
Graf č. 2 - Vyšší střední a vysoké školy – vývoj počtu studentů veřejných a soukromých škol (1990 – 2006)	87

Obrázky

Obrázek č. 1 - Struktura registrovaných nezaměstnaných osob podle věku a pohlaví (k 31.12.2006)	71
Obrázek č. 2 – Míra nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Polska (k 31.12.2006)	76
Obrázek č. 3 - Struktura nezaměstnanosti podle délky trvání nezaměstnanosti (k 31.12.2006)	77
Obrázek č. 4 – Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v jednotlivých regionech Polska (k 31.12.2006)	78

Příloha č. 2 – Srovnání Irska a Polska – srovnání míry nezaměstnanosti

Stát		Irsko			Polsko		
Rok		1988	1993	2005	2004	2005	2006
Míra nezaměstnanosti (%)	celkem	16,3	15,7	4,2	19,0	17,6	14,9
	muži	15,9	15,6	4,6	16,7	15,4	11,0
	ženy	34,4	38,2	3,8	19,5	18,3	13,7
Míra nezaměstnanosti podle věkových kategorií (%)	15-19	33,0	33,2	12,2	24,3	22,6	20,6
	20-24	19,0	22,3	7,6			
	25-34	15,2	15,2	4,3	28,1	28,1	27,8
	35-44	16,0	14,4	3,2	21,1	20,4	19,9
	45-54	12,9	12,4	3,5	22,7	23,8	25,0

Pozn. Údaje Irska za rok 2006 dosud nebyly statistickým úřadem zveřejněny.

Zdroj: Central Statistics Office Ireland: Statistical Product – Labour Force Survey 1988 to 1997

Central Statistics Office Ireland: Statistical Yearbook of Ireland 2006

Central Statistical Office Poland. Registered Unemployment (I-IV Quarter 2006)

Central Statistical Office Poland. Monitoring of the Labour Market: Quarterly information on the Labour Market

Příloha č. 3 – Mapa Evropy

Zdroj: Portál Evropské unie - Mapy Evropy.